

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | marec 12 | 4,50 EUR

53

Ko se vse obrne na glavo
Program razvoja vrtca in šole
Družina naj bo temelj

V žarišču: Boj za življenje

Srce me vleče v naravo!

Blaž Lesnik, avtor
in voditelj oddaj

Doživetja narave - vsak petek od 17. - 18. ure

Minute za okolje - vsak torek ob 16:10 in
vsako soboto ob 18:15

Vabilo na pot - vsak četrtek ob 9:40
oddaje.ognjisce.si/dozivetja/

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše

Čas je, da naredite nekaj zase in si naročite svoj izvod revije Vzgoja.

Revijo lahko tudi podarite.

Povabite k naročilu tudi svoje prijatelje in sodelavce.

Vsak novi naročnik prejme majico revije Vzgoja.

Naročila

Revija Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 983
revija.vzgoja@rkc.si
www.revija-vzgoja.si

1851

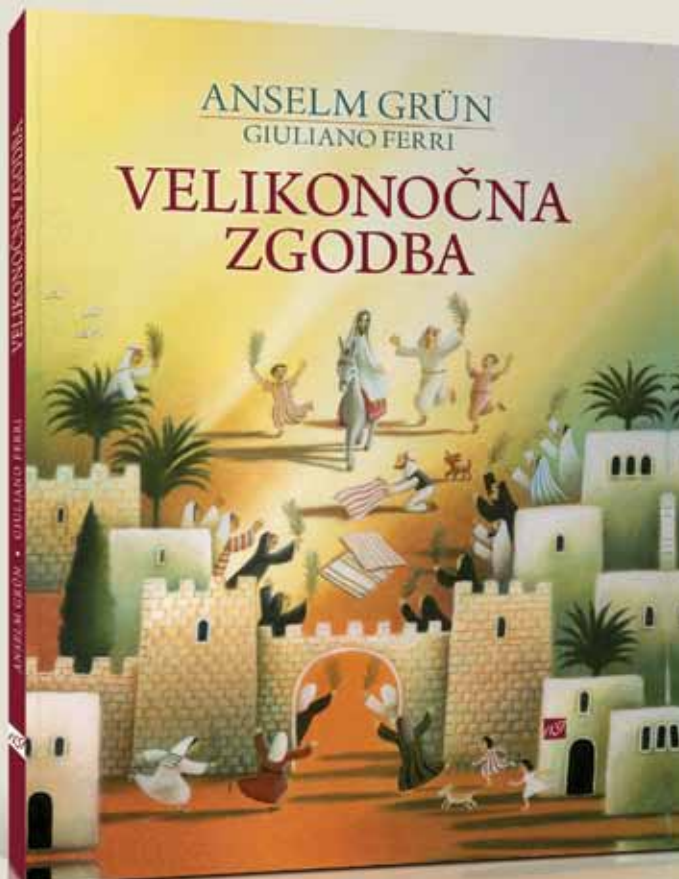
CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Vabimo vas v naši knjigarni:

Celje
Prešernova 23
T 03/490-14-20(21)

Ljubljana
Nazorjeva
T 01/244-36-50

www.mohorjeva.org

Ustanovitelja in izdajatelja
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije
mag. Milan Bizant
mag. Zorica Blagotinšek
dr. Helena Jeriček Klanšček
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor
Erika Ašič
dr. Dejan Hožjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Franci M. Kolenc
Karmen Pečarič Podobnik
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva
Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@rkc.si
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
24200-9003894173
odprt pri Raiffeisen bank

Prelom
Ikona Rozman d.o.o.

Tisk
Schwarz print d.o.o.

Lektoriranje
Berta Golob
Barbara Rodošek

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno. Cena izvoda je 4,50 EUR. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 18,00 EUR (Evropa: 32 EUR, drugod: 43 USD). DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Nenaročenih prispevkov ne honoriramo. Natisnjenih 2000 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata
Ministrstvo za izobraževanje,
znanost, kulturo in šport
ter Javna agencija za knjigo.

Skrivnostnost življenja

✉ Silvo Šinkovec

“Življenje niso dnevi, ki so minili, ampak dnevi, ki smo si jih zapomnili.” Življenje je skrivnostno.

Kot reka iz izvira prižborimo na svet iz materinega naročja. In prične se pot. Zadnji mesec sem dvakrat vodil seminar Osebni dnevnik. Ob koncu seminarja so udeleženci razkrivali delčke svoje poti, iskanja in novega razumevanja smisla vsega, kar živijo. Kako so zaživel in se prebudili! “Zahvaljujem se Življenju, da sem smela doživeti ta dan. Spoznavati sebe. Nove ljudi. Hvala za zaupanje. Prižgane luči.” In preprosto spoznanje, ki ga vsi ponavljamo, pa besede včasih sežejo globlje: “V tem odtujenem svetu, hlastanju in prerivanju človek nima časa, da bi pogledal vase, se vprašal, kaj je dobro zanj.” Življenje na površini človeka potiska v bitko za imetje, za moč, slavo in užitke. Površina.

Ko se človek ustavi, se sreča z globokimi vtisi, ki jih je zarisalo življenje. Na novo jih vrednoti in odkrije globlji pomen posameznih dogodkov. Z narativno zavestjo jih na novo zapiše v svojo zgodbo. Prebudijo se nove moči. “Drugi del delavnice je v meni vdihnil pravo življenjsko silo, me napolnil z upanjem in močjo ter s svetlim pogledom v prihodnost.” Ob vseh težavah življenja človek v svojem srcu sreča sebe, svoje bistvo, svojo lepoto. Svetost. “Ja, edinstvena življenjska izkušnja, ki pušča toliko lepega, toliko različnih občutkov.” Stik s seboj prinese občutek miru. “Po dolgem času sem v sebi ponovno začutil nek globlji mir.”

Pomembna je tudi metoda: ustvarjanje zunanje tišine in notranje umirjenosti, zaporedje vseh vaj in zaporedje korakov vsake vaje, ki tvorijo celoto. Vse vodi proces umirjanja, zbraniosti, osredotočenja, spominjanja, podoživljanja, ustvarjanja in odpiranja novih poti. “Naučila sem se in preizkusila novo metodo, ki ji rečem metoda za udomačevanje ali kultiviranje misli. Vem, da mi

bo z delom doma omogočila, da se ne bom več vrtela v blodnjaku nevrotičnih čustev.”

Nekateri udeleženci še nikoli niso pisali o svojih notranjih doživljanjih, mislih, čustvih, odnosih. Srečanje s seboj je čudovit trenutek, praznično odkritje. “Ponosen sem, da mi je pero steklo. V tišini in miru ste nam podali nekaj, kar je v meni zbudilo novo spoznanja in skrite misli, ki si jih do danes nisem upal, kaj šele drznil podati na papir.”

Sadovi so res lepi. “Ta dnevniška delavnica mi je dala potrditev za moje duševno zdravljenje, spreminjanje, sprejemanje, soočanje in reševanje, predvsem pa, da se moja samozavest, samopodoba zopet krepita.” In še: “V svet grem čista, mirna; predajala bom ljubezen, ki sem jo prejela. Domov grem izpolnjena in srečna.” Proces odstira modrostne uvide in ustvarjalne poti. “Modrosti, ki ste mi jih posredovali, so mi pomagale ujeti tudi niti življenja, ki so se zdele neulovljive. Ob zaključku seminarja se tudi jaz počutim kot tkalka lepe, umirjene, tople odeje za moje drage in zase.”

Pred kratkim smo bili na Gori nad Sotražico. Tam je grob Magdalene Gornik, ene največjih slovenskih mistikinj. Imeli smo mašo, molili smo preproste molitve, kot sta Oče naš in Zdrava Marija. Molili smo zase, za mir v svetu, za domovino in v druge namene. Šestnajstletno dekle, ki je bilo ta dan pri maši, je doma reklo staršem: “To je bil najlepši dan v mojem življenju.” Le kaj se je zgodilo v njenem srcu, saj mladostnik takih besed ne izreče vsak dan? Le kaj se je zgodilo v dneh dnevniške delavnice, da so ljudje zažareli? Dotaknili so se bivanjskega dna, prežetega s Svetlobo, z Dobrim in z Ljubeznijo. To je izkušnja mistikov, preobrazbena izkušnja, srečanje s Svetostjo. Skrivnostnost življenja se razodeva od znotraj. Današnji svet (človek) nujno potrebuje preobrazbeno izkušnjo, ki prinaša notranji mir, srečo in osebno izpolnjenost. ■

17

Drejc Karničar:
Reševanje v gorah

... Reševanje v gorah je nevarno in zahtevno. Reševalci morajo biti za hitro in učinkovito posredovanje v zahtevnih gorskih razmerah

odlično telesno pripravljene, vrhunsko izurjeni v tehniki reševanja in nudenju prve pomoči, delovati morajo v usklajenem timu, v katerem posamezni člani natančno poznajo svojo vlogo in pri tem v popolnosti zaupajo vsem ostalim. ...

24

Doroteja Logar:
V vrtcu se oblikujejo vrednote

... Vzgojitelji v vrtcih imamo veliko odgovornost pri vzgajanju, izobraževanju in vključevanju otrok v družbo. Obenem pa imamo tudi priložnost, da otrokom poleg veščin in spretnosti, ki jih bodo potrebovali v življenju, vzbudimo tudi občutek za soljudi. Prav je, da se vrtec ne zapira pred aktualnimi družbenimi problemi, ampak da se z otroki pogovarjamo tudi o tem. ...

33

Ana Hram:
Preveč ali premalo ljubljen otrok

... Do zasvojenosti vedno prihaja zavoljo ljudi, ne stvari. Na eni strani imamo premalo ljubljene otroke, na drugi strani pa preveč ljubljene, na videz razvajene otroke, a v resnici so oboji 'oropani' bivanjske radosti in globoke notranje sreče. To so poškodovani otroci, ki so izbrali za svoj 'klic na pomoč' eno od oblik zasvojenosti, z omamljanjem pa so dlje časa sporočali svojo stisko. ...

45

Barbara Simonič:
Empatija

... Sposobnost empatije oz. vživljanja v drugega je kar sinonim za sočutno in pozorno razumevanje. Kot takšna je empatija zagotovo tudi sposobnost, ki je v temelju prostovoljnega dela, ki se nanaša na delo z ljudmi. Prostovoljstvo se namreč napaja iz pristne, velikokrat sočutne drže, ki usmerja k človekoljubju in presega samo razumsko odzivanje na prepoznane potrebe sočloveka. ...

Uvodnik

1 Silvo Šinkovec: **Skrivnostnost življenja**

V žarišču: Boj za življenje

- 3 Marjan Žveglič: **Življenje je edinstveno, sveto**
- 5 Sporočilo za javnost: **Življenje se začne s spočetjem**
- 6 Natalija Podjavoršek: **Nikoli ga ne bomo pozabili**
- 8 Anja: **Tabletke**
- 9 Tanja Bečan: **Ko šola postane stičišče vrednot**
- 11 Anže Podobnik: **Ko se vse obrne na glavo**
- 13 Helena Zevnik Rozman: **Brezposelnost**
- 15 Andrej Perko: **Pred odločitvijo**
- 17 Drejc Karničar: **Reševanje v gorah**

Naš pogovor

19 Špela Pahor: **Spomini učiteljice Luiselle Ravalico iz Pirana**

Biti vzgojitelj

- 24 Doroteja Logar: **V vrtcu se oblikujejo vrednote**
- 26 Boža Krakar Vogel: **Dvojezična globalnost**

Duhovna izkušnja

28 Berta Golob: **Premiki**

Razredništvo in vzgojni načrt

- 29 Mojca Škrinjar: **Program razvoja vrtca in šole**
- 32 Iz življenja v šoli: **Komentirati, nasprotovati, molčati?**

Starši

- 33 Ana Hram: **Preveč ali premalo ljubljen otrok**
- 35 Herman Berčič: **Družina naj bo temelj**

Vzgojna področja

- 38 Milček Komelj: **Združitev slikarske in duhovne izkušnje**
- 40 Bogomir Novak: **O spravi**
- 42 Dragica Kadunc: **Odnos mladih do državljanskih pravic**

Prostovoljno delo

45 Barbara Simonič: **Empatija**

Izkušnje

- 47 Vesna Vilčnik: **Angola 2010**
- 48 Adam Seli: **Družina**

49 **Prebrali smo**

50 **Iz življenja DKPS**

52 **Napovedni koledar**

53 **Summary**

53 **Avtorji**

Življenje je edinstveno, sveto

✉ Marjan Žveglič

Lačni smo kruha v nerazvitem svetu in ljubezni v razvitem.

Podhranjenih je milijardo in 20 milijonov ljudi. Med njimi so najbolj prizadeti otroci.

Vsakah 5 sekund na svetu zaradi podhranjenosti umre en otrok (Share International).

To pomeni 17.200 dnevno, 6.307.200 letno. Koliko jih umre zaradi duševne podhranjenosti, ne ve nihče.

“Hvaljen moj Gospod z vsemi tvojimi stvarmi,” je pel sv. Frančišek Asiški svojemu Stvarniku. Njegova hvalnica stvarstvu mi odzvanja v zavesti, ko razmišljam o današnjem človeku in njegovem odnosu do stvarstva, žive narave in lastnega življenja. Frančiškova hvalnica prekipeva od veselja nad soncem, luno in zvezdami, zrakom in vetrom, bratom ognjem, sestrama zemljo in vodo, vsemi, ki ostanejo v miru, in končno sestri smrti. Je izraz kulture življenja. Ali lahko tudi za naš čas rečemo, da v njem prevladuje kultura življenja?

Rodnost

Vprašanje rodnosti je tesno povezano z vprašanjem prenaseljenosti. Mnogi, ki svarijo pred demografsko eksplozijo, vidijo edino rešitev v širjenju kontracepcije in splavu, in to kljub temu, da lahko z gotovostjo trdimo, da zmore zemlja preživeti nekajkrat večje število ljudi, kakor je današnje, vendar pod določenimi pogoji. Dandanašnji glavnega problema ne predstavlja rast prebivalstva, ampak potratna razsi-

pnost najrazvitejših, krivična delitev dobrin, zastrupljanje okolja in nekultura odpadkov. Vsemu temu botruje skrajna sebičnost. Zato B. Häring upravičeno ugotavlja: “Če odmislimo mejni primer absolutne prenaseljenosti, potem starši s številnimi otroki, če jih vzgajajo k človeški zrelosti in izobražujejo za poštene državljane, ne povzročajo nobenega populacijskega problema, ampak prispevajo pomemben delež za njegovo rešitev. Največ populacijskih problemov ne povzročajo številni dobro vzgojeni in socialno pošteni državljani, marveč veliko število slabo vzgojenih, poklicno neizobraženih in socialno neodgovor-

negativno rast prebivalstva, zdaj pa število novorojenih omogoča osnovno reprodukcijo. Ob tem pa ne kaže spregledati, da je število splavov v naši državi še vedno (nerazločljivo) visoko. Leta 2009 je bilo v Sloveniji ob 21.644 živorojenih otrocih 4.653 dovoljenih splavov (zadnji razpoložljivi podatki Inštituta za varovanje zdravja RS). Ali potemtakem za naše okolje lahko rečemo, da v njem prevladuje kultura življenja?

Evtanazija in samomor

Še dvoje dejstev nas navaja na misel, da zapadamo kulturi smrti: zavzemanje za evtanazijo in visoko število samomorov. V ozadju je očitno misel, da smo svobodna bitja, ki lahko po lastni volji odločamo o življenju in smrti. Če pri evtanaziji, ko je le-ta uzakonjena, zanemariamo nevarnost zlorab, ostane temeljni problem velikega števila sodobnikov, ki ne morejo najti smisla v trpljenju. Od tod želja končati trpljenje, ko ni pričakovati izboljšanja. V Sloveniji evtanazija ni dovoljena, razgovori s številnimi zdravniki o tej temi pa opozarjajo, da se to kljub temu dogaja

Foto: Čajko

nih ljudi.” V različnih krajih sveta je stopnja rodnosti zelo različna. Kaže, da je v obratnem sorazmerju z obiljem (tudi znanstveno podprta trditev). Slovenija je imela v letih 1996–2005

v znatnem številu.

Kar zadeva samomor, smo Slovenci že dolga leta ‘na zmagovalnih stopničkah’. Kljub nekaj raziskavam še nihče ni zadovoljivo odgovoril, zakaj

je tako, prav tako še nismo sprejeli nacionalnega programa za preprečevanje samomorov.

Prometne nesreče in smrti zaradi nezdravega načina življenja

V prometu je človek – voznik odločujoč dejavnik. Ni mogoče natančno ugotoviti, na kakšen minimum bi se zmanjšalo število prometnih nesreč s težkim izidom (smrtnim ali trajno poškodbo), če vozniki nikoli ne bi vozili vinjeni in bi vozili defenzivno, tako da bi hitrost od tiste, ki je po njihovi presoji popolnoma varna, raje za nekaj odstotkov zmanjšali in ne obratno. Lahko smo prepričani, da ne bi več govorili o 250, ampak le o 25 mrtvih zaradi posledic prometnih nesreč letno. Če bi nam bilo življenje res vrednota, bi tako ravnali. Na tem mestu je treba opozoriti, da svojega ne vrednotenja življenja z neodgovornim ravnanjem ne izpričuje le voznik, ki povzroči nesrečo, ampak vsakdo, ki se za tvegano ravnanje odloči ali se ne odloči proti tveganju. Upoštevajte ta vidik, pa ne govorimo samo o številu tistih, ki so z agresivno vožnjo nesreče povzročili, ampak o vseh tistih, ki bi jih povzročili, če jim okoliščine ne bi bile posebej naklonjene.

Med Slovenci tako razširjen alkoholizem in odvisnost od drog nista edina nezdrava načina življenja, ki ogrožata preživetje. Sem sodijo tudi neustrezna prehrana, onesnaževanje okolja in še kaj, kar potrjuje bojazen, da je kultura smrti prisotna, četudi se je ne zavedamo.

Skrb za revne in trpeče

Splošno znano je, da je na svetu vedno več lačnih. Lačnih kruha v nerazvitem svetu in ljubezni v razvitem. Podhranjenih je milijardo in 20 milijonov ljudi. Med njimi so najbolj prizadeti otroci. Vsakih 5 sekund na svetu zaradi podhranjenosti umre en otrok (Share International). To pomeni 17.200 dnevno, 6.307.200 letno. Koliko jih umre zaradi duševne podhranjenosti, ne ve nihče. Ko sem te številke zapisal, sem se spomnil Jezusove-

ga naročila: “Kakor sem vas jaz ljubil, tako se tudi vi ljubite med seboj!” (Jn 13,34) in še: “Nihče nima večje ljubezni, kakor je ta, da dá življenje za svoje prijatelje,” (Jn 15,13) ter: “Kdor ima dve suknji, naj ju deli s tistim, ki

Foto: Matej Hožjan

nima nobene, in kdor ima živež, naj stori enako” (Lk 3,11). Zamislil sem se nad vprašanjem, ali se spričo tega, da v minulem dnevu nisem ob razmerah na svetu ničesar ukrenil, sploh še smem imenovati kristjan.

Kam gre razvoj, kaj lahko pričakujemo?

Če sledimo časovnemu zaporedju podatkov o številu lačnih, vidimo, da problem narašča, in to vedno hitreje. Vsa prizadevanja Združenih narodov doslej niso zmogla obrniti padajoče krivulje. Enako je z onesnaževanjem okolja. Razlika med revnimi in bogatimi še nikoli ni bila tako velika. Še nikoli ni tako majhna skupina ljudi obvladovala skoraj vsega bogastva na zemlji. Trend je zaskrbljujoč. Ali smemo pričakovati rešitev? Skorajšnjo rešitev, da ne bo prepozno. Od kod lahko čakamo rešitev?

Gonilna sila svetovne ekonomije je iluzija o možnosti nenehne rasti,

skrajna in hudo razširjena sebičnost in hedonizem. Na koncu te razvojne smeri je nič – nihilizem z vsemi nepredvidljivimi posledicami. Edina možnost na nasprotni strani je *ljubezen*. Apostol Janez v svojem prvem pismu

zapiše: “Bog je ljubezen” (1 Jn 4,8). Ljubezen nam je izkazal s tem, da se je žrtvoval za naše rešenja. Mi bomo bratom izkazali ljubezen, če bomo ravnali enako. Da, vidim jih, ki tako ravnajo. Malo jih je, so pa sol, luč in kvas (prim. Mt 5,13). Žal nas je veliko več takšnih (tudi med oklicanimi kristjani), za katere je Jean P. Sartre rekel, kako se nam prav nič ne vidi, da smo odrešeni. Pot rešitve je pot k bistvu evangelija. Od tod lahko privrejo smisel bivanja, radost nad življenjem ter gotovost o njegovi enkratnosti in svetosti.

Zibelka človeka je božje stvariteljsko dejanje

Vse od velikega poka se je stvar razvijala, dokler ni naposled zaživela in v človeku dosegla vrhunca: zavedanje, spoznanje, razločevanje, sposobnost sprejemati in deliti ljubezen. “Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po Božji podobi ga je ustvaril” (1 Mz 1,21). Preprosto si ni mogoče misliti

večje odličnosti. To je dar, ki se ga človek more zavedati in biti zanj hvaležen. Vsak človek je edinstvena, neponovljiva osebnost, zato lahko rečemo, da je vsako nerealizirano človeško življenje nepopravljiva škoda.

Po božjem stvariteljskem načrtu je človek tudi soudeležen pri nastajanju novega življenja, novih ljudi, ki so prav tako bogupodobni. Ta bogupodobnost se izraža v razumnosti, svobodni volji, zmožnosti ljubiti in – to je naslednji veliki razlog za navdušenje nad življenjem in prepričanje o njegovi svetosti – posinovljenju. “V ljubezni nas je vnaprej določil, naj bomo po Jezusu Kristusu njegovi posinovljeni otroci” (Ef 1,5). “In če smo otroci, smo tudi dediči: dediči pri Bogu, soudeleženci pa s Kristusom, če le trpimo z njim, da bomo z njim tudi poveljani” (Rim 4,16). To zato, ker nam Učenik zagotavlja: “Jaz sem trta, vi mladike. Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu, kajti brez mene ne morete storiti ničesar” (Jn 15,5). “In vsak, kdor je zapustil hiše ali brate ali sestre ali očeta ali mater ali otroke ali njive zaradi mojega imena, bo prejel stokratno in dobil v delež večno življenje” (Mt 19,29).

Radostno na življenjski poti

To čudovito dvignjenje človeka k Bogu, ljubezen Boga do človeka, vse, kar je Bog za človeka naredil, je tako presenetljivo, tako nedoumljivo, da se marsikomu zdi neverjetno. Morda je kdaj celo razlog za verske dvome. Tistemu pa, ki v ponižnosti zmore vero, se v razodetih sporočilih nakazuje pot, ki vodi h končnemu cilju vseh ljudi. Ta pot je skoraj tako presenetljiva kakor božja ljubezen do človeka. Bistvo je izraženo v Jezusovem vabilu: “Kdor ne nosi svojega križa in ne hodi za menoj, ne more biti moj učenec.” Tu je naslednji razlog, zaradi katerega marsikdo žalosten odide (prim. Mt 19,21). Tako se ljudje na življenjski poti opotekamo, omahujemo in padamo. Večkrat nas ogroža obup. A “Bog je namreč svet tako vzljubil, da je dal svojega edino-rojenega Sina, da bi se nihče, kdor vanj veruje, ne pogubil, ampak bi imel več-

Življenje se začne s spočetjem

V Evropskem parlamentu predstavili člene San Jose

✉ Sporočilo za javnost, Strasbourg, 26. oktober 2011

Evropska poslanka Anna Zaborska in poslanec Lojze Peterle sta na plenarnem zasedanju Evropskega parlamenta v Strasbourgu predstavila člene San Jose, ki so bili sprejeti 25. marca 2011 na Kostariki.

Zaborska je bila članica strokovnega odbora, ki je oblikoval člene, in je skupaj z Lojzetom Peterletom in drugimi tudi njihova sopolodpisnica.

Zaborska je v Strasbourgu dejala: “Potem ko je veliki senat Sodišča Evropske unije 18. oktobra 2011 prvič sprejel odločitev v zadevi C-34/10, ki je obvezujoča za vseh 27 držav članic, in sicer da se človeško življenje začne s spočetjem ter da si zasluži pravno varstvo, smo sedaj javno predstavili te člene. Členi San Jose so novo orodje, ki ga bodo uporabljali pravniki, profesorji prava, sodniki, zakonodajalci, novinarji, študenti in civilna družba pri branjenju nerojenih otrok.”

Ta strokovni dokument so podpisale številne priznane osebnosti s celega sveta, kot denimo lord David Alton, lord Nicholas Windsor, profesor John Haldane z univerze St. Andrews, profesor John Finnis z Oxforda, profesor Robert George z univerze Princeton, bivši sodnik za človekove pravice na Evropskem sodišču za človekove pravice Javier Borrego in številni drugi pravniki, politiki, akademiki, znanstveniki, zdravniki itd.

Kratek povzetek nekaterih ključnih poudarkov:

- Člen 1 pravi: Znanstveno dejstvo je, da se novo človeško življenje začne ob spočetju.
- Člen 3 se glasi: Od spočetja naprej je vsak nerojen otrok človeško bitje.
- Člen 5 razjasni: V mednarodnem pravu ne obstaja nikakršna pravica do splava, ki bi izhajala iz katere koli pogodbene obveznosti ali mednarodnega običajnega prava. Nobene mednarodne pogodbe Združenih narodov ni mogoče natančno navajati v smislu, da bi ustvarjala ali priznavala pravico do splava.

Tudi evropski organi odločanja so bili povabljeni, da se pridružijo in podpišejo člene San Jose.

Poslanska skupina Evropske ljudske stranke (krščanskih demokratov) je z 264 poslanci največja politična skupina v Evropskem parlamentu.

Internet stran: <http://www.eppgroup.eu> ■

no življenje” (Jn 3,16). Rešenik je prišel med ljudi, za ljudi trpel in umrl, tako da more danes slehernemu reči: “Vem, kako ti je, saj sem tudi sam trpel. Daj mi roko, pomagal ti bom.” Krog je sklenjen: Stvarnik svojo stvar vodi v svoje naročje. Človeško življenje je res

enkratno, čudovito, sveto, veselimo se ga. ■

Vir

Häring, Bernhard (2001): *Svobodni v Kristusu*, 1. del. Celje: Mohorjeva družba, str. 32.
Sveto pismo, Nova zaveza.

Nikoli ga ne bomo pozabili

✍ Natalija Podjavoršek

Bil je julijski petek leta Gospodovega 2010. Še dan prej sva s prijateljico ponosni nastavljali svoja trebuščka sončnim žarkom. Njeno dete naj bi prijokalo na svet okoli Miklavža, moj otrok naj bi se rodil za božič. Kako bo to lepo, kako lep advent nas čaka. Najstarejši sin je star 5 let, drugi tri leta in pol.

Zmožem sva večkrat rekla, da želiva tri otroke, in bila sva žalostna, ker sem po rojstvu drugega otroka zbolela in zaradi zdravil nisem smela zanositi. Razumsko sva se sprijaznila z dejstvom, da pač ne bova mogla imeti več otrok, a srce mi ni dalo miru. Takoj ko je šla bolezen v remisijo in zdravila niso bila več potrebna, se je v meni ponovno prebudila želja, da sprejmemo v dar življenje še enega otroka. Mož se je strinjal in tako kot že dvakrat prej, sva bila tudi tokrat takoj blagoslovljena.

Detece je raslo. Hodila sem na preglede in vse je bilo v najlepšem redu. Otrok se je razvijal, celo nuhalna svetlina in vsi ostali testi so bili dobri. Star je bil skoraj 17 tednov. Bila sem napotena v ambulanto za patološko nosečnost, tako, za vsak primer, da ne bi bilo ob porodu z menoj kaj narobe. Po dolgem čakanju me je sprejela ena tamkajšnjih ginekologinj. Zatopila se je v vse moje izvide in si na koncu vzela čas še za mojega otroka. Bila sem vesela, da bom spet slišala njegov utrip, videla njegove obrise na zaslonu ...

A tokrat ni bilo tako. Zdravnica je ugotovila, da nekaj ni v redu. Prestrašeno sem jo vprašala, kaj ni v redu, in onemela, ko je hladno odgovorila:

“Mrtev je!” Brez sočutja me je poslala v čakalnico in naročila, naj tam počakam. Čez čas me je poklical k sebi drugi ginekolog. Tudi on je z enako hladnostjo potrdil, da je otrok mrtev. Še več, mrtev naj bi bil že tri tedne. Zdelo se mi je nemogoče, kajti pred dobrimi 14 dnevi je bilo na pregledu pri moji ginekologinji vse dobro. Solze so mi lile po obrazu. Ginekologinja je prišla do mene in me obsojajoče vprašala, zakaj jočem. Zakaj jočem? Otroka sem izgubila ... “To sploh še ni otrok, ne delajte panike, to je le skupek celic.” Seveda je otrok, videla sem ga na ultrazvoku, videla sem njegovo glavo, noge, roko, s katero je mahal ...

A vse to v ginekologinji ni vzbudilo sočutja. Vztrajala je pri svojem, ob tem pa me še nadrla, kako sem upala zanositi kljub svoji bolezni, in dodala, da bodo imeli sedaj še težavo, da ta odmrli skupek celic spravijo iz mojega telesa. Jaz pa sem si takrat želela le, da bi bil nekdo ob meni, ki bi skupaj z mano čutil to žalost, to bolečino. Poslali so me domov z mrtvim otrokom in naročili, naj pridem na ginekološko kliniko v ponedeljek. Mož je prišel pome. Sedela sem v avtu in nisem mogla dojeti, da sem samo še živa krsta svojemu otroku. Gal in Jon sta se že zelo veselila svojega bratca oz. sestričice. Kako naj jima povem, da je mrtev, da ga ni več? Življenje se je ustavilo. Sledili sta dolga sobota,

še daljša nedelja. Nekaj groznega je hoditi naokoli z mrtvim otrokom v sebi. Na srečo je bilo tu veliko prijateljev, ki so znali biti sočutni, največkrat sicer niso vedeli, kaj naj rečejo v tolažbo, a nič hudega, kajti že to, da so mi dovolili, da lahko jočem za svojim 17 tednov starim otrokom, je bilo dovolj. V ponedeljek sem bila hospitalizirana, da bi se pripravila na porod. Zaradi moje bolezni so bili malce bolj previdni in se je vse odvijalo malo počasneje kot sicer.

Pijevo slovo: 26. 7. 2010

Draga mamica Natalija in očka Matjaž, draga bratca Gal in Jon!

Prišel sem kakor žarek iz večnosti. Od vekomaj sem čakal v božji luči, da mi Stvarnik izbere družino, in ko je našel najbolj ljubeče, me je poslal k vam le za kratek hip. Moje srce je zmoglo le začasno biti, zato sem hitel piti vašo ljubezen in vam kljub krhkosti darovati svojo. Obdarovali smo se le nekaj trenutkov, a v njih dopolnili mnoga leta, srečevali smo se le nekaj dni, a se osrečili za vse življenje, saj ljubezen in sreča ne potrebujeta let! Nikoli, nikoli se ne bomo pozabili, nikoli ne bomo nehali misliti drug na drugega, nikoli ne bomo prenehali hrepeneti drug po drugem; za večno smo se uzrli in začutili, za večno smo se osvojili in vzljubili, zato vas čakam in se vas veselim v večnosti. Tu, pri Očetu se lahko srečujemo: ko boste jokali pred Očetom, vam bom brisal solze, ko se boste veselili z Očetom, se bom smejal z vami, in kadar koli boste molili k Očetu, bom molil z vami!

Oče naš ...

pj

Foto: Peter Prebil

Rekla sem, da bi želela, da je ob porodu poleg mene tudi mož, kot je bil ob porodu prvih dveh otrok. A zdravnik mi je jasno povedal, da to ni mogoče, da to sploh ni otrok, da je le skupek celic. Ustavila sem ga in mu v solzah rekla, da lahko sprejemem to, da mož ne more biti poleg, tega, da moj otrok ni otrok, pa ne morem sprejeti. Začel se je opravičevati, rekel, da ima doma več otrok, da je tudi on veren, da ni mislil tako, da je le sistem takšen, da do 24. tedna otroka ne jemlje kot otroka. Ležala sem na postelji in čakala. V sobo so vsak dan prihajale nove mamice ... Vse so imele v sebi mrtvega otročička. Prišle so na oddelek, in še preden je do njih prišel kakšen zdravnik, so jih odpeljali v operacijsko sobo in naredili abrazijo. Vse se je dogajalo tako hitro, da ni bilo časa za to, da bi se od otroka poslovile, se dogovorile za pokop. Dogajalo se je hitreje, kot se pulijo zobje.

Moja bolezen je bila pri tem velika 'prednost', zaradi nje je vse skupaj trajalo dlje. Lahko sem se pripravila, prejela sem bolniško maziljenje, dogovorila sem se, da želim otroka vzeti

v roke, se od njega posloviti in ga kasneje tudi pokopati.

V sredo dopoldne so se začeli popadki, bili so močni kot pri porodih prvih dveh otrok, a dosti bolj boleči, ker sem vedela, da bom rodila mrtvega otroka. Rodil se je. Pretrgala sem posteljico, vzela iz nje za dlan velikega otroka, ga umila, obrisala in pestovala. Podelila sem mu krst želja, mu dala ime Pij in ga imela ob sebi skoraj dve uri. Pet dni kasneje smo imeli pogreb. Pija so v žari prinesli v cerkev, ki je bila polna prijateljev. Mašo je vodil p. Christian, ki mi je v teh težkih trenutkih stal ob strani, za kar sem mu zelo hvaležna, pridružil se je p. Pavle, ki je ob tej priložnosti napisal pesem, ki na najlepši možen način pojasni prehitro vrnitev najmlajšega člana naše družine v nebeško kraljestvo.

Na domžalskem pokopališču je dobil svoj prostor, kamor sem se v naslednjih dveh mesecih znova in znova vračala ter se poslavljala od njega. Včasih sem tudi jokala, ne samo zato, ker nam je Bog tako hitro vzel Pija, ampak

tudi zato, ker sem občutila, kako malo je danes vredno življenje.

Takrat sem mislila, da na mojem obrazu ne bo nikoli več nasmeha, da ne bo nobena stvar tako lepa, da bi prekrila bolečino izgube. A na srečo ni tako. Bilo je dovolj solza, da so izprale grenkobo bolečine, ki spremlja izgubo otroka. Vesela pa sem tudi tega, da smo našemu Piju lahko dali dostojanstvo, ki ga zasluži vsak človek, ne glede na starost. Tudi njegovo ime je vklesano v kamen. Gal in Jon vesta, da imata bratca v nebesih, na katerega se obračamo pri vsakodnevni molitvi, tako kot se obračamo na svoje zavetnike. "Življenje vsakega je dar" je zapisano na njegovem spomeniku, kjer mu občasno prižgemo svečko, pustimo kakšnega angelčka za družbo.

O tem, da bi imeli še kakšnega otroka, pa sva z možem nehala sanjati, kajti meseci, ki so sledili izgubi Pija, so bili težki, pretežki. Ker imava tako na skrbi le dva otroka, lahko čas podarjva tudi za skupno dobro. Nikoli ne bova zares razumela božje odločitve, a verjameva, da ima tudi ta preizkušnja svoj smisel. ■

Tabletke

✍ Anja

Vsi moji otroci so se težko ločevali od mojega telesa. Noben ginekolog ni hotel slišati, da imam dolge cikle in da zame 'normalni' izračuni ne veljajo. Pri zadnjem pa sem bila odločena, da mi otroka ne bodo na silo pregnali iz toplega zavetja. Tako sem med prazniki pristala na oddelku, saj me v takem stanju niso pustili domov. Vemo, da naključij ni, ampak ima vse svoj namen, zato sem razmišljala, kaj se lahko naučim iz te izkušnje.

Najprej so poleg mene pripeljali lušno mlado žensko, ki se je počasi zbu-

jala iz narkoze. Izmenjali sva si nekaj prijaznih besed, a sva bili raje v tišini. Zjutraj, po viziti, pa se je razgovorila, saj ji je bilo očitno zelo hudo. "Si slišala? Sploh ne bi bilo potrebno!? Kaj naj rečem ta malemu? Tako se je veselil bratca, da bosta igrala nogomet ... Cele večere mu je prepeval pesmice, naslonjen na moj trebuh ... Pazil je na vsako njegovo brco ... Kaj naj mu rečem?" Nisem prav dobro razumela, kaj mi želi povedati. Ko se je razjokala in malce prišla k sebi, mi je vse pojasnila. Že precej dolgo je bila noseča, ko so ugotovili, da ima krvne strdke, ki naj bi jo po mnenju nekate-

rih zdravnikov življenjsko ogrozili, po mnenju drugih pa ne. Postavili so jo pred dejstvo, da je splav nujen, pa čeprav je otrok že velik. Sedaj pa je dežurni zdravnik mimogrede (saj je bilo že vse mimo) navrgel, da poseg ne bi bil potreben. Začutila sem njeno stisko in dobro znano nemoč pred strokovnimi avtoritetami – kako naj vemo, kdo govoriti prav, komu naj zaupamo ... Na koncu pa tako ali tako odločitev prepustijo bolniku. "Tako bom spet zanosila!" se je v ječanju tolažila. "Pa tako sem si želela otročka ..." Dopoldne sta jo obiskala mož in sinček. Prelep, svetlolas, skodran deček modrih oči, ki pa ni vedel, kaj naj reče ... Šele takrat sem opazila, kako podoben je mamici ...

Ne vem, kako so se pogovorili doma. Vem le, da me je ta mamica kmalu poklicala in mi srečna naznanila, da spet pričakujejo otročka. Ko sem jo povprašala, ali bi opisala svojo izkušnjo v opozorilo še kateri drugi ženski, ki bi se znašla v podobnem položaju, sem spoznala, da je zadeva zanj še preveč boleča in ne želi kopati po stari bolečini. Menim tudi, da otročka niso pokopali, ampak je končal kot biološki material v krematoriju. Te možnosti ji očitno ni nihče omenil. Sploh pa je zmeda čustev najbrž prevelika, da bi se mama spomnila še na to.

Kot že rečeno, naključij ni. Da je bila opazka omenjenega zdravnika primerena, sem spoznala takrat, ko so me z našo deklenco pripeljali na drug oddelk in je bila tam mama, ki se je znala drugače postaviti za svojega otroka. Vedela je, da jemanje kontracepcijskih tablet ustvarja krvne strdke, zato je že v času nosečnosti jemala tablete oz. si kar sama dajala injekcije proti strjevanju. S tem je nadaljevala tudi po porodu. Znanje te mame je rešilo tega otročka. Z grenkobo sem se spomnila velike žalosti mamice izpred nekaj dni. ■

Foto: arhiv IR

Ko šola postane stičišče vrednot

✍ Tanja Bečan

V prispevku spregovorimo o tem, da je za otroka in mladostnika, ki se znajde v težkih trenutkih svojega življenja, tudi šola eden takih dejavnikov, ki mu pomagajo spopadati se z zapletenimi situacijami, v katerih se je znašel. Poskušamo pokazati, zakaj je šola lahko rešilna bilka, ki v stiskah pomaga, da otrok ne obupa. Poskušamo nakazati, kakšna naj bi taka šola bila, katere vrednote naj bi v njej domovale. Govorimo le o eni od najtežjih preizkušenj – ko v življenje mladega človeka, mladostnika ali otroka zareže resna, zapletena, dolgotrajna bolezen.

Otrok v preizkušnji

Če bi vprašali svoje prijatelje, sodelavce in znance ali če bi vprašali same sebe, kaj jim je oz. kaj nam je pomagalo, ko nam je bilo najtežje, bi zagotovo dobili množico raznovrstnih odgovorov. Nekaterim je pomagalo, da so nam stali ob strani najbližji, da smo ob njih lahko le molčali ali pa jim zaupali svoje najgloblje in največje stiske; drugim je pomagalo, da smo se lahko zatekali po tolažbo in po moč v vero; tretjim je najbolj pomagalo, da smo se ukvarjali s športom ali z umetnostjo; spet enim je najbolj pomagalo, da smo se zakopali v delo. Če smo bili deležni več vrst naštetih in še drugih, na tem mestu neomenjenih pomoči, smo se zagotovo lažje izvili iz hudega obupa, žalosti, prizadetosti; lažje smo premagali malodušje, strah

in bolečine ter se povrnili v običajni tok življenja.

Vsakdanji tok življenja pa se zagotovo grobo in okrutno prekine, ko v otrokovo življenje poseže resna bolezen. Dolgotrajna bolezen in zahtevni načini zdravljenja le-te prinesejo popolno spremembo v dotedanje otrokovo življenje.

Vse se spremeni. Tu so prej neznana, sedaj pa pogosta nenavadno slaba počutja in bolečine; tu je prej neznana, sedaj pogosta dolgotrajna utrujenost; tu so prej neobičajni, sedaj pa pogosti in številni pregledi pri zdravniku ter mnoge preiskave; tu so prej neznana, sedaj pa pogosta bivanja v bolnišnici. Tu je množica novih in strogih omejitev, ki jih prinese bolezen; tu so zdravila, fizioterapije in še druge terapije – vse to sedaj kroji otrokov vsakdan. Ni več (toliko) časa, pa tudi ne moči za druženje s prijatelji in za številne dodatne, otroku ljube dejavnosti. Časa in moči zmanjkuje že za povsem nujne opravke in dejavnosti. Otroka in mladostnika preplavljajo strah, zaskrbljenost, negotovost, kako se bo bolezen zdravila. Skrbi ga, kako bodo zdravila spremenila njegov izgled, kako bodo nanj sedaj gledali sošolci. Strah ga je, da ga ne bodo več marali. Da bo ostal sam. Strah ga je za svojo prihodnost. Za svoje življenje. Strah ga je za starše, saj vidi, da je tudi njih njegova bolezen preplavila s skrbjo in strahom.

Ko v otrokovo življenje vstopi bolezen, se v njegovem življenju spremeni zares vse. Jeza, bes, skrb, strah, žalost, brezvoljnost in obup postanejo njegovi novi spremljevalci.

V tej težki situaciji otrokom in mladostnikom na svoj način, čeprav se sliši morda nenavadno, pomaga tudi – šola. Da, prav tista šola, ki jo sicer tako zelo radi krivimo za mnoge stiske ter travme, krivice in ostale težave ter grdobije.

A šola za bolne otroke in mladostnike je nekaj, kar pomaga.

Kako pomaga šola?

Pomembno je vedeti in se zavedati, da je šola zanje most k tistemu običajnemu življenju, ki so ga še do nedavnega živeli sami, ki si ga želijo živeti tudi v bodoče, a ga trenutno živijo le njihovi zdravi sošolci in sošolke. Ta povsem običajni in tolikokrat prezirani vsakdan postane sedaj še kako zaželen in cenjen. To je namreč svet, v katerem ni pomembna samo bolezen, niso pomembna le zdravila in preiskave, niso pomembni le izvidi. To je svet, v katerem otrok ostaja učenec in se ukvarja s povsem vsakdanjimi reči: z domačimi nalogami, referati, s testi, z domačim branjem, bralno značko, učenjem. To je svet, v katerem zopet postane pomembno, kam se je izgubilo šestilo, kje dobiti knjigo za domače branje in do kdaj oddati raziskovalno nalogo. To je svet, v katerem se družiš s svojimi sošolci, se z njimi veseliš in ob njih rasteš, se z njimi trudiš do velikih zmag, se učiš premagovati poraze, poiskati novih poti čez prej neopažene čeri.

“ Ko v otrokovo življenje vstopi bolezen, se v njegovem življenju spremeni zares vse. ”

Šola torej za bolnega otroka in mladostnika ostaja ožitek tistega običajnega, vsakdanjega življenja, v katerem se kot učenec ali dijak še naprej potrjuje, raste, gradi in tako krepi svojo samozavest.

Šola pa je za bolnega otroka pomembna tudi zato, ker je po svoji naravnosti povezana s prihodnostjo – danes se učimo to, da bomo jutri znali tisto, pojutrišnjem pa še

ono. Ta povezanost s prihodnostjo in obrnjenost vanjo je za bolnega otroka še kako ključnega pomena; negotovost, skrb, žalost, strah in obup, tako pogosti spremljevalci bolnega učenca, to prihodnost namreč pogosto delajo negotovo in mnogokrat nedosegljivo. Če se bom učil danes, bom zagotovo živel tudi jutri in pojutrišnjem, se plete v glavah bolnih otrok in mladostnikov.

Tudi zaradi te svoje naravnosti v prihodnost je šola za bolnega otroka pomembna. Zaradi svoje naravnosti v prihodnost šola namreč postane nosilka upanja.

Bolnišnična šola

A seveda ne vsakršna šola. Da to ne more biti povsem običajna šola, vemo. Vemo tudi, da so dolgotrajno bolni otroci in mladostniki upravičeni do prilagojenega izvajanja učno-vzgojnega dela z dodatno strokovno pomočjo. To vemo in tako ne nazadnje piše tudi v zakonih in predpisih. O tem, kakšna šola je tista prava, da bi bila lahko v pomoč resno bolnim otrokom, pa naj tokrat spregovorijo šolarji in šolarke sami. V ta namen si bomo pomagali z anketo¹, ki smo jo v letu 2009 izvedli v bolnišnični šoli OŠ Ledina v Ljubljani². Anketa je bila sicer namenjena razmisleku o delu ledinske bolnišnične šole same, a v njej najdemo tudi nekaj pomenljivih vprašanj, ki naj nam pomagajo odgovoriti na naše središčno vprašanje: Kakšna je pravzaprav šola, ki otroku in mladostniku lahko pomaga, če uporabimo pesniško prispodobo, previhariti viharje? Nosilka katerih vrednot naj bo?

Med številnimi vprašanji naj iz omenjene ankete izberemo le dve in navedemo najbolj pogoste odgovore.

Vprašanje št. 8: Kaj te je v bolnišnični šoli najbolj presenetilo?

- Prijaznost učiteljev.
- Način poučevanja.
- Potrpežljivost učiteljev.
- Optimistični učitelji.
- Učitelji, ki se trudijo za učence.
- Učitelji, ki so dobre volje.
- Spoštljiv odnos učiteljev do učencev.
- Da se lahko pogovarjaš z učiteljem.

Vprašanje št. 9: Kaj ti je v bolnišnični šoli najbolj všeč?

- Način poučevanja.
- Dobra razlaga učiteljev.
- Učitelji se trudijo za učence.
- Zabavni in prijazni učitelji.
- Da te učitelji razumejo.
- Da učitelj uči tako, da razumeš.
- Da se lahko pogovarjaš z učiteljem.

To mesto seveda ni prostor za razvejano interpretacijo ankete³, pa tudi ne za interpretacijo zgornjih dveh vprašanj oz. odgovorov nanju. Prav slednji pa so že sami dovolj pomenljivi.

Kaj nam sporočajo? Sporočajo, da šolar v bolezni, torej v stiski, še kako ceni učitelja, ki je izjemno kompeten-

zof Galimberti⁴, ki pravi, da le zavzet učitelj šolarju lahko pomaga v najširšem pomenu besede, ne nazadnje pomaga najti pot tudi do znanja.

Tako preprosto

Vse velike reči v življenju, pravijo, so preproste. Tako tudi odgovori na naše osrednje vprašanje.

Če strnemo, lahko sklenemo in odgovorimo: šola lahko, ko se učenec znajde v stiski (mi smo to pokazali ob primeru bolezni), bistveno pripomore k temu, da učenec skuša to stisko preseči in premagati. Šola kot skupnost – torej učitelji in vsi drugi strokovni delavci v njej, pa seveda in

Foto: Matej Hozjan

ten na svojem področju (zna razložiti tako, da razumeš; poučuje na dober način). Odgovori pa sporočajo tudi, da otroci in mladostniki pri učiteljih poleg strokovne odličnosti cenijo, če lahko tako rečemo, tudi njihovo človeško odličnost – to, da spoštujejo svoje učence, da jih razumejo, da jim prisluhnejo, se z njimi pogovarjajo, so do njih spodbudni, znajo biti zabavni in prijazni, so nosilci upanja in rešitev.

Šolarji in šolarke tako na svoj način povedo pravzaprav podobno kot filo-

predvsem samo vodstvo šole. A kakšna in katera šola? Kakšna in katera skupnost? Tista in taka, v kateri delujejo ljudje, ki so na svojem področju odlični strokovnjaki, predvsem pa ne smejo pozabiti svojih učencev spoštovati, znati jih morajo ugledati, si zanje vzeti čas, znati jim morajo prisluhniti, se z njimi pogovarjati, jih razumeti, znati morajo pridobivati njihovo zaupanje, jih spodbujati, tlakovati pot iz njihovega trenutnega brezna strahu, skrbi, žalosti, obupa ter jih usmerjati po poti k

oprijemljivemu cilju, po poti realnega upanja. Ne smejo pozabiti biti ljudje.

Tako preprosto, a očitno tako zelo težko. Zakaj bi sicer zapisali naši šolarji, da jih je presenetilo, da so v bolnišnični šoli naleteli na take učitelje.

Ko imamo, tako zelo v sebe zaverovani in zagledani, pogosto polna usta vseh mogočih, t. i. pravih vrednot, se zdi, da premnogokrat pozabljammo na tiste povsem preproste, osnovne in temeljne: da smo drug do drugega spoštljivi, razumevajoči, strpni in spodbujajoči, da smo pripravljeni drugega poslušati in ga razumeti, upoštevati in ga ceniti, da si prizadevamo za njegovo zaupanje, da smo pripravljeni pomagati in to tudi naredimo, ne le govorimo o tem.

Prav to, se zdi, je tudi tisto, kar nam pomaga iz najhujšega. Da previharimo viharje. Ko smo bolni ali v kateri koli drugi stiski.

In dobra šola je zagotovo domovanje tovrstnih navedenih vrednot. Prav zato, se zdi, je otrokom in mladostnikom v stiskah lahko v veliko in neprecenljivo pomoč.

Kot smo pokazali, tako razmišljajo tudi mladi sami. Na nas odraslih pa je, da šolo kot stičišče teh preprostih, a ključnih vrednot tudi ustvarimo in jo živimo. Pravzaprav pa ne le šole. ■

Opombe

1. Avtorici ankete sta Andreja Čušin Gostiša in Tatjana Užnik, takrat profesorici v bolnišnični šoli OŠ Ledina.
2. OŠ Ledina (Ljubljana) ima v svoji sestavi tudi bolnišnične šolske oddelke, ki jih preprosto imenujemo bolnišnična šola. V njej poučuje 24 učiteljev in učiteljic, in sicer na Pediatrični kliniki, na Ortopedski kliniki, na Dermatovenerološki kliniki, na Psihiatrični kliniki, na URI Soča ter občasno na Infekcijski kliniki v Ljubljani. Učno-vzgojno delo se odvija po različnih modelih z različnimi cilji. Več o šoli najdete na www.bolnisnicna-sola.si. V Sloveniji sicer obstaja prava mreža bolnišničnih šolskih oddelkov. Tako jih najdemo tudi v bolnišnicah v Valdobri, Izoli, Šempetru pri Gorici, na Jesenicah, v Celju, Mariboru, Slovenj Gradcu, Murski Soboti, v Novem mestu, v Centru za zdravljenje bolezni otrok v Šentvidu pri Stični in v MKZ Rakitna. Bolnišnični šolski oddelki so vedno del bližnjih osnovnih šol.
3. Anketa je v celoti dostopna v bolnišnični šoli OŠ Ledina.
4. Galimberti, Umberto (2009): *Grozljivi gost: nihilizem in mladi*. Ljubljana: Modrijan.

Ko se vse obrne na glavo

✍ Anže Podobnik

Vse se je spremenilo na božični dan, 25. decembra 2008, ko sem se vračal po avtocesti iz Celja proti Ljubljani. Domov se mi je mudilo, ker imamo doma vsako leto družinsko srečanje. Namesto mojega prihoda so domači dobili klic s policijske postaje, da sem imel hudo prometno nesrečo na Trojanah.

Soočanje s spremembo

Po nekaj dneh kome in mnogih operacijah sem se končno začel zavedati, da moje življenje nikoli več ne bo tako kot pred nesrečo. Ker sem imel zlomljeni dve prsni vretenci, so mi zdravniki z zelo težkim srcem povedali, da bo moje življenje od sedaj naprej vezano na invalidski voziček. S tem se na začetku nisem mogel sprijazniti, ker je bila sprememba res velika. Nekajmesečno ležanje na travmatološki kliniki je bilo zelo naporno, saj nisem smel ne sedeti ne vstati. Volje sem imel iz dneva v dan manj. Po končanem zdravljenju v kliničnem centru so me odpeljali v rehabilitacijski center Soča, kjer sem začel s terapijami in z navajanjem na nov način življenja. V Soči sem ostal 3 mesece. Po prejemu odpustnice pa sem se moral še veliko naučiti.

Ko sem prišel domov, smo ugotovili, da bi bilo treba odpraviti veliko arhitekturnih ovir, ki bi mi omogočale dokaj normalno življenje. Prva ovira so bile stopnice. Ker pa so dvigala resnično draga, smo se za začetek dogovorili, da me bodo v hišo in iz nje kar nosili. A sčasoma sem ugotovil, da me to omejuje. Hišo sem lahko zapustil samo, kadar je bil doma kdo od domačih,

saj drugim nisem zaupal, da bi me dvigovali in nosili po stopnicah.

Ugotovil sem tudi, da se bo treba skoraj vse stvari naučiti na novo. Tudi jesti je bilo na začetku težko, saj nisem imel občutka za ravnotežje in sem ga moral loviti z eno roko. Nato so prišle na vrsto stvari, ki sem jih potreboval. Ugotovil sem, da moram stvari pobrati s tal z obema rokama, saj sem potreboval eno za ravnotežje ali za poteg nazaj na naslon vozička. Tako so se problemi kar kopičili. Vendar se nisem vdal, ampak sem vsako stvar hotel narediti sam in ne s pomočjo staršev.

Psihična podpora staršev je pripomogla, da sem začel na to gledati pozitivno. Vsi so me spodbujali, mi pripovedovali zgodbe o ljudeh, ki so na novo zaživel, in mi vlivali novih moči. Menim, da ob taki življenjski spremembi vsakdo potrebuje ob sebi bližnje, saj ga drugače začnejo spreletavati črne misli. Priznam, tudi sam sem velikokrat pomislil na to, da nima smisla živeti naprej, vendar so bili brat, punca, starši in prijatelji tisti, za katere se je splašalo vse, kar sem prestal.

Vsakodnevno življenje

Fizična pripravljenost je pri nas zelo pomembna, ker je vsako jutro enako. Občutek otrdelosti vseh okončin, krči v mišicah ipd. Zato moram vsako jutro telovaditi, še preden vstanem, ker je drugače gibanje zelo oteženo. Po končanem razgibanju sledi stimulacija mišic, saj je cirkulacija krvi v nogah zelo pomembna (boljše celjenje ran, prekrvavitev ...). Po končani vadbi se oblečem, umijem in pripravim na dan, vendar za vse to potrebujem uro ali dve, kar ni malo.

Velik problem je predstavljala tudi kopalnica. Doma imamo dve, vendar nobene take, da bi lahko sam prišel

Foto: Peter Prebil

do stranišča ali kadi in se v miru sam stuširal. Zato sem se odločil, da se bom trikrat tedensko kopal v domu starejših občanov. Ko smo rešili ta problem, se je pojavil naslednji, to je stranišče. Doma sta bili obe stranišči zame nedostopni, zato smo morali kupiti toaletni stol, kar pa še zdaleč ni pomenilo samostojnosti, saj so morali blato odnašati drugi (oče, mama ...), da seveda ne govorimo o cenah pripomočkov, ki jih potrebujem. Tudi tu bi bilo treba kaj postoriti, ker so cene res zasoljene.

Nekako tako je izgledalo moje življenje dolgi dve leti. Moje duševno stanje se je počasi krhalo. Ker se doma ni zgodilo nič novega (finančni, prostorski problemi), sva se s punco odločila, da se odseliva k njej v hišo, kjer so arhitekturne ovire veliko manjše kot pri nas doma.

Avtomobil je naslednji korak do samostojnosti. V rehabilitacijskem centru *Soča* sem uspešno opravil test za vožnjo v prilagojenem avtomobilu.

Ustavilo pa se je pri nakupu le-tega. Kot sem že omenil, so vsi pripomočki dragi. Kupiti je bilo treba voziček, toaletni stol, kopalno kad ... in tako je za avto zmanjkalo denarja. Zato smo se doma odločili, da mojo zgodbo delimo z drugimi. Poslali smo prošnje za donacije za avtomobil, saj bi s tem dokončno postal samostojen. Žal smo naleteli na gluha ušesa.

“ *Tistih dodatnih 80 centimetrov nam omogoča, da vrata odpremo do konca, saj drugače ne moremo v avtomobil ali iz njega.* ”

Moram priznati, da so ljudje, kar se tiče pomoči, dokaj dosledni. Poudariti pa je treba, da sem zelo razočaran nad parkirnimi mesti. Pa ne zato, ker bi jih bilo premalo, ampak ker ljudje brez slabe vesti parkirajo na mestih, namenjenih invalidom. Na začetku sem se trudil s takimi ljudmi pogovo-

riti, vendar sem videl, da ni nobenega učinka. Vsi mislijo, da imamo parkirne prostore zato tako blizu, da imamo krajšo pot do trgovine, vendar ni tako. Tistih dodatnih 80 centimetrov nam omogoča, da vrata odpremo do konca, saj drugače ne moremo v avtomobil ali iz njega. In to je ključno. Prostori, namenjeni nam, so lahko čisto na drugem koncu parkirne hiše, samo da so prazni.

Društvo je v pomoč

Za konec je treba omeniti naslednje. *Društvo paraplegikov* mi je veliko pomagalo pri različnih stvareh. Prevozi, srečanja, nasveti, kako iti v življenje, in še in še. Omogočili so mi tudi, da se lahko ukvarjam s športom in z drugimi aktivnostmi, ki jih ponujajo. Teh pa ni malo. Zato si včasih rečem, da bi bilo lepo, če bi imel dan 36 in ne 24 ur, saj je premalo časa za vse, kar je treba storiti čez dan ... ■

Brezposelnost

✍ Helena Zevnik Rozman

Izgubo službe in brezposelnost vsak doživlja drugače. Pa vendar gre večina skozi določene faze procesa.

V prvi fazi večina, kljub temu da so bili morda že opozorjeni, da lahko izgubijo službo, doživi šok. Pojavljajo se vprašanja: "Zakaj se je to zgodilo meni? Saj sem bil(a) dober(dobra) delavec(delavka). Vedno sem bil(a) pošten(a), redno sem prihajal(a) ... To je nemogoče." Še posebej mnogi izražajo jezo ob stečajih podjetij zaradi slabega vodenja in izčrpanja le-teh.

Po fazi šoka sledi obdobje skrbi za preživetje, še posebej skrb za družino: "Imam majhne otroke. Kako bomo preživeli?" Kasneje se razvije občutek manjvrednosti, nepotrebosti v življenju. Ta občutek je pogosto zaznati predvsem pri mladih, ki izgubljajo pozitivno samopodobo. Sprašujejo se o vrednosti šolanja ipd.

Gospa, ki je že nekaj let brezposelna, pripoveduje svojo zgodbo: "Po 33 letih delovne dobe sem zbolela za multiplo sklerozo. Sprva je bila le utrujenost, kmalu so se pojavili mravljinici v nogah. Večjih težav še ni bilo. Vendar so se v službi začeli različni pritiski, ki so se vlekli približno eno leto. Čeprav sem delala v računovodstvu in me bolezen ni ovirala pri delu, sem vsak dan bolj čutila, da me ne potrebujejo. Sami so me prestavili na 'lažje delovno mesto' in potem je sledilo naprej, toliko časa, da sem postala višek ter se prijavila na Zavodu za zaposlovanje. Doma sem imela brezposelnega moža in hčerko, ki je zaključevala študij. Odpoved službe sem sprejela relativno mirno, ker sem se že močno utrdila pri sprejemanju svoje bolezni. Najtežje je bilo sprejeti ta občutek, da si nepotreben, da si

manjvreden. Poleg tega se je pojavila socialna izključenost. Prej sem s svojim dohodkom preživela, sedaj ne gre. Potrebne so različne pomoči, celo vsak hlebček kruha pride prav, da preživimo mesec. Družina je lažje sprejela možovo brezposelnost, ki pa se vleče že petnajst let, ker nima dokončane niti osnovne šole, kot mojo, ker je bil prej še vsaj moj dohodek. Ko sem ostala še sama brez rednega dohodka, so se odnosi v družini močno poslabšali. Mož je postal ljubosumen, hkrati pa mi posveča več pozornosti. Zelo se boji za družino, je zelo skrben in si ničesar ne privošči.

Takrat je bilo zelo hudo, vendar nisem vrgla puške v koruzo. Hodila sem od urada do urada in si iskala različne možnosti in pomoči. Danes mi je lažje, ker vem, da me čakata le še dve leti in bom lahko prejela pokojnino. Zdi pa se mi krivično, da bom imela po tolikih letih manjšo pokojnino, kot da sem manjvredna."

Občutke manjvrednosti in zavrženosti opisuje tudi gospa, ki je zaradi poškodbe hrbtenice pred desetimi leti

izgubila službo, v kateri je delala 22 let. Ob tem se je počutila nezaželeno, kot da je nič. Z možem sta se počutila kot gobavca, brez službe, v podnajemniškem stanovanju, za katerega je bilo treba plačevati stroške, z majhnim otrokom, ki je moral jesti. Če ne bi bilo njega, tudi njiju danes ne bi bilo več na svetu, tako je bilo hudo. Najhuje je bilo z uradniki. Hodila je od enega do drugega in vsak je govoril nekaj drugega.

Ogrožene skupine

Bolj ogrožena skupina brezposelnih (in posledično potrebna večje pomoči) so prav gotovo starejši delavci. Zaradi starosti se težje prilagodijo novemu delu ali izobrazijo za drug poklic. Pogosto se v ozadju njihove brezposelnosti skrivajo še bolezen ali invalidnost ter nižja izobrazba. Tako so večinoma trajno nezaposljivi, zadnje upanje jim je pokojnina.

Poleg tega so bolj ogrožene osebe z nižjo stopnjo izobrazbe ali celo z ne-

Foto: Peter Prebil

dokončano osnovno šolo. Ne smemo pozabiti na mlade, prve iskalce zaposlitve, ki jim brezposelnost onemogoča postavljanje na 'lastne noge' in s tem ustvarjanje družine.

Ob stečajih velikih gradbenih podjetij smo bili soočeni s problemi tujih delavcev. Z izgubo službe so bili soočeni tudi s tem, da niso bili upravičeni do nadomestil, izgubili so še delovne vize ter možnost pridobitve stalnega bivališča in državljanstva. Nekateri so se vrnili v matične domovine, večina pa si je pri nas že ustvarila družine.

Vzroki za odpoved zaposlitve so lahko bolezen, invalidnost, tudi nevednost zaposlenih. Mnogi ob podpisu pogodbe z delodajalcem ne vedo, kaj podpišejo, ali pa delodajalci od njih zahtevajo, da podpišejo različne dokumente, ki jih lahko nato uporabijo proti delavcu. Take oblike odpovedi prinašajo izgubo različnih nadomestil ob izgubi dela, tako da so ljudje še bolj prizadeti – tudi materialno. Podobno izkušnjo je z menoj delila gospa, ki ni bila seznanjena z vsemi posledicami, ni bila zavarovana, zato ni bila upravičena do nobene pomoči. Imela pa je majhna otroka ter bolnega in nezaposlenega moža. Ker ni bilo dohodka, so ostali še brez stanovanja in polom je bil popoln. Spet druga je povedala, da jo je delodajalec zaradi bolezni prestavil v drugo podjetje, ki ga je ustanovil zato, da je lahko s stečajem le-tega odpustil nekaj bolnih delavk, ki jih sicer ne bi mogel.

Kako ljudje doživljajo brezposelnost?

Posledice izgube službe in brezposelnosti so različne. Nekateri se s težavami spoprimejo, drugi obupujejo. Mnogi razmišljajo tudi o samomoru, ker jih nihče (po njihovem mnenju) ne potrebuje. Druge pogoste posledice so depresije in druge oblike psihičnih obolenj. Veliko brezposelnih potrebuje psihiatrično pomoč. Navajajo, da so strti, nervozni, težko se skoncentrirajo. Ob takem duševnem stanju se navadno pojavijo ali poslabšajo še telesna obolenja. Strah jih je prihodnosti, so nemirni, nekateri ljubosumni, preti-

rano občutljivi. Vse to prinaša nemir tudi v družino. Brezposelne osebe se vse bolj ukvarjajo s seboj, zato se skrhajo odnosi med zakoncema in otroki. Brezposelni zakonec je lahko kmalu v podrejenem položaju.

Druge posledice prinaša materialno odrekanje. Ne morejo si privoščiti ničesar, kar še najbolj občutijo otroci. Nekateri so bolj občutljivi, zato je vsaka pomoč zanje sramotna, izogibajo se družbi.

Gospa s podobno izkušnjo pove, da so jim bili pri tem v veliko oporo v šoli. Zelo hitro so prekinili vse pritiske na njene otroke in nagajanja vrstnikov ter jim razložili položaj te družine, za kar jim je zelo hvaležna.

Seveda obstaja velika psihološka ovira. Ljudje, ki so bili do izgube službe samostojni v skrbi zase in za svojo družino, morajo naenkrat prositi. To je največja travma. Prositi nekoga za pomoč je veliko ponižanje.

Najhujše posledice pušča trajna brezposelnost. Mnogi postanejo brezvoljni, izgubijo optimizem in niso sposobni večjih odločitev. To jih vodi v še večjo odvisnost in nesposobnost za delo.

In kje najti upanje?

Mlad zakonski par pripoveduje: "Oba sva končala univerzitetni študij, stara sva trideset let. Sva brez rednih zaposlitev, preživljava se z občasnim delom, ki pogosto ne ustreza najini izobrazbi. Včasih je težko. Še posebej, ko ne veš, če boš čez tri mesece imel za najemnino in položnice. Ampak vedno se nekako izide. Ko pogledava najinega zdravega otroka, ki je radoživ in zadovoljen, nama pomaga, da greva naprej in vztrajava na poti, ki je negotova. Zaradi njega je vredno. Seveda poleg socialne nevarnosti, ki jo prinese brezposelnost, pridejo še občutki nekoristnosti, neizpolnjenosti, občutki, da si obstal in ne moreš naprej. A ko prebereš novice in vidiš, da ima veliko mladih podobne probleme, veš, da nisi sam. Zavedava se, da se je treba soočiti z dejstvom, da morda sploh ne bova opravljala poklica, za katerega sva se izučila. Pripravljena morava biti na novo učenje, in ko pride priložnost, to sprejeti."

Za mnoge so otroci in družina tiho upanje, zaradi katerega gredo naprej. So motiv, zaradi katerega so se pripravljali tudi ponižati in prositi za pomoč. Nekateri so morda večni optimisti in kljub morebitnemu šoku že vidijo v prihodnost in iščejo rešitve. Tako je neki mož pri 48 letih optimistično dejal: "Ne bojim se, da ne bi našel službe, saj sem navajen delati in mi je vsako delo častno. Če pa je nikjer ne dobim, bom odprl svoje podjetje."

Tudi znanka se je iskanja službe lotila z optimizmom in bila pripravljena opravljati celo volontersko pripravništvo in delati kot prostovoljka. V to jo je vodila želja, da bi si pridobila čim več izkušenj in referenc, ki bi ji pomagale pri iskanju službe. Ob čakanju doma se je počutila nekoristno, kajti navajena je bila delati, hkrati pa se je počutila tudi dolžno, da nekaj naredi, ker je dobivala denarno socialno pomoč.

Včasih je izguba službe v nekem trenutku, ki ga takrat sicer ne razumemo, za marsikoga tudi pozitivna prelomnica v življenju. Pred leti sem imela na razgovoru za zaposlitev ženo, staro 39 let, ki je pred tem delala kot delavka v tekstilni tovarni. Imela je dokončano le osnovno šolo. Že ob prihodu je povedala, da ji povsod povedo, da je prestara; zaradi tega ne dobi službe. Bila je obupana in ni imela nobene volje za izboljšanje svojega položaja. Vse se ji je zdelo negativno, predvsem pa to, da je prestara. Po razgovoru sva se dogovorili, da poskusimo s sodelovanjem. S pomočjo in pravilnim svetovanjem se je uspela vključiti v negovanje starejših, po dveh letih je celo zaključila poklicno izobraževanje za negovalko in je sedaj zaposlena v enem od slovenskih domov za starejše ter zelo zadovoljna s svojim delom. Včasih se še srečava in takrat jo spomnim na njeno žalost in obup ob izgubi službe. A če je takrat ne bi izgubila, se morda nikoli ne bi odločila za študij in svojo osebno rast.

Izguba službe in brezposelnost sta za vsakega, ki se znajde v tem položaju, velika preizkušnja. Kako bo iz tega izšel, pa je velikokrat odvisno od ljudi, ki so ob njem. Ali mu bodo znali sočutno prisluhniti in mu vliti upanje? Predvsem pa vztrajati z njim, četudi je zaskrbljen in brez volje. ■

Pred odločitvijo

✍ Andrej Perko

Več let je v mojo skupnost vključen Jože Ž., bister študent, ki je prišel popolnoma zlomljen, brez kančka samozavesti in tudi s samomorilskimi mislimi.

Družinska situacija je bila za njegov razvoj skrajno nevzpodbudna, z odmaknjenim očetom in agresivno materjo. Da je lahko preživel, se je umaknil v svoj svet, se izoliral ter večino časa prespal in vegetiral.

V mnogih spisih je pisal in razmišljal o svojih samomorilskih nagnjenjih, ki so ga v preteklosti skoraj vsak dan preganjala. Tako je nastal tudi naslednji zapis, ki kaže vso njegovo notranjo bolečino in stisko kot posledico patoloških domačih razmer.

Izkušnja

“**T**isto, kar me je obvladovalo in kar me še obvladuje, so sile preteklosti. Občutek nemoči. Občutek, da bom vedno tisti, ki ga nikoli ne bodo marali. Da se nikoli ne bom mogel prilagoditi nobeni družbi. Zdi se mi, da mi vsi lažejo. Tudi če me kdo pohvali, imam občutek, da mi v resnici laže. Ker ta drugi ve, vidi in čuti, da nisem nič drugega kakor zguba. Ko smo v ponedeljek imeli sestanek, sem se po sestanku počutil kot eno veliko 'budalo' in terapevtov provokator. Najraje bi se vdrl v zemljo. Brez veze. V odmoru je pristopila Katja in rekla, da je v redu, da kaj vprašam. Ampak jaz ji – povedano po pravici – nisem čisto nič verjel. Mislim, da ona ve, da sem en velik lažnivec, lenuh in zguba, in da ve, da samo 'nabijam' v tri dni, da prikrivam svojo lenobo in nič

d drugega. Prijazna je bila z mano zato, ker se je pretvarjala. Tako mislim in oprostite mi, če tako mislim in se tako počutim. Če nič drugega, vsaj v te spise po pravici napisem. Včasih pomislim, saj me tako ali tako kmalu ne bo več na tem svetu – zakaj ne bi po pravici napisal? Zakaj bi držal v sebi, če me itak ne bo več? Izkričati vse tisto, kar v dvajsetih, tridesetih letih nisem mogel in nisem smel dati iz sebe.

Kakšne sanje sem imel zadnjič ... Sanjal sem, da sem šel v bribe. Tam je bil velik prepad. Vedel sem, da bom storil konec. Ampak preden storim konec, sem se hotel izkričati. Izkričati vse tisto, kar v dvajsetih, tridesetih letih nisem mogel in nisem smel dati iz sebe. Pogledam v ta prepad. Z mislimi me že zdavnaj ni več tu. Z mislimi sem že tam – na drugi strani. Globoko je ... dolgo bom letel. Na dnu ni melišča, so samo skale. To bo moj konec, vem. Nihče ne preživi padca tako globoko, na tako trda tla. Ampak vseeno – rad bi izkričal svojo bolečino, dokler sem še tukaj. Kaj torej? Nič, neham oklevati. Vse življenje sem v skoraj vseh stvareh okleval. V nobeni stvari nisem znal biti odločen. Nisem smel biti odločen. Odločnost je pri moškem povezana z agresijo. Leta mučenja, psihičnega trpinčenja in groze so v meni kot tista usedlina, ki je nikoli ne moreš spraviti iz sebe. Rad bi stran od tega. Ne morem več. Skočim. Veter, ta divji veter mi piha skozi celo telo, ko letim po zraku. Ničesar več se ne bojim. Nihče več me ne more prizadeti. Gravitacija, ta arhaična sila narave, bo naredila konec mojemu življenju. Na popolnoma naraven način. Razširim roke ... in zavpijem na ves glas. Svoboden sem!!! Mučenja, trpljenja, življenja je konec. Kričim: AAAAAAAA-AAA!!! Ampak to ni krik strahu, niti ni krik groze. To je krik svobode. Čiste svobode telesa in misli. Kako je lepo!!!! Rad bi, da bi trajalo ... saj sem še vedno tukaj, na tem

svetu, med živimi! Kako prečudovit je veter, ki piha tako močno, da se mi zdi, kakor da piha skozi mene. Super je, prekrasno je ... prvič v življenju čutim strast, pravi užitek! Kako lepo, kako neverjetno lepo!!! Vem, vem, vem, da sem rešen muk. Nihče več me ne more prizadeti! Vidim svojega polbrata. Čeprav sem še vedno tukaj, ga vidim. On je tudi odšel. Ampak on je odšel tako, da se je s pištolo. Na njegovo dejanje

Foto: Matej Hožjan

sem vse življenje gledal z grozo. Zdaj ga pa vidim. Reče mi: »Me sedaj razumesž?« »Seveda, seveda te razumem!!! Velikokrat sem bil na tvojem grobu.« Pove mi tudi, da je on že tam, kamor bom šel v kratkem tudi jaz. In da je tam lepo. Komaj čakam! Juhuhuhuhuhu! Prekrasno je. Še kričim, vpijem na ves glas!!! Celo življenje sem bil tiho, zdaj pa vpijem ... naj me sliši narava!!!!!!! Moja prava bit se oglašaaa!!!

Čeravno samo za nekaj kratkih trenutkov, ker je kmalu ne bo več. Ampak čutim jo. Prišla je na dan, skrita in zadušena vse življenje!!!!!!! Juhuhuhuhuhu ... kako je to fino!!!! Še in še in še in še ... ni lepšega na celem svetu, ko človek začuti samega sebe. Ko vidi, kaj dela narava. Joj, kakšna lepota. Letim po zraku z razširjenimi rokami. Ptica! Prava ptica sem! Poletel sem! Letim!!! O, lepota življenja, o, lepota narave ... kje si bila vse moje življenje??? Vsak lahko leti, prav vsak!!! Tudi jaz. Zdaj to vem!! Ker letim. Da, letim. Letim, kakor je letel moj sosed, ko sem bil jaz nemočno zaprt v kletki. Enako letim, kot je letel moj sošolec, ko je po mojem hrbtu dan za dnem padalo. Letiiiiiiiiim!!!! In prekrasno je!!!! Zgoraj na polici sem še okleval. Če bi šel lahko še enkrat nazaj na polico, ne bi okleval niti trenutek več. Nima smisla oklevati, tako lepo je. Oh ... ti občutki, ti sladki, sladki občutki. Neopisljivo. Prvič v življenju ... oh ... kakor da traja ves dan, sto dni, celo večnost. Strast, čista strast, ničesar drugega. Ljubezen. Vse občutim, ves spekter čustev! V tem kratkem, enostavnem letu po zraku. O, lepota!!! Zdaj vem tudi jaz. Tudi jaz sem začutil tisto najlepše v življenju – ko se zliješ s svojo pravo bitjo in ji pustiš, da pride na plano takšna, kot je. Ne morem verjeti. Kako bi izgledalo, če bi vsak dan takole čutil?? A obstajajo ljudje, ki vsak dan takole začutijo? Joj, kako mora biti fino. Jaz pač nisem imel te sreče. Saj, tudi upati sem nehal. Želel sem samo enkrat izkusiti to. To veselje, radost, ko veš, da nobeno pretvarjanje ne pride več v poštev, ker si enostavno srečen. Ni lepšega kakor to. Oh ... samo diham in uživam. Večnost ... samouresničitev. Dosegel sem jo. Drži – kmalu me ne bo več, ker bom priletel na skale. Ampak jaz sem se samouresničil. Nisem bil slabič in vzel pištole. To je najlažje in najhitreje. To ni naravno. Jaz sem hotel enkrat v življenju leteti. In zdaj letim. O, lepote, o, lepote ... ni lepšega kakor ta let po zraku. Zdaj vsaj vem, kaj pomeni samouresničitev. Na stotine knjig bi lahko prebral, pa ne bi razumel. Ta enostaven let po zraku pa mi je razjasnil vse. Nič, bilo je res lepo. Skale se vedno hitreje približujejo. Vem, kaj bo (saj sem hote skočil), zato se sploh ne sekiram. Še malo, samo še malo ... tla so vedno bliže. In zdaj sem na koncu, priletel sem na tla. Za trenutek sem začutil nekaj bolečini podobnega, vendar me ni zabolelo zares. Ni

bilo časa. Ampak zdaj se pa dogaja nekaj čudnega. Zdaj letim navzgor!!!! Ponovno vidim vse lepote narave, samo veter sedaj ne piha. Vidim tudi nekaj na tleh. Kaj pa je to? Nek madež ... čakaj, čakaj. Saj to je moje telo. Razmesarjeno, razkosano od padca. Ja, normalno. To je bila samo lupina. Zdaj odhajam v večnost. Joj, vsi so tukaj!!! Moj polbrat, oba moja strica, ki sta se zapila do smrti ... hahahahaha ... Janez je enako zabaven, kakor je vedno bil. Saj sploh ni bil slab človek, samo pil je preveč. To je res. V bistvu je pil ves čas, ni zdržal brez pijače. In stric Korel!!! Redko sem ga videl – njega in Janeza sem redko videl, ker se s sorodniki po mamini strani praktično ne obiskujemo, čeprav smo samo nekaj deset kilometrov narazen. Vprašam: ›Janez, a je res tako, kakor pravi Olga (njegova hčerka), da si vse življenje pil? Je rekla, da si pil, odkar te pomni.‹ Prešeren, kakor je vedno bil, se nasmeji: ›Ja, vse življenje sem ga pil. Ne vem, zakaj. Vse življenje sem bil tudi nesrečen. Zato sem pil! Kaj mi je bilo, pa nisem nikoli dognal.‹ Tudi Korla malo pobaram: ›Korel, zdravo. Midva sva se pa sploh redko videla. Tudi ti si ga baje ves čas pil? Ko sva se nazadnje videla, si bil že čisto vijoličen v obraz. A veš, kakšen si bil??? Hahahahaha ... moral bi se videti.‹ Tudi Korel je bil veseljak vse življenje, čeprav alkoholik. Odgovori: ›Hahahah ... ja, jaz sem ga pa res veliko spil. Še več kot Janez. Nikoli nisem mogel nehati. Ne vem, zakaj. Samo čutil sem potrebo, da ga pijem. Dostikrat sem si rekel, da bom nehal. Posebej hudo je treznjenje po pitju. Sama pijanost je pa zelo prijetna, saj zato tudi pijem – da si pijan.‹ Na koncu pa še Aleš, moj polbrat, ki je pred več kakor dvajsetimi leti naredil samomor: ›Halo, Aleš, kako kaj? Tebe pa sploh nisem poznal, samo tvoj grob sem obiskoval. Mislim ... s sestro sva šla v časopis iz tistega časa preverjat, kako in kaj se je zgodilo. Pa ne piše skoraj nič. Samo to, da je na ta dan pač bil storjen samomor. Nič drugega. Vse življenje si meni in sestri ostal enigma. Mati o tem ni nikoli govorila. S sestro sva te videla edino na starih, črno-belih slikah. To je vse, kar sva vedela o tebi.‹ Aleš: ›Ja, tudi jaz sem storil enako kakor ti, Janez in Korel. Ne znam povedati, zakaj. Trenutek izgube razuma. Je pa tudi mene vse življenje nekaj mučilo. Ne znam pojasniti.‹

Tako zaključim pogovore in odidem tja, kamor bomo enkrat šli vsi. Odšel sem na

svojo željo, vendar srečen, saj sem v zadnjem trenutku spoznal pravo srečo in se samouresničil. Dal sem ven iz sebe bolečino. Enkrat v življenju sem svoje življenje živel in ga nisem sanjal. Bil sem samouresničen in lahko samo rečem: ta zadnji trenutek, ko sem letel kot ptica in počel, kar sem hotel, je bil hkrati najlepší trenutek v mojem življenju. Zdaj razumem, kaj je sreča. Jasno mi je, zakaj je vredno živeti. Škoda, ker mi to ni bilo dano že prej. Je to sedaj sploh pomembno? So pomembne bolečine preteklosti, če se človek enkrat uspešno samouresniči? Niso. Kar je bilo, je bilo.

In potem – se zbudim. Zopet sem sanjal svoj konec, kot ga sanjam že leta. Takšne in podobne stvari sem začel sanjati že v osnovni šoli. Želel sem pobegniti. Samo to. Stran. Ampak – kam? Kam bi lahko zbežal otrok, star deset let? Nikamor. Realno gledano, nikamor. Ni mesta, kamor bi lahko ušel. Razen na drugi svet. In sem tudi bežal. Iz dneva v dan. Nisem šel za vedno tja. Tega nisem nikoli storil. Sem pa šel skoraj vsak dan tja začasno – zaspal sem. Prišel iz šole in zaspal. Do večera. Čez vikende včasih kar cel dan. Kaj pa drugega? Kaj drugega bi še lahko storil?”

Komentar

Jože je sedaj v skupnosti pet let. Hudo ranjenost in bolečino, ki jo je nosil s seboj kot posledico patoloških odnosov v družini, je uspel v glavnem predelati. Po več kot petnajstih letih je uspel končati študij in se zaposliti.

Ni pa se še učlovečil do te mere, da bi presegel svoj egoizem, 'zartost vase' in bil tako sposoben navezati pristen, empatičen stik z drugimi ljudmi – tudi z dekleti. Še vedno živi predvsem v svojem svetu, vendar sedaj deluje, skrbi sam zase in sprejema odgovornost za svoje življenje.

Njegova zgodba nas uči, da je patološka družinska dinamika za otroka lahko usodna. Jože je imel srečo, da je našel našo skupnost, da je imel v sebi še vedno toliko življenjske energije, da se je s trdim delom potegnil čez rob samouničenja. Vendar ga sedaj čaka še dolga pot, kajti človek se lahko obrusi in res reši samo v odnosu z drugim človekom – v njegovem primeru z dekletom. ■

Reševanje v gorah

Etično dejanje

✍ Drejc Karničar

Reševanje v gorah je nevarno in zahtevno. Reševalci morajo biti za hitro in učinkovito posredovanje v zahtevnih gorskih razmerah odlično telesno pripravljene, vrhunsko izurjeni v tehniki reševanja in nudenju prve pomoči, delovati morajo v usklajenem timu, v katerem posamezni člani natančno poznajo svojo vlogo in pri tem v popolnosti zaupajo vsem ostalim. Obenem mora njihova organiziranost zagotavljati, da so primerno opremljeni, da so zagotovljena sredstva za usposabljanja, reševanja, organiziranost ...

Osebna odločitev

Vse pa se začne in konča s posameznikovo odločitvijo in trdno moralno zavezo, da želi po svojih najboljših močeh pomagati človeku v stiski.

Zato si velja pobliže ogledati prepadne stene, zasnežene vrhove in nevarne grebene, prepotene reševalce in prestrašene ljudi, ki so na robu med življenjem in smrtjo, ko jih je želja po gorskih višavah in notranjih globinah potisnila v odvisnost od ljudi, ki jim pravimo gorski reševalci.

Zakaj se reševalci odzovejo klicu na pomoč in pohitijo pomagat neznanemu človeku, brez kakršne koli misli na plačilo, morda celo za ceno svojega življenja?

Zakaj ljudje hodijo v gore, ko pa dobro vedo, da tam skoraj na vsakem koraku nanje lahko preži nevarnost?

Jim morda nihče ni povedal, da bodo s svojo nesrečo v nevarnost spravili tudi tiste, ki jim bodo nesebično hiteli na pomoč? Zakaj reševalci ne odklonijo pomoči, pa čeprav tvegajo svoje zdravje in življenje?

Za boljši uvid v našo tematiko si poglejmo (v okvirčku) resnično zgodbo o reševanju v slovenskih gorah, ki zgovorno priča o naravi reševalnega dela in (etičnem) odnosu reševalca do sočloveka – ponesrečenca.

Nesreče se dogajajo

V gorah se dogajajo tudi nesreče. Nevarnosti, ki prežijo na gornike, so neločljivo povezane s to dejavnostjo, da pravzaprav nikoli ne moremo govoriti o gorništvu, ne da bi se dotaknili tudi nevarnosti in nesreč, ki se v gorah dogajajo. Zato so hoja, plezanje in smučanje v gorah skrajno odgovorna dejanja, saj nam zdrav razum in tudi Ustava RS govori, da moramo skrbeti za svoje zdravje in ne smemo ogrožati zdravja in življenja drugih.

Vsako gorniško dejanje je torej podvrženo nevarnosti, da se bo zgodila nesreča, ki lahko ogrozi nas ali tiste, ki bodo želeli pomagati nam. Zato je skoraj vse izobraževanje, ki je namenjeno bodočim gornikom, skoraj izključno preventivnega značaja. Različne skupine gornike želimo izuriti in usposobiti, da bi zmogli v polnosti užiti neokrnjeni gorski svet tako, da se ne bi po nepotrebnem izpostavljali nevarnostim in nesrečam.

Nesreče pa se vendarle dogajajo in vedno več jih je, tako kot je vedno več najrazličnejših obiskovalcev gora. Dogajajo se tako naključnim obiskovalcem kot tudi najbolj izurjenim alpinistom, ki so vse svoje življenje posvetili goram. Povsem izogniti se jim torej ne moremo, lahko pa storimo veliko, da

Foto: Drejc Karničar

Jože Žvokelj: Plačilo za strah

Noč je. Temo parajo veliki, kačam podobni bliski, kot bi hoteli uničiti vse, kar obsvetijo s svojo grozljivo svetlobo. Hitim domov, da me ne ujame silna nevihta, ki se približuje Kranju. Ura je 22.00. Doma pa me čaka obvestilo, da je nesreča v severni steni Grintovca in da je ena skupina šla naprej. Poiščem Šodra in mu povem, kaj je. Prevoza ni, zato prosim Janeza Hribernika, Šoder pa Gustlja Remca, da naju s svojima motorjema potegneta do Jezerskega. Šlo je za življenje!

Ko smo se dobili, so se usule prve debele kaplje dežja, čakala nas je makadamska cesta, takrat še ni bilo asfalta. Pri Preddvoru nas je zajelo neurje, kakršnega še nihče od nas ni doživel. Bliski pred nami, bliski za nami! Lilo je kot iz škafo, da je motorno kolo rilo skozi vodo kot motorni čoln. Na cesti je bilo do 10 cm vode in blata. Vsa ta nesnaga je neusmiljeno letela po nas. Bilo je, kot bi se vse okrog nas rušilo in podiralo. Blik, grom in rohnenje motorja, to je bila pesem, ki nas je spremljala do Jezerskega.

Pred Kazino s Šodrom vstaneva z motorja. Kazala se je žalostna podoba. Samo sedeža sta črna, ves ostali del motorja je 'zafrajhan' z belim blatom. Samo 'hvala' lahko rečeva Gustlju in Janezu. Odpeljeta se nazaj, do kože premočena, s Šodrom pa zlijeva vodo iz nahrbtnika ter se poženeva proti Češki koči. Med hitenjem premišlujem: "Če so šli naši v steno v tem vremenu, v tem neurju, ne bo nobenega več nazaj!"

Na Marofu se dobesedno umikava strelam. Pod Medvedovo frato udari pred nama v smreko, ta se kot goreča bakla razkolje na dvoje in trešči na tla kot ustreljen vojak. Pod Hudičevim klancem je tak hudournik, da ga le za las prebrodiva, a po vsem pobočju se pred nama in za nama valijo velike skale. Nobena ne zadene v živi cilj. Visoko v steni je videti lučko. Še bolj pobitiva, skoraj tečeva.

V Češki koči vse spi, samo Roman je v jedilnici. Pove nama, da niso šli v steno, da je prehudo. Vzameva plezalno opremo in poveva, da greva v akcijo, saj sva tako in tako že popolnoma mokra, luč v steni pa kliče na pomoč. S Šodrom odhitiva proti Zgornjim Ravnem, medtem ko Roman budi ostalo skupino. Bobnenje nevihte, kotaljenje skal v grapah pa dajeta tak vtis moči, da bi se človeku v amfiteatru Zgornjih Ravnih lahko zmešalo. Svetloba bliskov nam kaže pot v smeri Grintovca. Velik hudournik ob vznožju stene prebrodiva navezana na vrvi do pasu v vodi.

Ko sva v skalah, hitro napredujema. Nevihta se počasi umika na koroško stran. Sneg na Grintovčevi polici je trd, prek njega teče v potoku voda in pada na prag spodnjega dela severne stene. Lučka izgine, kajti v tem delu je stena previsna. Ugotovim, da sta ponesrečenca v smeri, v kateri sem nadaljeval smer, ko sem plezal Grintovčev steber. Dodam še eno vrvo in se navežem. Šoder mi izroči preostalo kovačijo, nakar tako opremljen zaplezam v prečko, za katero vem, da je dolga ravno petintrideset metrov. Ko priplezam na konec prečke pod previs, zaslišim nad seboj hrvaško govorico. Prešine me strah: "Kaj, če so mejaši!" in zavpijem to Šodru. On pa, ker je na varnem, zavpije nazaj: "Ti kar zlezi čez!" Ubogam ga in plezam naprej.

Ko pogledam prek roba previsa, se ustrašim blaznih oči, ki buljijo vame. Res, pogled je bil blazen. Preživeti tako nevihto v steni, dva tisoč metrov visoko na robu police, brez kritja! To je ...

Pograbila sta me, potegnila navzgor, poljubljala, objemala in jokala; z njima sem jokal tudi sam, šele sedaj, v trenutkih sreče se je iz mene odplazil strah, ki me je spremljal šest strašnih ur.

Šodru, ki ne ve, kaj se dogaja zgoraj, zavpijem, da je akcija končana, da ostane samo še spuščanje prek stene.

Takih noči, takih dni, takih tednov je bilo obilo, ko sem prestajal strah skupaj z vami, Franci, Milč, Tine, Tone, Stane, Lojze, Brane in vsi smo ostali delno zdravi, živi (Podobnik, 2002).

do njih ne bo prihajalo tako pogosto in da se bomo iz nesreč drugih nekaj naučili tudi mi sami.

Gorski reševalci

Naredimo na tem mestu še korak naprej. Tako samoumevno kot obstoj gora, gorništvu in gorske nesreče danes pojmuje tudi reševanje v gorah in gorske reševalce. Pa vendar se ob treznem premisleku zavemo, da zadeva ni tako preprosta in samoumevna. Poglejmo, kako o reševanju v gorah razmišlja priznan slovenski strokovnjak s tega področja: "Težko bi reševalstvu v gorah našli višje etične primerjave s kakršnim koli drugim dejanjem v gorah. Reševanje kot žrtvovanje za drugega, pogosto v enako težkih okoliščinah, kot se je zgodila nesreča, reševalstvo etično dvigne tudi pred takimi področji, kot je prvenstvena smer ali prva osvojitve vrha. Zakaj? Zato, ker se reševanje opravlja za ponesrečenega človeka in za svojce, brez pričakovanja plačila, nagrade, časti ali česa drugega" (Strojin, 1995).

Vse do konca 19. stoletja ni bilo nikogar, ki bi ponesrečenim ali izgubljenim v gorah lahko organizirano pomagal. Prvo reševalno združenje so ustanovili švicarski vodniki, saj se je ob naraščajočem številu klientov in drugih obiskovalcev gora povečevalo število nesreč. Čeprav so bile prve organizirane reševalne akcije predvsem prenos mrličev v dolino, lahko trdimo, da je ustanovitev reševalnih služb, kot pravi Strojin, "ena najbolj humanih, etično čvrstih vrednot, kar jih ima gorništvu".

Slovinci smo dobili prvo reševalno organizacijo znotraj Slovenskega planinskega društva leta 1912 v Kranjski Gori, čemur je botrovala huda nesreča v Škrlatici. Slovenski gorski reševalci torej prav letos praznujemo 100 let organiziranega delovanja. Od takrat so se ustanovljale postaje GRS (Gorska reševalna služba) po vsej državi, še posebej pa v tistih krajih, ki so neposredno izhodišče za gorniško dejavnost. Tako imamo danes v Sloveniji 17 samostojnih postaj (društev) GRS, ki so povezane v Gorsko reševalno zvezo Slovenije, v kateri deluje preko 500

gorskih reševalcev prostovoljcev, ki so samo v lanskem letu (2011) opravili več kot 300 reševalnih intervencij.

Etičnost reševalcev

Čeprav pravilniki o reševanju v gorah govorijo predvsem o tehničnih, strokovnih in organizacijskih vidikih reševanja, pa se moramo zavedati, da je reševalstvo predvsem in najprej etični odnos slehernega gorskega reševalca. Slovenski gorski reševalci nimamo posebnega etičnega kodeksa, ki bi v tem smislu točno opredeljeval in obvezoval ravnanje gorskih reševalcev pred, med in po reševalni intervenciji. Delovanje službe kot celote in ukrepanje reševalcev v konkretnih reševanjih pa nam dajo jasno sliko o njihovi zavezi visokim etičnim idealom, ki jim pomagajo pri premagovanju najtežjih fizičnih in psihičnih naporov za reševanje človeških življenj.

“Reševalstvo kot etično razmerje do pomoči potrebnega v gorah odlikuje zavest o človeško dolžnem pristopu do človeka, ne glede na to, kje se nahaja, ne glede na okoliščine, v katerih je, in ne glede na to, kaj bo sledilo po reševalni akciji – ali najhujše, smrt ponesrečenca, ali nasprotno, rešitev življenja ali najdba pogrešanega. Problem smrti je ob nesreči v gorah tudi za vsega hudega navajene može stres, mimo katerega ne more noben reševalec, naj to prizna ali ne. Nesreča in smrt presuneta vsakogar, ker je človeško bitje, ki ima čustva. V primerjavi s smrtjo sta bolezen in poškodba ‘tolažilna pojava’ za ponesrečenca in svojca, češ lahko bi se končalo drugače. Bolezen in poškodba, če ju tako obravnavamo, sta dogodka, za katera se je vredno žrtvovati, tvegati in reševati, kajti življenje je najdragocenejše, kar imamo. Izredna stanja pa so smrt, bolezen in poškodba svojcev. Nesreča, posebej smrtna, je etična preizkušnja za reševalce, koliko se bo kdo zavzel, tvegati, pomagal v vsaki reševalni akciji posebej. Reševalstva kot etičnega odnosa ni mogoče posplošiti, razen kolikor ga ne sfilozofiramo in idealiziramo. Reševalstvo je srčna pomoč, zato nikakršna abstrakcija pri tem ne prihaja v poštev. Vprašanje umirajočih ali

srečanje s truplom sta zahtevni etični vprašanji že ob pouku v zdravstvenih šolah, ko je pomoč mentorjev pri roki. Kaj ne bi bilo to v gorah, v stenah, na kraju nesreče!” Strojin ob tem nadaljuje: “Z etičnega vidika je vprašanje smrti najtežje moralno vprašanje v reševalstvu. Ponesrečenčeva smrt je že začetek pogreba, ponesrečenčeve zadnje poti. Po tej strani je reševalstvo žalosten posel, pa ga k sreči demantira precej večji odstotek uspešnih reševalnih akcij. Neracionalnih reševalnih akcij pravzaprav ni, kljub transportu trupel v dolino, ker so tudi take akcije humane in potrebne. Morda najbolj ‘prazen’ je reševalski posel ob iskanju pogrešanih, posebej, če natančno ne vemo, temveč zgolj domnevamo, da koga do tega trenutka ni domov. Etičnost tovrstnega reševanja je v odzivu, razumevanju, uradni dolžnosti in optimizmu, da le ni vse izgubljeno in da se je vredno potruditi. Kakor koli že obravnavamo reševalstvo v gorah, reševalsko poslanstvo se omejuje na človekovo varstvo pred tistim, kar nas lahko doleti v gorah, kar pa sicer neradi omenjamo, ker podzavestno ne moremo verjeti, da se nam lahko zgodi. Ker pa je statistična vrednost taka, da so nesreče z različnimi posledicami možne, in celo so, reševalstvo kot tako ni le plemenito opravilo, temveč je tudi etični odnos do pomoči potrebnega človeka” (Strojin, 1995).

Prostovoljstvo in odgovornost

Kljub naštetemu se gorski reševalec zaveda tudi svoje odgovornosti, ki jo prevzema v tem tveganim početju. Še posebej danes, ko se na vseh področjih človekovega delovanja vedno bolj zavedamo grožnje kazenskega pregona in še posebej civilne tožbe. Pri tem ni izvzeto niti reševalstvo, ko se kliče na odgovornost ljudi, ki so prostovoljno tvegali svoje zdravje in življenje, da bi pomagali drugemu.

Prostovoljstvo nas seveda ne odvezuje odgovornosti; celo več, prepričan sem namreč, da je moralna zaveza o odgovornem ravnanju veliko bolj trdna pri prostovoljcih kot tista, ki jo poznamo v profesionalnem razmerju

(proti plačilu). Ta zaveza je edino, kar nas veže. Na tej zavezi vse stoji in vse pade. Reševalca prostovoljca ne more odpustiti nihče. Največji in pravzaprav edini sodnik je reševalčeva vest. Seveda so tu še medsebojni odnosi, dinamika skupine, moralna zaveza in odgovornost skupini, različne odgovornosti in funkcije, ki jih reševalci prevzemajo itd. Pa vendar gre za osebno odločitev: tako rekoč brezpogojno pomagati in prevzeti odgovornost.

Sreča je plačilo

Reševalci ne ostanemo brez plačila. Vsi napor in tveganja so stoterno poplačani, ko uspemo iztrgati prerani smrti eno samo življenje. Takrat dobi naše delo svoj smisel in pomen, ki nas hrabri in napolnjuje tudi takrat, ko se zgodi najhujše, tudi takrat, ko iščemo zaman, tudi takrat, ko nekdo našega dela ni spoštoval, tudi takrat, ko se zgodi najhujše našim najboljšim prijateljem in kolegom reševalcem ... tudi takrat.

Prepričan sem, da so ravno najtežje reševalske preizkušnje tiste, ki nas najbolj utrjujejo v našem poslanstvu. Zavezanost in predanost reševalnemu delu se z leti, izkušnjami in s preizkušnjami kvečjemu stopnjuje in ne obratno. Povezanost reševalnega moštva, ki je šlo skupaj skozi težke preizkušnje, je mnogo večja od tega, da se člani srečujejo le na usposabljanjih in prijetnih srečanjih. Gre za eno najmočnejših človekovih potreb: to, da sta naše življenje in naše ravnanje pomembna tudi za druge ljudi. Da naše življenje ni samo sebi namen, da nas drugi potrebujejo. Je sploh še kaj večjega kot to, da drugim pomagamo ohraniti tisto največje, kar nam je dano: naše življenje?! Res je, da gorski reševalci pomagamo drugim v stiski, a hkrati največjo uslugo delamo sebi, saj z reševanjem drugih ljudi uresničujemo svoje življenje, svoj lasten smisel in obstoj. ■

Literatura

Podobnik, Pavle (2002): *90 let Gorske reševalne službe Slovenije. IV. Zbornik GRS 1912–2002*. Ljubljana: GRSS pri PZS.

Strojin, Tone (1995): *Etika in odgovornost v gorah*. Radovljica: Didakta.

Spomini učiteljice Luiselle Ravalico iz Pirana

✍ Špela Pahor

O učiteljici Luiselli Ravalico sem veliko slišala, še preden sem jo spoznala. Nekoč me je k njej peljala njena dobra prijateljica in dolgoletna sodelavka, učiteljica slovenščine Mirella Bonaca Arzenšek. Že prej me je opozorila, da je Luisella hudo bolna, in res, ko sva prišli v njeno skromno opremljeno stanovanje, v sobo s pogledom na pristanišče in park pri piranskem muzeju, je sedela v naslonjaču in naju prijazno sprejela. Razumela sem, da je od pasu navzdol nepokretna in da lahko premika samo eno roko. Predstavila sem se ji in povedala, da bi želela govoriti z njo o njenem delu. Pogovor je hitro stekel, saj je gospa zelo zgovorna. Pripovedovala mi je o svojem življenju in delu v italijanskih šolah, kjer je otroke prvega razreda učila branja in pisanja. Luisella govori v pojočem piranskem narečju, ki je del istrobeneškega dialekta. Vendar odlično obvlada tudi knjižno italijanščino in delno slovenski jezik. Spodnje besedilo sem zato prevedla v slovenščino. Nekdanja učiteljica me je prevzela zaradi svojih naprednih idej, srčnosti, lepega izražanja in zato, ker je kljub težkemu življenju in hudi boleznini, ki jo je obsodila

Foto: arhiv Luisella Ravalico

na invalidski voziček, na koncu pogovora vzkliknila: “La vita bella (življenje je lepo)!”

Rodili ste se 17. aprila 1944 v Piranu, na Puntji, v *Calle pescatori*. Zanimiva je pripoved o vašem prvem dnevu, ko ste prijokali na svet.

Moja mama je imela pri sebi babico, ki je pomagala pri porodu. Na drugi strani je bil moj *tata*. Torej sem rojena doma. Umili so me, me oblekli in že

me ni bilo več. In kaj je naredil moj oče? Vzel je lepo pregrinjalo in me odnesel naravnost v oštarijo. “*Eccola qua, la ze nata!*” je rekel. Bila sem tam v sredini in gledal me je ves zadovoljen; vsi mornarji, vsi, ki so bili takrat v oštariji, so nazdravili, ker je bila rojena Luisella.

V tej Ribiški ulici sem tudi živela. Tukaj sem shodila. Spomnim se, kako sem potem tekala po ozki uličici ... Iz Ribiške ulice smo se preselili k svetilniku, kjer je cerkev Marije od zdravja. Tam je bila tudi hiša s številko 4, kjer je potem živel slikar Spacal. Tam sem

nadaljevala svoje otroštvo. Pred to hišo je velik trg, kjer sem tekala, se igrala tisoč starih iger, vedno v fantovski družbi. Rojena sem v letu 1944, takrat se dečki in deklice niso mešali pri igri, v razredih so komaj začeli uvajati mešane skupine. Igrala sem se kot kak *fantalin*. Poleti sem bila vedno v kratkih hlačah, z lasmi, ostriženimi na kratko, ker nisem prenesla, da me mama cuka za lase, kadar me češe, zato me je strigla na kratko. Bila sem bosa. Niti v vozičku – mi je povedala mama –, ko sem bila še majhna štručka, nisem hotela nositi čevljkov. Tako je bila moja mama prisiljena, da je dala poleg mene v voziček čevljičke, da ne bi ljudje mislili, da jih nimam. Brcala sem z nogicami, obutimi v nogavičke, čevljev pa nisem marala.

Kje ste preživeli otroštvo in kakšne igre ste se igrali?

Otroštvo sem preživela na trgu pred cerkvijo Marije od zdravja, v Spacalovi hiši.

Kot otroci smo se igrali različne igre: lovili in skrivali smo se, igrali smo se *guardia e ladri*, *papagal*, *che ora fa*. To se igra tako: eden je *papagallo* in je obrnjen k zidu, ostali pa delajo majhne korake; to je lahko *un passo de formiga*, *un grande de leone*, *un salto de canguro* ... Tako, kot ukaže *papagallo*, ki je pri zidu. Ko sem imela šest, sedem let, smo se deklice igralle *gospa*. To je prav tipična igra, ki smo se jo igrali na Punt. Nekoč hišne kleti niso bile tako grde, kot so danes, polne vlage, pajkov, insektov, škatel, smeti ... Ne, kleti so bile še ena soba, ki je bila del zgornjega nadstropja. Ko je bilo vroče, so se ženske v Piranu preselile iz gornjih nadstropij v hladne in vlažne kleti. Tako je klet postala poletna kuhinja. Kleti so bile čiste. Tu so ženske poleti kuhale, jedle, živele. Predvsem je bila to kuhinja. V teh kletih smo se igralle *gospa*. Mamam smo vzele dolge obleke, dovolj je bila spalna srajca, ter čevlje s peto. In smo se igralle *gospa*, ki so šle pit čaj k sosedi ali prijateljici, ki govorijo in opravljajo svoje moše. Šle smo na sprehod in tako smo se igralle. Najpomembnejše pri tej igri je bilo, da smo se oblekle kot gospa. Če smo imele dolge lase, smo jih spele v

chignon. Bilo je, kot da se pripravljamo, da bomo nekoč gospa. Posebnost te igre je bila tudi v tem, da smo govorile v jeziku, ki je bil nekaj posebnega: vse besede smo zapele. Na primer, pele smo: "Dove vai?" "Vado qui." Pele smo v sopranu. To je bila tudi umetnost petja, ki je bila v Piranu zelo zaželena. *None* so nam prepevale najpomembnejše arije iz oper. Že od malega smo imele to v ušesih. Zato se med urami petja nismo zmrdovali.

Do četrtega razreda osnovne šole sem torej živela še na Punt. V petem razredu ne več. Takrat smo se preselili v hišo, v kateri živim še sedaj.

Kje ste se šolali in katere šole ste dokončali?

Vse šole sem naredila v Piranu, tudi gimnazijo. Potem sem šla učiti kot gimnazijka, z osemnajstimi leti. Šolo sem končala junija, septembra sem bila že učiteljica. Ob delu sem študirala za učiteljico. Vpisala sem se na Pedagoško akademijo v Ljubljani. Ostala sem na tej stopnji, ker mi ni bilo do tega, da bi postala profesorica. Všeč so mi bili majhni otroci. To mi je bilo dovolj.

Na Pedagoško akademijo smo se vpisale tri sošolke: jaz, Mariza in Elia. Učile smo v Strunjanu, Portorožu in Piranu.

Kolega Unggetti nas je podpiral, saj takrat visoka šola še ni bila obvezna; kljub temu smo lahko učile. Profesorji v Ljubljani so bili presrečni, niso mogli razumeti, kako to, da so se te tri Italijanke vpisale na akademijo v Ljubljani in študirale v slovenščini. Jaz sem bila 'traktor', ki je vse skupaj vlekel naprej. Študirale smo pri meni doma, na tej mizi. Delale smo si izvlečke. Mama je kuhala za vse. Pred izpitom nam je skuhalo grahovo mineštro, vso zeleno, ker prinaša srečo. Ona s temi svojimi ljudskimi verovanji! Moja mama je bila res angel. Sploh ni bilo treba hoditi v kino, gledati televizije, dovolj je bilo poslušati njo. Bila je dobra, simpatična, vesela. Vse, kar je pretrpela v življenju, je spremenila v pozitivno. Delala se je, kot da ni nič. To je bila velika prednost Pirančanov: delati se, kot da ni nič, in vse skriti; z nasmehom na ustih sprejeti vse težave tega sveta in z ljubeznijo iti naprej.

Kaj pa vaša prva zaposlitev? Kako ste se znašli?

Z osemnajstimi leti sem postala učiteljica, sprva brez naziva. Bila sem na smrt prestrašena, še bolj zaskrbljena. Spraševala sem se, ali me bodo otroci razumeli, ali jih bom kaj naučila, me bodo kritizirali ... Takoj sem začela z recitacijami, gledališčem. Želela sem, da se otroci predstavijo v živo, da recitirajo, govorijo, se izražajo. Moji učenci so bili pripravljani recitirati, peti ... Opogumljala me je tudi učiteljica slovenščine, Mirella Arzenšek, ki je imela podoben značaj kot jaz. Bila je odprta, rojena za dajanje, ljubiteljica umetnosti izražanja. V tem je tisti 'zakaj' našega bivanja. Če ne znaš povedati, kaj misliš, te ne bodo razumeli. Če te ne razumejo, te ne poznajo. Če te ne poznajo, nimaš prijateljev. In zato se je treba znati izražati, govoriti. Toda kaj govoriti? Če se izražáš skozi poezijo, je to en način. Če govoriš o umetnosti, je to drug način. Če govoriš o znanosti, je to spet drugačen način. Otroke sem učila vsega tega, in to že od začetka, od prvega razreda osnovne šole. To morajo razumeti: čemu služi jezik, govorjeni jezik; čemu služi pisani jezik in zakaj je treba znati brati. Če poznaš te tri ključe, je to melos življenja, je vse. V tem je vse. Še bolje je zate, če znaš več jezikov in če se znaš izražati ter razumeti druge ljudi, druga ljudstva. Lahko se pohvalim, da so bili moji učenci odprti za vse jezike. Radi so se učili slovenščino, radi so se učili angleščino.

Kaj menite o znanju tujih jezikov?

Ne razumen, zakaj se danes nekateri učenci nenadoma začnejo pritoževati, da jim jeziki niso všeč. "Ma zakaj govoriš tako? Zakaj? Daj, daj ... Razumeš, da je tako, moraš se potruditi, saj je svet v tvojih rokah, če znaš jezike, če jih najprej razumeš in potem govoriš! Lahko vzpostavljaš prijateljstva. In kaj če se zaljubiš v Angleža, kako mu boš povedala, da ga imaš rada, če ne znaš jezika?" Tisoč stvari jim lahko pripoveduješ in jih nasmeješ, da le premagajo to veliko oviro, ki jim jo predstavlja tuji jezik, česar jih je tako strah. Treba je začeti pri lahkostih stvareh in se približevati težjim. To je najpomembnejše

pravilo za učitelje. Lahko povem, da danes ob nekaterih mladih kolegih, ki se pritožujejo nad svojim poklicem, ki ne najdejo načina, da bi jih učenci razumeli, ostanem zmedena in ranjena ter si rečem: "Kako to, da ne razumejo, da je to najlepši poklic na svetu?!" In je res.

Kaj je po vašem bistvo učiteljskega poklica?

Kaj dela učitelj? Vstopi v dušo tistega, ki ga poslušá, otroka, ki ga poslušá. Vem, da so me moji učenci jedli z očmi. Otroci kradejo z očmi, z možgani, z vsem svojim bitjem vse, kar jim predstavlja učitelj. Zato pravim, da mora biti učitelj zgled svojim učencem. Zato mora biti oblečen, kot se spodobi, biti dobro vzgojen, se lepo obnašati ... Zakaj? Zato, ker je treba otroke vzgajati. Na prvem mestu je vzgoja, vse ostalo pride potem. Nekdo se lahko počasi uči vse življenje, toda biti dober, odločen, prijazen, spoštljiv, ljubezniv, vzgojen, človeški, pripravljen pomagati – tega se naučiš, ko si majhen. Moji učenci so se še danes, ko so postali odrasli, pokazali drugačne v svojem življenju.

Kdaj ste začutili, da si želite biti učiteljica?

Vedno sem si želela biti učiteljica. Moja mama je imela lepo omaro s temnim steklom, po katerem se je lahko pisalo. Z belo kredo sem *čečkala* po tem steklu, pisala 1 + 1 in druge stvari. Steklo na omari moje mame je bila moja šolska tabla. *Kričala* sem na otroke, ker niso naredili nalog. Torej sem bila vedno učiteljica.

Kje ste delali pripravništvo, katere razrede ste učili?

Najprej sem delala pripravništvo v Luciji. Učila sem tretji in četrti razred (kombinirani pouk). To je trajalo eno leto. Potem so me poslali v osnovno šolo v Sečovelje. Tam sem delala osem let, tako da sem bila devet let izven Pirana. Potem sem začela delati v Piranu in sem delala tu, dokler nisem šla v *penzijo*. Delala sem triintrideset let.

Učila sem prve razrede. V prvem razredu sem se počutila dobro. Tudi zato, ker so moje kolegice pravile: "Ne, ne, ne, v prvi razred nočem iti." "Ma za-

kaj?" "Kako naj naučim otroke pisati in brati?" "Na najenostavnejši način," sem jim odgovarjala. "Tu ni pravil, to je umetnost. Če me boste poslušale, vam bo lahko." Pogosto sem bila mentor mlajšim učiteljicam prvih razredov. Moja kolegica ni učila prvih razredov, bila je slavistka, učila je slovenski jezik. Svoj materni jezik je učila s tem, da ga je ljubila, vzbujala spoštovanje do njega in ga približala otrokom. Ko jo je učenec poslušal, je čutil, da je to, kar pripoveduje, res in občuteno. To je potrebno pri poučevanju. Tako kot v družini: z očeta na sina gredo ljubezen do zemlje, do človeka, medsebojna ljubezen, spoštovanje. In vse te človeške vrednote je posredovala otrokom na ta ali oni način. Zato mi je bila tako blizu. Bili sva prijateljici. Učili sva na isti šoli. Tega prijateljstva nisva živeli sebično in samo zase, ampak sva ga podarjali učencem. Tako sva jim dali čutiti, da šola ni samo tovarna znanja, ampak tudi naš drugi dom. In to ni samo nekakšna fraza, ampak je res. Če šola živi na ta način, potem dobro deluje, drugače pa ne.

Ste imeli kdaj težave z učenci?

Včasih naletiš na učenca, ki ne poslušá, ki se noče učiti. V takem primeru učitelj ne more veliko narediti. Če pa imaš dober teren, lahko dobro seješ. Kdor poslušá, zna. In v tem je stvar. Kdor hoče, odpre vrata in okna ter zna. In kdor hoče napol, bo znal napol. In kdor noče nič, ne zna nič. Tako je življenje.

Kako ste učili?

Z recitacijo. Recitacija odpira duše. Če greš potem kopat po teh vrsticah, po teh besedah, povedanih na pesniški način, lahko o tem govoriš dneve in dneve ter pišeš romane, saj je vstopiti v dušo pesnika nekaj najlepšega. Kar koli že rečeš o tem, ti ne bo vedno uspelo povedati, kaj je ta oseba v danem trenutku čutila. Če to dopoveš učencem, bodo razumeli, da je nekdo blizu njih, nekdo, ki je nad njimi, ampak je še vedno človek. In če se bo otrok zmožal in znal prepustiti, se odpre, če bo znal govoriti, brati, slediti besedam učitelja, bo razumel, da je lahko kot on. Saj ne gre za posnema-

nje, ampak za to, da imam dokaz in zaupanje vase, da to lahko naredim, da nekaj veljam, da sem. Kako sem? Če se poslušam, če se razumem, če me razumejo drugi. O tem sem govorila otrokom v prvem razredu. Resda je otrokom to nekoliko težko razumeti, samo jaz sem se vsa predala temu. Včasih je bilo težko. Takrat sem se z besedami spustila na njihovo raven. Govorila sem o igrah. Kot mama, ki ji otrok pade, pa ga zna stisniti k srcu in potolažiti njegovo bolečino. In kaj je to? To je ljubezen, darujoča se ljubezen. A če tega nimaš, ne znaš dajati. Tako. Kako boš povedal, da imaš nekaj v sebi? Tako, da se boš naučil govoriti. In še boljše, da se naučiš brati. In še boljše, da se naučiš pisati. "Ma kako se bomo naučili pisati?" "Dobro. Nič hudega. Prvič bo napisano slabo. Pa se bomo potrudili to popraviti. In ko bomo to prebrali in popravili, bomo za seboj pustili sled našega znanja." Tako sem jim govorila. Potem sem preskočila na dobo jamskega človeka. Od tistih časov nam je zapustil svoje sledi, svoje risbe. Ko je narisal na skalo svoje risbe, nam je dal razumeti, da so te živali postale njegove prijateljice. Pripeljal jih je v svojo hišo in postale so domače živali. To je bilo govedo, ki mu je pomagalo pri delu. Bila sta osel, pes. Preskakovala sem iz današnjega časa v preteklost, prihodnost; vse je bilo v gibanju. Otroke sem popeljala na to pot, po tej paraboli, včasih smo z bližnjega, lažjega preskočili nazaj, na težjo, toda zelo pomembno snov. Tako sem jih spodbujala k branju: "Saj bi ti bilo všeč, kajne, če bi znal prebrati, kakšni so bili ljudje nekoč?" Potem sem jih iz preteklosti popeljala naprej, v prihodnost, in šli smo na Luno. To je bilo moje čaranje.

In tako sem učence naučila brati – z recitiranjem. Rekla sem jim: "Zdaj, ko sem vam prebrala to pesem, si ne želite, da bi tudi vi znali tako brati kot jaz? In da bi tudi vi vstopili v svet poezije? Lahko bi prebrali kakšno lepo zgodbicco v tej knjigi za otroke. Če znaš brati, je tako, kot da bi imel ob sebi prijatelja, ki ti daje, ki ostane s teboj." Na tisoč načinov sem jim skušala približati branje. Z ljubeznijo in s spoštovanjem, z voljo do učenja. "Zakaj ne bi tudi jaz

znal brati in šel sam pogledat, sam prebrat nekatere stvari v knjižici.” Na vse načine sem jim skušala vzbuditi ljubezen do branja, jih pritegniti. In tako so otroci v dialogu pridobili to željo po znanju. Dajala sem jim tisoč primerov, na primer zgodnico o bolni *noni*, ki ji je vnučka delala družbo; govorila je in govorila, pa ni vedela, kako naj jo še razveseli, o čem naj ji še govori. *Noni* je želela vse dobro. Potem je videla, da če samo ona govori, lahko *nona* počiva in ne čuti več bolečin. In ta punčka si je rekla: “Če ne vem več, o čem bi *noni* pripovedovala, ji bom pa brala.” Usedla se je k *noni* in ji začela brati pravljice. In *nona* je rekla: “Jaz poznam to pravljico.” “Toda kaj se ne spomniš več, kaj se je zgodilo s tremi sestrami, kaj sta hudobni sestri naredili s Pepelko?” Tako sem jih povabila k branju. Deklica, ki bere bolni *noni*. Dotaknila sem se šibke točke, otrokove ljubezni do *none*. Če zaigraš na tipko čustev, zadeneš. Saj nismo hudobni, to šele postanemo. To je resnica. In tako sem jih pridobivala na svojo stran. Rekla sem si: “Učitelj mora biti velik igralec.”

Ste skupaj z otroki delali tudi gledališke predstave?

Z otroki sem naredila več gledaliških predstav. To je bila nova oblika dela z otroki. Recitacije. Samo tako sem lahko odprla otroke. Če so oni igrali, so morali interpretirati neko osebnost, na primer punčko, poštarja, mamo, bolničarko ... Ko so igrali te osebnosti, so se jim odpirali svetovi. Tako sem jim odpirala svet.

Kaj menite o tem, da danes zmanjšujejo pomen umetniških predmetov, npr. petja in likovnega pouka?

Danes otroci nočejo niti videti učiteljice petja. To je grozno. Razumeš, od kod izvira to spoštovanje? Od malih nog naprej. Zakaj danes otroci ne pojejo več? Ker tudi mame ne pojejo več uspravank svojim otrokom, ko so v zibelki. Tako je. “*Dušica moja, dušica, spi, moja lepa rožica,*” je pela moja tašča mojemu Leanu. Lepa slovenska pesem. Ali pa: “*Bambino bello, a chi lo do questo bambinello, io lo do alla Befana ...*” Danes pa se ne poje več niti novorojenčkom!

Kako moreš potem pričakovati, da bodo ti otroci peli! Nekoč so otroci iz vrtcev peli na sprehodih, v italijanščini in v slovenščini, tega se spominjam. *Giro giro tondo, Barčica po morju plava ...* In peli so, da jih je bilo veselje poslušati. Ti otročički, *magari* brez zobk, ki so odpirali usteca, da so bila kot komaj vzbrstele rože ... To manjka. In umirajo prve umetnosti, umetnosti duše: umetnost petja, ki izraža veselje ali žalost, kar hočeš; petje umira. Umira tudi risanje. Ampak to k sreči ne tako. V risbi se otrok oddalji. Če ga hočeš umiriti, mu daj lep bel list papirja, po katerem lahko riše. Če pa mu ukazuješ, kaj naj nariše, bo zmeden in se bo spraševal, kako naj nariše. Ker otrok ne pustimo od malega, da se izurijo v tej veliki umetnosti, nimajo več zaupanja vase. Strah jih je lastnega glasu. So kot mali kužek, ki prvič zalaja in se ustraši ter gleda okrog sebe, kdo laja. Če ne slišijo petja, če ne slišijo pripovedovanja, ne bodo tega nikoli več počeli, če tega ne doživijo že v rosnih letih. Mislim, da sem ti povedala veliko resnic in da to niso samo fraze. ■

Foto: Ajenka Vaber

V vrtcu se oblikujejo vrednote

✍ Doroteja Logar

Vzgojitelji v vrtcih imamo veliko odgovornost pri vzgajanju, izobraževanju in vključevanju otrok v družbo. Obenem pa imamo tudi priložnost, da otrokom poleg veščin in spretnosti, ki jih bodo potrebovali v življenju, vzbudimo tudi občutek za soljudi. Prav je, da se vrtec ne zapira pred aktualnimi družbenimi problemi, ampak da se z otroki pogovarjamo tudi o tem, seveda njihovi starosti primerno. Predstavljam pomen vrednot v predšolskem obdobju ter dejavnosti, ki jih v vrtcu lahko izvajamo, saj dosegajo pozitivne učinke tako pri otrocih kot tudi pri starših in vzgojiteljih.

Vrednote

Ze beseda vrednota nam pove, da gre za nekaj, kar je vredno, kar nas notranje bogati. Za ljudi so navadno najpomembnejše vrednote ljubezen, poštenje, resnica, dobrot, lepota. Čeprav je na voljo še veliko drugih, se najprej opredelimo za te. Eden izmed razlogov je, da so to vrednote, ki so preživele čas in prostor (Zalokar Divjak, 2001).

“Vrednote lahko v življenju praktično uporabimo: tiste, ki jih sami razvijemo, vplivajo na naš odnos do življenja, posredno pa lahko vplivajo tudi na druge ljudi. Gandhi je nekoč dejal: Postanite sprememba, ki jo želite videti v svetu. S pomočjo filozofije, ki temelji na vrednotah, se spremembe lahko uresničijo” (Duckworth, 2011: 23). Vrtec je prostor, kjer se vrednot

lahko učimo, kjer smo odrasli zgled otrokom in kjer lahko vsi skupaj pozitivno vplivamo na ljudi, s katerimi prihajamo v stik dnevno.

Živimo v družbi, kjer vrednote izgubljajo svojo vrednost. Marsikom se zdi, da niso moderne, da človeka omejujejo, mu govorijo in kažejo na to, kaj je prav in kaj ne. To pa sodobnemu človeku ni po volji, saj teži k zadovoljevanju materialnih dobrin, predvsem tistih, s katerimi se poistoveti in ki mu predstavljajo določen statusni simbol, po katerem ga prepoznajo tudi drugi.

Vrednote, ki jih razvijamo v vrtcu

V *Kurikulumu za vrtce* zasledimo kar nekaj načel, vendar pa termina vrednot eksplicitno ni zaslediti. To pa ne pomeni, da v slovenskih vrtcih vrednot ni, prav nasprotno, vzgojitelji se pri svojem delu trudimo, da vsem dejavnostim dodamo tisto dodano vrednost, ki predstavlja vrednote, znanje, spretnosti in veščine, ki jih bo otrok pridobil. Vrtci so bili ustanovljeni kot ustanove, kjer bodo otroci v varnem in prijetnem okolju sovrstnikov in vzgojiteljev imeli možnost socializacije in rasti v zdrave, zadovoljne in uspešne otroke na eni strani ter kot pomoč zaposlenim staršem. Vrtci niso ustanove, ki bi nadomeščale družinsko vzgojo, pač pa so lahko dobrodošla dopolnitev domače vzgoje, pravil in vrednot, ki jih družina podpira.

Vzgojitelji opažamo, da otroci dobro in prefinjeno posnemajo starše oziroma stil življenja družine, v kateri otrok biva. Sodobnemu otroku ne manjka materialnih dobrin, manjkajo pa mu socializacijske veščine (dogovarjanje z drugimi otroki, pogajanje ...) ter skrb za samega sebe (samostojnost pri hranjenju, oblačenju ...).

Otrok si zelo zgodaj želi družbe vrstnikov. Pogosto se z njimi še ne zna igrati, večkrat celo prihaja v konfliktno situacijo, saj poskuša dobiti ravno tisto, kar mu je tisti trenutek nedosegljivo, npr. igračo, s katero se igra nekdo drug. Sčasoma uvidi, da bo dobil prijatelje za igro le, če bo tudi sam pripravljen za to kaj storiti. Pri tem so starši otroku lahko v pomoč ali oviro, predvsem kadar vzgajajo razvajenega otroka, ki zahteva, da se mu takoj v vsem ugodi. Vsak otrok si mora v skupini vrstnikov izboriti svoje mesto. Če bo od malega spoštoval druge ter pridobil občutek za soljudi in njihove potrebe, mu bo precej lažje tudi v nadaljnjem življenju.

Nekateri projekti in dejavnosti v vrtcu, ki podpirajo vrednote

Projekt Punčka iz cunj

V preteklem šolskem letu smo se prvič vključili v Unicefov projekt *Punčka iz cunj*. V vrtcu smo izdelali dve punčki ter na natečaju imen (vsaka družina je prispevala eno ime) izbrali imeni Lili in Nataša. Material zanju so otroci prinesli od doma, za pomoč smo poprosili tudi šiviljo iz naše vasi. Nato je punčka Lili začela potovanje od družine do družine. Otroci so imeli pri tem zelo odgovorno nalogo, saj so morali paziti, da je Lili ostala čista in nepoškodovana. Vsak teden jo je eden izmed otrok prinesel v vrtec. Prebrali smo dogodivščine, ki jih je Lili doživela v tistem tednu, otrok pa je imel to čast, da je sam izbral naslednjega otroka, ki jo je nato odnesel domov. Glavni namen punčke Lili je bilo ozaveščanje otrok in staršev o (so)pomoči in humanitarnosti. Družine so v priloženi dnevnik zapisovale vse aktivnosti, ki so jih izvajale na področju humanitarnosti. Bile so zelo aktivne na različnih

področjih, kot so: zbiranje zamaškov, zbiranje igrač, oblačil, finačnih sredstev ter botrstvo na daljavo.

“ Vsak otrok si mora v skupini vrstnikov izboriti svoje mesto. Če bo od malega spoštoval druge ter pridobil občutek za soljudi in njihove potrebe, mu bo precej lažje tudi v nadaljnjem življenju. ”

Punčka Lili je imela tudi terapevtski učinek na otroke, saj je enemu otroku pomagala, da je začel spati v svoji postelji v svoji sobi, drugemu otroku pa je pomagala izgubiti strah pred zobozdravnikom.

Vrednote, ki so jih otroci ob projektu spoznavali, so bile: skrbnost, odgovornost, strpnost, prijateljstvo, potrpežljivost, pozornost in sočutje.

Projekt *Bralni palček*

Projekt *Bralni palček* spodbuja bralno kulturo pri otrocih in starših. Družine spodbuja, da si vzamejo čas zase. Zdenka Zalokar Divjak s svoji knjigi *Brez pravljice ni otroštva* (2002) pravi, da je najpomembnejše pri vzgoji otroka pomagati mu najti smisel življenja, pomagati izoblikovati njegov odnos do soljudi in njegovo vrednotenje sveta. Pravi, da pot k odraslosti ni lahka. Otroku počasi spoznava in razume sebe in druge, ob tem pa spoznava tudi smiselnost življenja in sožitja z drugimi.

Vrednote, ki jih otrok spoznava preko pravljič, so: ljubezen, dobrotta, poštenost, odgovornost, skrb za druge.

Skrb za bolnega prijatelja

V naši skupini imamo navado, da vsakemu otroku, ki zboli in je dalj časa odsoten, namenimo čas ter mu narišemo risbice ali izdelamo kakšen drug izdelek. Poleg risbic in izdelkov ima največjo vrednost čas, ki ga namenimo manjkajočemu vrstniku, saj otrokom razložimo, zakaj ga ni v vrtec, otroci pa se med seboj pogovarjajo o njem ter obenem razmišljajo, kako bi ga razveselili. Starši prihajajo v vrtec z zelo vzpodbudnimi povratnimi informacijami, saj pripovedujejo, da se je otroku zdravstveno stanje vsaj

za hip izboljšalo, ko je prejel drobno pozornost in bil deležen prijaznosti.

Vrednote, ki jih otroci spoznavajo ob integraciji otroka s posebnimi potrebami

Posebno pozornost potrebujejo otroci s posebnimi potrebami, ki se vključujejo v redne oddelke vrtca. Pri tem je zelo pomembno, da se glede na njihovo starost z otroki pogovorimo o tem, kaj tak otrok zmore in česa (še) ne. V starejših skupinah se je z otroki treba pogovoriti o tem, kaj pričakujemo od njih, sprejeti njihove zamisli o tem, kako bi takemu otroku v skupini pomagali (otroci včasih želijo popolnoma odpraviti težave, s katerimi se tak otrok sooča) ter kaj gre pri tem lahko narobe. Otroci ob otroku s posebnimi potrebami zorijo, se učijo novih, drugačnih veščin in sobivanja z drugačnimi.

Projekt *Zdravje v vrtcu*

Zdravje je ena izmed največjih vrednot, tako kažejo tudi različne raziskave o vrednotah med odraslimi. Pa vendar zdravje pogosto zapostavljamo. V vrtcu smo vključeni v projekt *Zdrav vrtec*, v katerem ob pomoči *Zavoda za zdravstveno varstvo* posebno skrb namenjamo dejavnostim, ki krepijo naše zdravje. Veliko pozornosti namenjamo tudi dotiku, saj so različne sprostilne dejavnosti zelo primerne za vse otroke, še posebno pa za umirjanje nemirnih.

Babice in dedki na obisku

Vsako leto povabimo na obisk v vrtec tudi naše babice in dedke, ki se vabilu z veseljem odzovejo. Razkažemo jim vrtec, se pogovarjamo ter pripravljamo različne dejavnosti, v katerih enakopravno sodelujemo, saj je medgeneracijsko sožitje temelj zrele in odgovorne družbe.

Misli tedna

Vrednotam posvečamo prostor tudi na naših oglasnih deskah pred igralnico. S tem projektom sem začela pred leti, ker sem rada zbirala različne verzije in pregovore, ki so me nagovorili. Vsak

teden sem na oglasno desko za starše obesila misel tedna. Sprva se nisem zanimala, ali so misli dosegle svoj namen, nato pa sem začela opazovati, da se pred vrati naše igralnice ustavljajo tudi starši iz sosednjih skupin. Nekoč me je presenetila ena izmed mamic, ki je v ponedeljek zjutraj žalostna ugotovila, da še nisem zamenjala misli tedna. V pogovoru je dejala, da ji ta misel polepša ponedeljkova jutra, ki med ljudmi veljajo za najbolj težka in naporna.

Zaključek

Vrednote krepijo otrokov socialni in čustveni razvoj. Preko spoznavanja in ponotranjenja vrednot otroci (pa tudi odrasli) spoznavamo, kaj je prav in kaj ne. Pomembno je, da otroke pogosto tudi pohvalimo. Pohvala je v današnjem času že prava redkost in smiselno je, da jo ponovno ovrednotimo. “Pohvala je zelo učinkovito orodje pri uvajanju sprememb, saj je mnogo bolj učinkovita kot materialne nagrade ali kazni. Če boste otroka hvalili, si bo prizadeval poboljšati se sam od sebe” (Pantley, 2004: 113).

Kot pravijo v mednarodnem združenju živih vrednot (ALIVE), je učenje vrednot način oblikovanja izobraževanja tako, da je iskanje pomena in smisla postavljeno v samo jedro izobraževalnega procesa. Vrednote, ki spodbujajo pozitivne odnose in kakovost izobraževanja, so temelj vsake učeče se skupnosti, obenem pa nas učijo prepoznavati vrednost in integriteto vseh, ki so vpleteni v delo in življenje šole (Duckworth, 2011).

Skraini čas je že, da vrednote ponovno pridobijo večjo veljavo tudi v našem šolskem sistemu. ■

Literatura

Bahovec, Eva D. (in ostali) (1999): *Kurikulum za vrtece. Predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.

Duckworth, Julie (2011): *Mala knjiga vrednot*. Ljubljana: Založba Karantanija.

Pantley, Elisabeth (2004): *Z otrokom lahko sodelujete*. Radovljica: Didakta.

Zalokar Divjak, Zdenka (2000): *Vzgajati z ljubeznijo*. Krško: Gora.

Zalokar Divjak, Zdenka (2001): *Jaz in ti*. Medosebni odnosi v sodobnem času. Krško: Gora.

Zalokar Divjak, Zdenka (2002): *Brez pravljič ni otroštva*. Krško: Gora.

Dvojezična globalnost

✍ Boža Krakar Vogel

Praznovanje dneva maternih jezikov, 21. februarja, se je, vsaj pri ocenah izobraževanja na tem področju, v medijski srenji tudi letos odvijalo po že ustaljenem vzorcu: nekaj pohval uspešnega 'izvažanja' pouka slovenščine kot tujega jezika in nekaj pikrih na račun pouka slovenščine kot maternega jezika v Sloveniji.

Kakor je prvo pohvalno, tako je druga klišejska javna predstava pouku slovenščine problematična, razlogi za slabo znanje in vrednotenje materinščine pa kompleksni. Odgovornosti ne gre zvrčati zgolj na pouk slovenščine kot šolskega predmeta, ki se za raven jezikovne kulture še najbolj trudi. Ozreti se je treba, recimo s Cankarjem, še na mlačnost in malobrižnost do slovenščine kot učnega jezika in učnega načela, kar naj bi se po tradiciji gojilo v celotnem šolskem sistemu. Da je današnja in da bo prihodnja resničnost vse prej kot taka, se moremo poučiti ob pogledu na aktualne vzgojno-izobraževalne vizije, dokumente in prakso.

V mislih imamo predvsem dva pojava: t. i. 'mehko' uvajanje slovensko-angleške dvojezičnosti in sistematično zanemarjenost neslovenističnega pedagoškega govora v šolskem sistemu. Eno in drugo nima za posledico le slabega jezikovnega znanja in funkcionalne pismenosti tistih, ki končajo šolo, ampak tudi vrednotenje lastnega jezika: kaže se kot šibka zavest o dejanskem in simboličnem pomenu slovenskega jezika za nas v preteklosti in za naprej. Tudi med odločujočimi oblastniki te ali one barve je zelo malo

takih, ki jim te uspravane zavesti ni lahko izpodrinilo čedalje bolj utrjeno pragmatistično prepričanje, da se s slovenščino "ne pride daleč" in da zato ni nič hudega, če se ob njej v našem vrednostnem in šolskem sistemu enakovredno zasidra še tuji jezik. To prepričanje že rojeva sadove, tako da šolarji, prepričani, da bi slovenščino kot jezik komunikacije brez težav zamenjali z angleščino, niso redki.

Kakor kaže, se bodo prav lahko v razmeroma neoddaljeni prihodnosti soočili s tem izzivom, saj bodo vzgojeni v šoli, ki jih bo k temu marljivo spodbujala.

Ne le vizije zadnje *Bele knjige* (2011), ampak tudi na hitro spremenjeni zakon o osnovni šoli, pa različni 'projekti' zgodnjega dvojezičnega učenja (npr. matematike) in druge dejavnosti v praksi kažejo, da smo že precej zakorakali v 'mehko' uvajanje dvojezičnosti. Pri širjenju angleščine v šolski prostor gre namreč za dogajanje, ki ni zgolj nedvomno nujen pouk tujih jezikov, kakršen je ob razumni starosti učencev uveden v šolski sistem povsod po svetu (v večini evropskih držav, tudi na Finskem, okrog devetega do desetega leta). Dogajanje pri nas pa s tako prakso in pojmovanji postaja podobno dvojezičnemu pouku, kot ga poznamo na območjih z avtohtonim dvojezičnim prebivalstvom. Na teh se namreč ob prvem jeziku (tvegajmo strokovno nekorekten izraz – materinščina) uči drugi (nematerni) jezik časovno in po obsegu (skoraj) enakovredno. Prav tako je na takih območjih učencim privzgojena tudi pravica do enakovredne javne rabe enega ali drugega jezika kot znak spoštovanja obeh avtohtonih kultur. Kakor je ta proces za območja z avtohtonim večjezičnim prebivalstvom po naših pojmovanjih samoumeven, pa je za območja, ki to

niso, kulturno nepotreben. Vsiljevanjem velikega jezika smo se Slovenci v preteklosti upirali, tako ob stikih z nemščino kakor tudi ob poskusih širjenja jugoslovanščine v šolski prostor. Ob čedalje večjem privilegiranju statusa ameriške različice globalizirane angleščine v šolskem sistemu pa je umno besedičenje o 'odpiranju v svet' zasenčilo svoj čas javno artikulirane od-pore zoper potiskanje materinščine na

stranski tir. Tako smo se po zadnji *Beli knjigi* odločili prostovoljno uzakoniti zgodnje učenje angleščine (zaenkrat) v drugem razredu, nato pa ta jezik, kot stoji v nekaterih napovedih sprememb mature iz slovenščine in v nacionalni strategiji visokega šolstva, postopoma po vertikalni navzgor približevati statusu drugega jezika, ki bo (je) na univerzi, vsaj pri določenih študijskih smereh, postal kar prvi. Čeprav so zdaj že uzakonjeni tujejezični, a dejansko drugojezični (dvojezični) začetki mehki in blagi in je stopnjevanje enakovredne zahtevnosti rezervirano za vrhove šolskega sistema, je mogoče predvidevati posledice že ob teh. Pokazale se bodo tako kognitivne kakor čustveno-vrednostne. Dasiravno se bodo otroci opismenjevali še vedno pri slovenščini in bodo pri angleščini na začetku le peli, se igrali, se učili preproste besede in rimanice (kar je po mnenju zagovornikov nadvse nedolžno početje, ki prav nič ne ogroža slovenščine), se ni moč izogniti dvomu, da ne bo prihajalo do

interferenc – ne sicer (še) pri branju in pisanju, pač pa pri govorjenju, izgovarjanju glasov, besed, tvorjenju stavkov. Skratka, preden bodo učenci temeljito utrdili temeljno branje, pisanje, govorjenje in poslušanje v materinščini, bo njihovo pozornost začela pritegovati še drugačna jezikovna materija (pa že zdaj spričo prekrivanja informacij opažamo veliko raztresenost in nez-

Foto: Matej Hožjan

branost otrok in mladostnikov v kasnejših letih šolanja). Sočasne pozornosti otrok bo v tem primeru deležna vsebina, ki bo zaradi manj zahtevne začetne obravnave pri njih tudi bolj priljubljena. To bo toliko lažje, ker je slovenščina zaradi zahtevnega učenja začetnega branja in pisanja v prvem triletju po izjavah nekaterih učiteljic neprijetna že zdaj. Pri vsem tem bo priljubljenost angleščine pri občutljivih malčkih povečevala še pohvala odraslih, ko bodo peli in recitali angleške pesmice. Zato ne gre dvomiti, da jih bo tako ravnanje kaj hitro začelo utrjevati v vrednostnem prepričanju, da je angleščina bolj prijetna, lažja in bolj 'koristna', zaradi česar se v to znanje spleča vlagati več truda kakor v nekoristno in težko slovenščino.

Ta vzgojni vidik globinskega spodbujanja večvrednosti drugega jezika ostaja problematičen, četudi raziskave, na katere se sklicujejo tvorniki *Bele knjige*, pravijo, da zgodnje učenje tujega jezika otrokom ne predstavlja težav. Tudi

argument, da se večina otrok tako in tako uči na željo staršev (kar je njihova pravica) angleščino že v vrtcu, ni prepričljiv razlog za sočasno učenje materinščine in angleščine kot drugega jezika v državno financiranem šolskem sistemu. Ta bi namreč moral poskrbeti najprej za temeljito znanje lastnega jezika in vrednotenje lastne kulture, saj je to temelj za našo pozitivno samopodobo, s katero sprejemamo tudi druge jezike in kulture, ne da bi zaradi nepoznavanja lastnih korenin z njimi zamenjali svojo. Ali kot je zapisal p. Stanislav Škrabec: "Lepo in koristno je, ako znamo in poznamo več jezikov, zlasti tistih bogatih in imenitnih; ali napaka in greh mora biti, ako ne poznamo svojega slovenskega najbolje. /.../ Če pa mi tega jezika ne znamo in se ga tudi učiti ne maramo, /.../ potem se nikaner ne čudimo, če ginemo, če jih zmirom več od nas odpada k temu ali onemu tujemu, pa lepemu, zdravemu, mogočnemu in tudi bogatemu jeziku, ki je ljubljen in v časti in se ga vse uči doma in drugod!"

Da ima angleščina kot drugi, postopoma pa kar kot prvi jezik čedalje bolj odprta vrata pri univerzitetnem pouku in v znanosti, pa je že splošno uveljavljena praksa. Za njeno širitev se je zavzel že na začetnem zaslišanju tudi novi prosvetno-kulturno-športni minister (kar je bilo mimogrede za zdaj tudi vse, kar je bilo iz njegovih ust slišati o jezikovnem izobraževanju in jezikovni kulturi v naši deželi). Zavest, da se s tem obglavlja vrhunska slovenska jezikovna ustvarjalnost, tista, ki išče ustrezen izraz za najzahtevnejše in najizvirnejše strokovno-znanstvene misli, prek katerih narod vstopa v družbo polno razvitih narodov, in zaradi česar je bila ustanovljena slovenska univerza, ni predmet posebnege zanimanja nobene novejši oblasti, skrbeče za nacionalni interes. Glasovi, ki se nad tako prakso spotikajo, pa naj gre za šolstvo, podjetništvo ali šport, so šibki in zanemarljivi.

So glas vpijočega v puščavi v aktualnem stanju jezikovne in nacionalne zavesti. Glas tistega, ki se ne zadovoljuje zgolj z deklaracijami na javnih

proslavah in manifestacijah. Da pa dejavne zavesti o teh stvareh Slovenci skozi šolski sistem že doslej nismo in tudi še naprej ne bomo dovolj razvili, ni kriv šolski predmet Slovenščina. Kajti skrb za jezik, ki je deklarativno tudi učni jezik in učno načelo, se neha takoj, ko učenci zapustijo učilnico za ta predmet. Pri drugih predmetih jim na jezik ni treba nič kaj dosti paziti – ne zgolj na slovnično pravilnost, ampak npr. na razlike med pritlehnim žargonom in slengom ali višjimi jezikovnimi zvrstmi, na enakomerno govorno in pisno izražanje, na zgled učiteljeve jezikovne kulture. A krivde ne gre valiti le na učitelje, ki si med študijem in v poklicu pošteno prizadevajo. Odgovornost v dobršni meri nosi zasnova pedagoškega usposabljanja med študijem, ko se bodoči učitelji učijo vse mogoče, rabe ustreznega pedagoškega govora pa ne. Vsaj ne v slovenščini. Za učenje tujih strokovnih jezikov na slovenskih univerzah posluh namreč je.

“ Na začetkih slovenske države je bilo slišati, da bomo zdaj za jezikovno kulturo odgovorni sami, saj nam nihče ne bo vsiljeval, kaj naj počnemo s svojim jezikom. Izkazalo se je, da smo slabi skrbniki. ”

Na začetkih slovenske države je bilo slišati, da bomo zdaj za jezikovno kulturo odgovorni sami, saj nam nihče ne bo vsiljeval, kaj naj počnemo s svojim jezikom. Izkazalo se je, da smo slabi skrbniki. Resda se globalni jezik kot praktično enak, vrednostno pa vse večvreden, zdaj tihotapi v našo kulturo počasi, mehko in neopazno. Vendar smo očitno tako neobčutljivi za te mehkejšie naselitve in tako uklonljivi (zahodnemu) tujemu, da jih odobravaljo, ne zavedajoč se mogočih posledic, sprejemamo. Vpijočim v puščavi pa preostaja upanje, da se bo spet kdaj pojavil kakšen Fran Levstik ali Janez Bleiweis, ki bo vsaj na dan materinščine, sklicujoč se na sivo davnino, v donečem čitalniškem govoru pozival oblast, naj slovenščino izza ljubečih domačih ognjišč povzdigne nazaj v šolski sistem. ■

Premiki

✍ Berta Golob

*Psihologija nam je v vseh svojih
odtenkih prinesla številna
spoznanja. Razvojna psihologija
pomaga vzgojiteljem razumeti
potrebe ter odzive otrok in
mladostnikov; pod drobnogledom
ima dojenčke in mlade zaročence
ter ves dinamični vmesni čas.*

Nekaj naravnega psihologa pa je vedno tičalo tako v starših kot v učiteljih, res pa ti še nedavno niso kaj prida strokovnega vedeli o svojih vzgajancih.

“Raste,” je veljalo reči ob kakih opaznih spremembah tam okoli desetega leta otrokove starosti in: “Pod vrh gre,” ko so se mladostniki začeli malce razcvetati. A nepričakovano so se prva znamenja vznemirjujočega zavedanja premaknila navzdol v vrčevski čas. In to, kar je pred desetletji občutil mladostnik pri sedemnajstih, je v razplamtevanju že pri dvanajstih. Vzrok? Prehrana? Panseksualistično obnašanje, podprto z reklamami in oblačenjem? Splošno spremenjen pogled na dozorevanje postavlja stara dejstva v nove okvire.

Podaljški permissivne vzgoje žal podirajo, kar je gradila nekdanja vzgoja. “Zdaj ste srednješolke in vam ni treba praviti staršem, kaj počnete; če vam ustreza, ste lahko v disku pozno v noč.” Nič več in nič manj kot stališče njihove profesorice!

Pred časom pa v Šolskih razgledih razmišljanje o tem, da današnji srednješolci ne znajo praznovati. Žurirati da, praznovati pa ne. Prastari pomen praznika je splahnel. To je zdaj res za mnoge prazen dan, ki ga je treba na nek način zapolniti. Še najlaže z begom v hrup in v adrenalinske pospeške. Praznik ni več namenjen de-

janskemu oddihu od vsakdanjosti, od bolj ali manj naporenega dela. Tudi prenekateri kristjan ga ne začneja več dosledno z Bogom. Ne zadoščajo več počitek, branje, sprehod ali preprosto sobivanje z družinskimi člani v čim bolj usklajeni medsebojnosti. Potrebna je nadstopnja impulzivnosti in nabož nekakšne raztreščenosti navzven. V žur, ki žre in žge.

Kariera skoraj za vsako ceno in tekmovalnost na vsakem koraku. Iz besedišča izginjajo pojmi: usmiljenost, žrtvovanje, darovanje. Veljajo za preživeto pojmovanje človekove vloge; krnijo njegovo osebnost in svobodo. Za potrebe ljudi da naj bo poskrbljeno institucionalno; človek naj bo raz-

bremenjen zastarele vzgojne prtljage. Kako da potem vsak želi in pričakuje osebni odnos, kadar se mora v težavah zatekati k institucijam? Kako da toliko od krščanstva oddaljenih ljudi za svojce išče nego potrpežljivih redovnic?

Sedati k nedeljski mizi je bilo nekdanj značilno praznično opravilo. Obed kot obred, domače nadaljevanje jutranje maše. Brez velikih besed, nemara le kak namig na gromovito pridigo. Sicer pa vse močno družinsko. Jed; pravzaprav uživanje drug drugega. Obilje časa in posebna slast nič kaj razkošne hrane. Vedno doma, zdaj pa tolikokrat v gostišču. Da ne bo treba pospravljati, pravimo. Zagotovili smo si gostinstvo, pregnali pa Svetega Duha.

Koliko fantov pride danes s svojo izbranko s sprehoda ali s prireditve, nemara s plesa, domov k njenim staršem in odide od njih k svojim? Zastarelo. Smešno. Podložniško. "Če sva za skupaj, sva skupaj. Prav je, da se v vsem dobro spoznava. Pa ne bova vsak zase hodila na zabavo!" In ostane ona pri njem ali pa se on priseli k njej. "Zdaj je vse drugače," pravijo starši, "se je treba sprijazniti."

Teže se je sprijazniti z odrivanjem na rob in z občutkom odvečnosti. Starost. Tresočne roke. Betežen korak. Pozabljenost. Pa nima nihče od mladih časa, da bi bil blizu. Vnuki še ne vozijo. A tudi če bi ..., saj ne bi utegnili. "Ja, mama, zdaj so drugačni časi, saj vendar vidiš ..."

Mar je svet slabši in življenje manj vredno, ker otroci starše že celo stoletje tikajo? Če učitelj in učiteljica nista še gospod ali gospa in je vzgojiteljica v vrtcu preprosto kar Sonja? Če sta kaplan in župnik Marko in Janez? Če imajo otroci svoj parlament in se razgovorijo kot pravi poslanci; nekdam so sedeli v šoli tiho kot miši in z rokami na hrbtu. Če mladoletni sin očetu ne dovoli spraševati razrednika o šolskem uspehu? Če se mladoletnica na glas odloči za lezbično skupnost? Če kristjan ne moli več rožnega venca? Če si na potovanju privoščijo skok v javno hišo? Če se duhovnik kot gost v množičnem mediju spretno izogne Kristusa?

Kdo bi danes želel živeti v Altamiri in risati na njene vlažne stene? Kdo se ne veseli medicine, ki lajša bolečine? Laser ali skalpel? Atomska energija ali raje kresilo? Kdo se še peš poda v sosednje mesto? Bi zamenjali foteljsko udobje za mrzla ilovnata tla? Razviti Zahod za življenje na smetiščih ..., ki jih – ironija – producira naša prenačena razvitost.

V čem je kak premik napredek in kdaj je napredek dobrina za vse? ■

Program razvoja vrtca in šole

✍️ Mojca Škrinjar

V slovenskem izobraževalnem prostoru poteka kar nekaj aktivnosti, ki skušajo odgovoriti na določilo Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (v nadaljevanju ZOFVI), in sicer da morata imeti šola in vrtec program razvoja ter opraviti samoevalvacijo. V okviru dela na Zavodu RS za šolstvo sem v sodelovanju z ravnateljicami in ravnatelji vrtcev in šol ter ob upoštevanju pripomb kolegic in kolegov oblikovala strukturo programa razvoja šole in vrtca.

Struktura je pregledna, preprosta, vsebuje tudi kazalnike, po katerih je moč opraviti samoevalvacijo na ravni ustanove. Omogoča prilagoditve posebnostim šole in vrtca. Na ravni šole omogoča tudi program pedagoškega razvoja; osnova le-tega je osem ključnih kompetenc. Načelo 'manj je več' je pomembno tudi pri načrtovanju, saj več različnih poti vodi k istemu cilju.

Zakaj program razvoja?

Program razvoja vzgojno-izobraževalne inštitucije (v nadaljevanju VIZ) je utemeljen v področni zakonodaji, v 48. členu ZOFVI (Ur. l. 16/2007, UPB 5). 49. člen ZOFVI pa daje ravnatelju nalogo pripraviti program razvoja. Zakon pa ne določa niti sestave dokumenta niti ni državnih smernic za pripravo dokumenta.

Program razvoja je napotek, ki pomaga ustanovi kot celoti do žele-

nega cilja. Osmišlja delo zaposlenih, nenehno nudi povratno informacijo, nastavlja ogledalo in ponuja rešitev, uporabniki pa vidijo v njem zagotovilo za kakovost in varnost. Če smeri v programu niso prave in ne vodijo k želenim ciljem, jih je možno zaznati kot napačne in jih nadomestiti z novimi.

Program ponuja pogled na opravljeno delo ter ravnatelju in zaposlenim nudi eno izmed priložnosti za pridobivanje informacij za napredovanje in nagrajevanje zaposlenih. Spremljanje po kazalnikih programa razvoja nudi priložnost za upravičevanje prejetih sredstev pri ustanovitelju in financerju, za prikaz napredka ustanove ter kot dokaz staršem, da je ustanova izpolnila njihova pričakovanja. Spremljanje uresničenih ciljev pomeni tudi beleženje uspeha zaposlenih, kar v resnici pomeni blažilni obladek ob koncu obdobja, ko velikokrat ostanejo spomini na težave, saj smo se z njimi največ ukvarjali. Te lahko spremljajo občutki depresije, nezadovoljstva in izgorelost. Če znamo spremljati svoje delo, opazimo uspehe in občutek nezadovoljstva nadomestimo z občutkom zadovoljstva, ki poraja novo energijo, nove ideje, novo kakovost.

Kratek opis ogrodja dokumenta

Koncepti vzorcev programov vrtca, osnovne in glasbene šole ter srednje šole so pripravljene tako, da jih je moč krajšati, dopolnjevati, spreminjati po meri posamezne ustanove, pripravljene pa so na enotnem ogrodju. Koncepti so bili leta 2010 objavljeni na spletni strani Zavoda RS za šolstvo – Območne enote Kranj.

Ogrodje poleg uvoda predvideva tri bistvene dele. Uvod naj bi obsegal navedbe normativnih podlag ter bistvene

Foto: Matej Hožjan

podatke o šoli (osebno izkaznico). V prvem delu je zapisana vizija razvoja v srednjeročnem obdobju, v drugem analize stanja, v tretjem cilji razvoja, pospremljeni z dejavnostmi za doseganje ciljev in pričakovanimi rezultati ter kazalniki.

Pri nastanku programa razvoja je pomembno, kako pridemo do njega. Če so aktivno vpeti vsi, ki jih program zadeva, nastane živ, uporaben dokument.

Koraki do programa razvoja

Ključna oseba v vrtcu in šoli je ravnatelj. Daje pobude, prepozna, spodbuja in sprejema pobude ter jim pripravi primerno okolje, da so uresničljive, pomaga pri odstranjevanju ovir, ki se pojavljajo na vsaki poti.

Zato je pomembno, kako ravnatelj prične pogovor o programu razvoja, kako ga osmisli in predstavi. Morda bi lahko vsak razmislil, kako bi program koristil njemu, mu olajšal načrtovanje, vsakodnevno delo, mu zmanjšal stres ipd.

Nato sledi razdelitev vlog med zaposlenimi. Seveda bodo vloge različne, zahtevale bodo več ali manj dela – toda vsi so del mozaika; če manjka najmanjši kamenček, bo mozaik nepopoln.

Eden najpomembnejših korakov je določanje vrednot in prioritet v VIZ. Ustanova so ljudje, zato je treba izhajati iz njih in njihovih vrednostnih sistemov, iskati presečišče in nato določiti skupne vrednote. Osnovne šole jih imajo že zapisane v vzgojnem načrtu. Zavezani so jim vsi zaposleni. Vrednote so vsebovane v ustavi, področnih zakonih, konvenciji o človekovih pravicah, otrokovih pravicah, profesionalnosti učiteljev, v osebnih moralnih, etičnih in duhovnih opredelitvah posameznikov ...

Poznavanje zgodovine in tradicije delovanja ustanove ter posebnosti lokalnega okolja bo koristno, celo nujno, tudi pri oblikovanju vizije.

Razvojni tim

V razvojni tim morajo biti povabljeni vsi, priglasili se bodo verjetno tisti, ki so že do sedaj aktivno sodelovali.

Ne gre pa pozabiti na bolj plahe posameznike. Treba je paziti, da so člani primerno razpršeni glede na vloge, ki jih imajo v ustanovi (učitelj, vzgojitelj, tehnični kader), ter glede na njihove interese in močna področja. V razvojni tim je dobro povabiti tudi starše in predstavnike lokalne skupnosti.

Analize, koristne za pripravo programa razvoja

V programu razvoja predstavljamo poglobljena razmišljanja v obliki analiz, zajeta v nekem obdobju, daljšem od enega leta. Oblika analize za take vrste dokumenta ne more biti predpisana, saj ne gre za znanstvenoraziskovalno delo; lahko je posnetek stanja, zapis v obliki razmišljanja razvojnega tima, ravnatelja, učiteljskega zbora. Oblikovalci programa razvoja naj med predlaganimi analizami izberejo tiste, ki se jim zdijo pomembne. Ni potrebno, da je analiz veliko. Pomembno pa je, da dajejo potrebne podatke, na podlagi katerih ustanova načrtuje svoj razvoj. Z leti lahko analize dopolnjujejo, širijo njihov izbor.

“ Program razvoja je napotek, ki pomaga ustanovi kot celoti do zelenega cilja. Osmišlja delo zaposlenih, nenehno nudi povratno informacijo, nastavlja ogledalo in ponuja rešitev, uporabniki pa vidijo v njem zagotovilo za kakovost in varnost. ”

Nekaj predlogov: analiza lokalnega, socialnega okolja, demografska analiza, analiza materialnih, finančnih pogojev ter analiza človeških virov, vzgojnega delovanja šole, analiza projektov šole, analiza trajnostnega razvoja, zdravja in varnosti, kulture v šoli, državljanske in domovinske vzgoje, analiza sodelovanja s starši, analiza ustreznosti šolskih prostorov, zunanjih površin, infrastrukture, opremljenosti, prilagoditev prostorov npr. osebam s posebnimi potrebami ... Šola lahko uporabi tudi že obstoječe raziskave in upošteva podatke, ki jih le-te ponujajo v razmislek (npr. CRP, PISA, HBS Slovenija, diplomske, magistrske in doktorske naloge).

Pri odločitvi za vrsto analize lahko izhajamo iz postavljene vizije, vrednot in problematike.

Cilji

Osrednji del dokumenta so cilji, ki jih želimo v določenem obdobju doseči. Cilji so različni, v grobem pa so razdeljeni na učne in vzgojne cilje, cilje, ki zadevajo odnose in interakcijo znotraj šole, cilje, ki zadevajo odnose z okoljem – ustanoviteljem, različnimi institucijami –, ter cilje na materialnem področju. V predlogu je podanih veliko možnosti, ustanova pa sama izbere cilje. Izredno pomembno je, da ne izpustimo učnih in vzgojnih ciljev, saj so temelj delovanja VIZ.

Cilji predstavljajo vsebino, zato je treba doreči tudi, kako jih doseči. Zato k vsakemu cilju sodi navedba dejavnosti za doseg le-tega. Dodamo še pričakovani rezultat, ki pomeni zelo jasno in preprosto konkretizacijo cilja, oziroma k enemu splošnejšemu cilju lahko razporedimo več rezultatov, ki skupaj kažejo cilj. Da ugotovimo, v kolikšni meri smo cilje dosegli, postavimo kazalnike. Slednji omogočajo preglednost opravljenega dela, sledljivost in so pripomoček za samoevalvacijo.

Pedagoški cilji temeljijo na programu šole, ki je opredeljen v ZO-FVI, sestavljen pa je iz splošnega in posebnega dela. Učni načrti (SSSI 2008) so določeni na ravni države in vsebujejo pričakovane rezultate oziroma standarde znanja, temeljijo pa na kompetenčnem pristopu. Cilji šole lahko v tem delu predstavljajo razvoj osmih ključnih kompetenc na različnih ravneh (učitelj, učenec, šola). Na ravni učitelja, ki jih prepozna,

Foto: Matej Hožjan

analizira, najde svoja močna področja ter razmisli, kako jih ohranjati in kako okrepiti šibka področja. Na ravni učencev vsak učitelj pregleda svoj učni načrt, kje in katere kompetence so predvidene z učnim načrtom in kako naj jih udejanja. Na ravni šole pa opredelimo kompetence učenca in učitelja z vidika dejavnosti šole, ki jih podpirajo ter omogočajo.

Tako lahko osem kompetenc izpostavimo kot cilje: razvoj sporazumevanja v maternem in tujih jezikih, matematične kompetence ter osnovne kompetence v znanosti (naravoslovju) in tehnologiji, razvoj digitalne pismenosti, razvoj veščin za učenje učenja, razvoj socialnih in državljskih kompetenc, samoiniciativnosti in podjetnosti ter razvoj kulturne zavesti in

izražanja. Prikladnost takega pristopa je, da povezuje stopnje od vrtca do zaključka srednje šole. Program razvoja naj vključuje to, kar je šola že oblikovala pri gradnji vzgojnega načrta. Sem sodijo cilji na področju pripomočkov za pouk (didaktična sredstva, IKT-tehnologija, šolska in strokovna knjižnica ...) ter cilji na področju izobraževanja zaposlenih. Cilje moramo postaviti na področju sodelovanja s starši in lokalnim okoljem ter strokovnimi domačimi in tujimi inštitucijami in VIZ, ne smemo pozabiti tudi na delo dijaške in šolske skupnosti. Cilje postavljamo tudi na področju poslovanja, upravljanja, investicij, vzdrževanja premoženja (stavba, oprema), lahko tudi donacij in pridobivanja tržnih sredstev.

Pričakovani rezultati

Pričakovani rezultati so zelo konkretizirani cilji ali deli ciljev, ki ustvarijo zapisani cilj. Primer: pričakovani rezultat cilja, da razvijamo kulturo v kraju (splošno, načelno zapisan cilj), je lahko, da bo kraj s svojo glasbeno šolo pomembno prispeval k slovenski kulturni dediščini na glasbenem področju.

Kazalniki

Kazalniki so merila in hkrati orodje, ki služijo nenehni samoevalvaciji šole. Če smo zapisali cilj, da želimo doseči večjo bralno pismenost, določili eno izmed dejavnosti, npr. samostojno branje, lahko določimo kot kazalnik število izposojenih knjig in revij v šolski knjižnici, število obiskov v čitalnici, število učencev, vključenih tudi v krajevne knjižnice, število učencev, ki berejo elektronske knjige, število učencev, ki so javno, v oddelku ali širše predstavili domače branje ...

Včasih je kazalnike možno določiti s števkami, včasih je to težje. Včasih obstaja upravičen dvom, da bi številke dejansko osvetlile celotno situacijo, zato je treba uporabiti opisno oceno.

Zaključek

Na letni ravni postopoma, v nekaj letih, uresničujemo cilje z natančno opredeljenimi dejavnostmi, operativno, pri čemer določimo vsebine dejavnosti, nosilce, sodelujoče, roke in morebitne finančne posledice v letnem delovnem načrtu.

Prednosti take strukture so nedvomno preglednost, enostavnost, izbira obsega – krčenje in dodajanje vseh elementov. Obseg je tolikšen, kolikor neka ustanova in njeni posamezniki tisti hip zmorejo in znajo s čim manj stresa dobiti jasno in uporabno sliko, kako in zakaj ter kam naprej.

V programu razvoja pa lahko vsak zaposleni najde tudi svoje področje, od koder izpelje samoevalvacijo lastnega profesionalnega, komunikacijskega in interesnega področja ter načrtuje osebni razvoj. Toda to je že naslednja zgodba. ■

Iz življenja v šoli: Komentirati, nasprotovati, molčati?

Primer:

Tisti, ki ste bili kdaj nadzorni učitelj na maturitetnih pisnih izpitih, veste, kakšne so minute pred začetkom pisanja testa. Dijaki so vznemirjeni, utrujeni od naporov, ki jih v zadnjem hipu vložijo v učenje, malo jih je strah ... Minute se vlečejo, začetek je natanko ob 9.00. Včasih poklepetamo, včasih učitelji želimo razbiti počasno pričakovanje začetka in kaj povemo. Z dijaki smo kramljali o koncu mature in kolegica je imela tak monolog:

“Še malo, pa začnete, odpišete to polo, pa še eno in potem v zlato svobodo! Veselim se za vas. Si predstavljate, kaj vas čaka? Žur za žurom do konca septembra. Glejte, da si boste dali duška za garanje, ki je za vami! Pozabite, kar je bilo, pozabite na to, kar vas čaka! Ne razmišljajte naprej, ta trenutek naj bo vaš, privoščite si ga in čim dlje uživajte! Da ne boste slučajno noreli, kot sem jaz: končati faks v štirih letih, diploma, poroka in ‘froc’! Samo garanje, le za koga? Ne naredite mi tega, žal vam bo celo življenje! Žurajte kakor dolgo lahko, ne obremenjujte se z diplomo ali družino ...! Življenje je vaše, ne uničite si ga z garanjem!”

Sedim, poslušam in zdi se mi, da moram nekaj dodati, saj to ne more ostati zadnja misel, popotnica dijakom. Pa me reši ura, ki je devet, in zadnji korak v ‘zlato svobodo’ je zastavljen. Kaj storiti v takih situacijah? Komentirati, nasprotovati, molčati ...?

učiteljica

Odmev: Marijana Kolenko, ravnateljica OŠ Lava, Celje

V tem primeru bom z mirno vestjo napisala, da je profesorica ravnala nestrokovno in nepremišljeno, neprimerno njenemu statusu. Raven njenega razpravljanja o užitkih življenja in o nujnosti uživanja brez kakršne koli odgovornosti je za mlade popačen vzorec.

Lahko si ga narobe predstavljajo. Zagotovo ni primeren za osebo, ki dela z mladimi in bi jim morala biti s svojim načinom življenja zgled. Mladi se še vedno zgledujejo po odraslih. Ne glede na lastne izkušnje (četudi so težke in bi jih želeli drugim prihraniti) in lastno doživljanje življenja nimamo pravice drugim vsiljevati svojih pogledov. Verjetno je želela dijakom ugajati, vendar je izbrala napačen čas in napačen način. S svojimi izjavami je morda celo koga od prisotnih, ki zagovarja drugačne vrednote, užalila in prizadela. V takšnem primeru tudi nasprotovanje druge osebe, službenega kolega, ni smiselno, saj bi lahko nastal celo odprt konflikt. Morda bi bilo v drugačnih okoliščinah smiselno ugovarjati takšnemu prikazovanju življenja, pred pisanjem testa pa zagotovo ne.

Odmev: Marjan Žveglič, svetovalec na zaupnem telefonu Samarijan

Ukrepati, ne ukrepati, kako ukrepati? To so vprašanja. Seveda ukrepati, saj je bil monolog mlade profesorice le izbruh njene frustracije zaradi lastne življenjske polomije. Kaj je ta polomija, sama natančno našteje: diplomirati v najkrajšem možnem času, se poročiti, imeti otroke. Ti slednji so največja polomija, sicer jih ne bi imenovala ‘froc’. Vse te življenjske polomije povzročajo ‘samo garanje’, ki mu profesorica ne vidi smisla. In to je njen resnični problem. Kaj dijakom ponuja v zameno? Žur za žurom. Žal ne ve, da na koncu čakajo praznina, depresija, v skrajnem primeru samomor. In kako ukrepati?

Tik pred začetkom pisanja testa ne kaže. Ni časa in ni primeren trenutek. Dijake bi le zmedli. Žal po opravljeni maturi za te, ki so bili izpostavljeni bolni indoktrinaciji, ne bo več prilo-

žnosti, razen če bi vsem poslali prijazno pismo, v katerem bi pojasnili, da je bilo to, kar so slišali, izpoved razočarane žene, ki je prepričana, da je zavozila svoje življenje, in da to, kar je svetovala, sploh ni rešitev.

Vsekakor pa bi kazalo govoriti s profesorico. Primer bi lahko izpostavili v zbornici, vendar bi jo postavili na sramotilni oder, zaradi česar bi se verjetno zaprla in uprla. Veljalo bi presoditi, ali bi sprejela vabilo na razgovor ob kavici. S pravim človekom, spoštljivim, tankočutnim, ljubečim. Če ne, je edina možnost vljudno pismo.

Odmev: mag. Albin Vrabič, ravnatelj Rudarske šole ŠC Velenje

Pred začetkom pisnega dela maturitetnega izpita, ki je za dijake zelo stresen, je primerno delovati umirjeno in dijakom tako pomagati k zbranstvi. Veliko besed prej škodi kot koristi, sploh če so za učitelja neobičajne in neprimerne.

Sporočilo učiteljice, ki poziva dijake, naj se neprenehoma zabavajo, je neprimerno. Samo zabava ne prinese nič dobrega. Seveda je prav, da se mladi veselijo, ko so nekaj dobro opravili, toda to je samo en korak za uspešno poslovno kariero in osebno zadovoljstvo. Samo dokončana srednja šola in mogoče še fakulteta nista jamstvo za uspešno kariero. Tu bodo pomembne vrednote (delovne navade, poštenost, prijaznost do sodelavcev in kupcev ...)

Razpravljanje o tej temi bi tik pred izpitom prineslo dodaten nemir, kar ne bi bilo dobro za dijake, ki potrebujejo največjo koncentracijo pred za njih tako pomembnim izpitom. Je pa prav polemizirati s sodelavko, ki je očitno zagrenjena in ima težave z vrednotami, po izpitu ... ■

Preveč ali premalo ljubljen otrok

Preprečevanje zasvojenosti in omam

✍ Ana Hram

Pri zasvojenostih se razvije avtomatičen, škodljiv mehanizem omamljanja, a veliko prej kot alarm nastopi dolgotrajno omamljanje, ki je za začetek le osnovni podporni obrambni mehanizem v stiski, kasneje v trpljenju. Zasvojenost se razvije v globokem trpljenju in ji botrujejo nekakovostni odnosi v primarni družini, odnosi, ki niso koristni za otrokov razvoj.

Do zasvojenosti vedno prihaja zavoljo ljudi, ne stvari. Na eni strani imamo premalo ljubljene otroke, na drugi strani pa preveč ljubljene, na videz razvajene otroke, a v resnici so oboji 'oropani' bivanjske radosti in globoke notranje sreče. To so poškodovani otroci, ki so izbrali za svoj 'klic na pomoč' eno od oblik zasvojenosti, z omamljanjem pa so dlje časa sporočali svojo stisko.

Premalo ljubljen otrok

Morda starši otroku niso dovolj ali sploh niso naklonjeni. Če se starši prepirajo, jim ostane le malo časa, da bi se posvetili otrokom in družini. Zato otrok koprni po ljubezni, ne da bi vedel, kako naj jo sprejme in ji zaupa. Ima občutek, da ljubezni ne zasluži.

Družina je razdrta (motena) takrat, kadar velja zanjo vsaj ena od naslednjih točk:

- Zloraba alkohola in/ali drugih drog (legalne, kot npr. zdravila, ali ilegalne).

- Prisilne oblike vedenja, npr. zasvojenost s športom, s hrano, z delom, s čiščenjem, z igranjem (za denar), nakupovanjem, različnimi dietami, računalnikom itd. Ti primeri govorijo tako o zasvojenosti kot o napredujočih bolezenskih procesih. Poleg številnih drugih škodljivih učinkov razbijajo in preprečujejo iskrene odnose in intimnost v družini.
- Telesno nasilje do partnerja in/ali otrok, prav tako psihično nasilje.
- Neprimerno spolno obnašanje očeta ali matere do otroka, ki se lahko kaže od zapeljivih nastopov do krvoskrustva.
- Nenehno prerakanje in nenehna napetost.
- Nenehno pretvarjanje, da problemov ni, in skrivanje dejanskih problemov 'pod preprogo'.
- Dlje časa trajajoča obdobja, v katerih oče in mati ne govorita med seboj.
- Nereševanje konfliktov oziroma reševanje konfliktov na nekonstruktiven način in iskanje krivca v zakoncu ali celo v otroku (grešni kozel).
- Starši, katerih pogledi ali vrednote si močno nasprotujejo ali ki si hočejo zagotoviti lojalnost otrok z nasprotujočim si obnašanjem.
- Starši, ki tekmujejo z otroki ali med seboj.
- Oče ali mati, ki ne moreta vzpostaviti nikakršnega tesnega odnosa med seboj in z drugimi družinskimi člani; zato se jih zavestno izogibata, pri tem pa valita krivdo za svoje lastno obnašanje na druge.
- Izredno toga merila o denarju, veri, delu, delitvi časa, izjavah o nagnjenjih, spolnosti, prostem času, do-

mačih opravilih, športu, politiki in tako naprej. Take rigidne fiksacije lahko preprečujejo iskrenost in intimnost, ker težišče ni na vzpostavljanju odnosov, temveč na pokorovanju pravilom.

Če sta oče ali mati obremenjena z enim ali več navedenimi načini obnašanja, otrok utrpí škodo. Če sta tako obremenjena oba, ima lahko to še hujše posledice. Pogosto starši lahko kažejo bolezenske oblike obnašanja, ki se med seboj dopolnjujejo (npr. oče je deloholik, mati je zasvojena s hrano ali z večnimi dietami). Razrvane družine obstajajo v vseh mogočih kombinacijah, vendar imajo vse nekaj skupnega: otroci, ki rastejo v njih, so v različnem obsegu čustveno in vedenjsko poškodovani. Ne morejo zadovoljiti svojih čustvenih potreb po ljubezni in naklonjenosti, po izražanju zaznav in občutkov, ki bi morali biti priznani in potrjeni s strani staršev.

“ *Globoko srečni in zadovoljni starši odlično vzgajajo otroke, jih ljubijo in usmerjajo na zdrav način ter so jim neprecenljiv vzor, kar je ključna preventiva pri zasvojenostih in omamah.* **”**

“Starši se prepirajo. Otroku občuti strah in vpraša mamo: »Zakaj si tako jezna na očeta?« Mati mu odgovori: »Saj sploh nisem jezna, a je pri tem vsa besna in razburjena. Otroku se zmede, še bolj ga je strah in vpraša: »Saj sem te slišal, kako si ga zmerjala.« Mati mu razdraženo odgovori: »Še enkrat. Nisem jezna, a če boš nadaljeval, se bom res ujezila.« Otroku zdaj doživi občutke strahu, zmede, jeze in krivde. Mati mu tako namigne, da njegove zaznave niso pravilne. Otroku se mora zdaj odločiti med

vednostjo, da ima prav in da ga je mati hote nalagala, in prepričanjem, da to, kar sliši, vidi in čuti, v resnici ni tako. Otrok se pogosto zadovolji z zmedo in izključi svoje zaznave, tako da ne doživi nelagodja, ker so ga zavrnilo. To pa onemogoči otroku, da bi zaupal sebi in svojim zaznavam tako v otroštvu kot v odrasli dobi in prav posebej v bližnjih odnosih” (Norwood, 1988).

Preveč ljubljen otrok

Včasih je pretirano starševstvo rezervirano le za enega otroka v družini. To je lahko prvorojenec ali najmlajši član v družini. Včasih je to otrok, ki kaže posebno nadarjenost, prav tako pa je to lahko ‘težaven’ otrok, ki kaže le malo sposobnosti. Kateri otrok bo izbran, je bolj odvisno od potreb staršev kot otroka samega. Pri pretiranem starševstvu ne gre nujno za razvajanje otrok ali za čas, preživet v fizični prisotnosti otrok; to so ure in ure premišljevanja, tuhtanja in pretirane skrbi zanje. Gre za intenzivno, pretirano čustveno vpletenost, združeno s potrebo po nadzorovanju otroka. To povzroči močno, pa tudi bolečo vzajemno odvisnost, pri čemer se otrok vseskozi počuti krivega.

1. Starši, ki ljubijo, nudijo svojim otrokom čas, pozornost in ljubezen ter skrbijo za zadovoljevanje njihovih čustvenih in telesnih potreb. Starši, ki ljubijo preveč, se vpletajo v vsakdanje življenje svojih otrok in jih doživljajo kot podaljšek sebe.
2. Starši, ki ljubijo, so odločeni, da bodo karseda dobri starši, pri tem pa se zavedajo, da ne morejo biti popolni. Starši, ki ljubijo preveč, ‘pretiravajo’ s starševstvom in pretirano ščitijo svoje otroke, da bi pregnali strah pred tem, da ne bi bili ‘dobri’ starši, ali da bi nadoknadili tisto, za kar so bili prikrajšani v lastnem otroštvu.
3. Starši, ki ljubijo, spodbujajo samostojnost in razvoj, s postavljanjem primerne meja pa ustvarijo varno okolje, v katerem otroci lahko raziskujejo in razvijajo svojo neodvisnost. Starši, ki ljubijo preveč, preprečujejo samo-

stojnost svojih otrok, prizadevajo si, da bi nadzorovali njihove misli in dejanja, ter želijo otroka oblikovati tako, kakršni bi bili sami, če bi dosegli svoja najvišja pričakovanja.

4. Starši, ki ljubijo, sprejemajo dejstvo, da imajo njihovi otroci dobre in slabe lastnosti. Poskrbijo za razumevajoče vzdušje, v katerem se krepi pozitivna samopodoba. Starši, ki ljubijo preveč, nezavedno obsojajo otroke, ki ne dosegajo njihovih nepopustljivih pričakovanj. Kar počnejo, počnejo za otroke, namesto z njimi, ker se bojijo, da bodo otroci brez njihove pomoči neuspešni.
5. Starši, ki ljubijo, se s svojimi otroki sporazumevajo jasno, odkrito in pošteno ter tako ustvarjajo vzdušje varnosti in zaupanja. Starši, ki ljubijo preveč, pogosto ustvarijo vzdušje negotovosti in nezaupanja, saj s svojimi

zadovoljene želje in neizpolnjene upe, pri tem pa se le malo ozirajo na to, kaj njihovi otroci v resnici potrebujejo.

7. Starši, ki ljubijo, spodbujajo otrokovo notranjo moč in dobre lastnosti. Starši, ki preveč ljubijo, veliko bolj skrbijo za zunanost in zaskrbljeno primerjajo svoje otroke z drugimi.

“Starši preveč ljubijo svojega otroka, ko ga vidijo kot ogledalo in ga hočejo ‘oblikovati’ v podobo, kakršna bi bili sami, če bi dosegli svoja najvišja pričakovanja; ko se vpletajo v vsakdanjo dramo otrokovega življenja, bijejo njegove bitke, ga ščitijo pred bolečino; ko mu dajejo več pozornosti, kot je sploh potrebuje ali želi; ko njegove obveznosti jemljejo kot svoje, otrok dobiva mešana sporočila z mešanimi rezultati. Otrok se počuti krivega. Otrok je obkrožen z dušečo pozor-

Foto: Matej Horžlan

otroki komunicirajo po ovinkih, ker nezavedno težijo k manipulaciji in nadzoru.

6. Starši, ki ljubijo, poslušajo svoje otroke in se jim razdajajo v želji, da bi zadovoljili njihove čustvene ali materialne potrebe. Starši, ki ljubijo preveč, nezavedno dajejo, da bi zadovoljili svoje ne-

nostjo, pretirano skrbijo in nerealno visokimi pričakovanji. Možno je, da so starši otroku dajali ‘vse’, hkrati pa ga prikrajšali za te reči. To je bistvo na videz razvajenega, v resnici pa prikrajšanega, poškodovanega otroka. Starši, ki preveč dajejo, imajo sami potrebo po tem. K temu jih nezavedno silijo

njihove nezadovoljene potrebe. Če pogledamo natančneje, odkrijemo vrsto skritih namenov in manipulativnih igravic, s katerimi starši niso skrbeli za potrebe otrok, pač pa za svoje.

Ko nam nekdo daje in daje, nam je včasih neprijetno, ker čutimo, da je namen vsega tega dajanja ta, da bi imeli občutek dolžnosti. Za tem, kar jim starši dajejo, otroci pogosto čutijo skrite namene, molčeč dogovor, da bodo v zameno za to kaj storili, kot želijo starši, tudi delovali in čustvovali ali celo postali.

Otroci od staršev potrebujejo:

- da bi jih starši sprejeli in cenili takšne, kakršni so v resnici;
- da bi spoštovali in dopustili otrokove prave misli in čustva;
- da bi svobodno raziskovali in se sami odločali;
- da bi spodbujali otrokove dobre lastnosti in sprejeli njihove omejitve;
- da bi podpirali otrokovo ustvarjalnost;
- da bi razvili občutek uspešnosti;
- da bi razvili občutek sodelovanja;
- da bi obvladali ali nadzorovali lastno življenje;
- da bi lahko pokazali občutke izgube, žalosti ali jeze” (Ashner, 1997).

Kakovostno starševstvo izhaja izključno iz kakovostnega partnerstva, ki pa se nenehno razvija, napreduje v svojem pravem pomenu obstoja in globokega namena. S tem polno osrečuje oba partnerja; le to vodi v močno partnersko vez. Globoko srečni in zadovoljni starši odlično vzgajajo otroke, jih ljubijo in usmerjajo na zdrav način ter so jim neprecenljiv vzor, kar je ključna preventiva pri zasvojenostih in omamah. Potrebujemo zdrave, na lastni poti in na lasten način uspešne otroke, ki bodo globoko srečni in bodo lahko odraščali v radostne mladostnike, srečne odraščajoče in odgovorne – na svojstven način uspešne odrasle. S tem se bodo v velikem loku izognili zasvojenostim in škodljivim vzorcem bega – omame. ■

Literatura

Ashner, Laurie; Meyerson, Mitch (1997): *V kletki ljubezni. Starši in otroci naj živijo svoje lastno življenje*. Tržič: Učila.

Norwood, Robin (1988): *Ženske, ki preveč ljubijo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Družina naj bo temelj

Gibalno in športnorekreativno udejstvovanje

✍ Herman Berčič

Danes nas strokovnjaki na različnih področjih opozarjajo na vse večje spremembe v razvoju sodobne družbe in tudi družine.

Pri tem imajo najpogosteje v mislih spremembe v družinskem življenju, na katerega vse bolj vpliva informacijska družba (mediji, računalniki, mobilni telefoni). Hkrati nas opozarjajo na korenite spremembe v vrednostnem sistemu glede preživljanja prostega časa in življenjskega sloga. Prav v družini se je sistem vrednot zaradi različnih vplivov bistveno spremenil. Če želimo napredovati v kakovosti življenja družin, bo treba prevrednotiti vrednote. To se nanaša na notranje družinsko življenje, na odnos do osebnega in družinskega zdravja ter do gibalno-športne oz. športnorekreativne dejavnosti.

Namesto uvoda

Redno, vsakodnevno gibanje in športnorekreativno udejstvovanje imata pri zorenju otrok v družini izjemno pomembno vlogo. Znano je, da je prav v zgodnjem otrokovem obdobju mogoče najučinkoviteje vplivati na njegov telesni, duševni,

socialni, čustveni in duhovni razvoj. Ker obravnavamo družino z vidika gibalne in športne kulture, nas še posebej zanima vpliv gibalno-športnega udejstvovanja na motorični oz. gibalni razvoj otroka. Povezanost tovrstnega udejstvovanja s kakovostnim življenjem v družini je večrazsežnostna. “Športna dejavnost v družini ima med drugim pomembno socialno kompenzacijsko vlogo. In še več kot to. V dogledni perspektivi naj bi bila tudi pomemben (so)dejavnik preoblikovanja neustreznih miselnih vzorcev in življenjskega sloga mnogih sodobnih družin” (Petrovič, Doupona, 1996).

Vse se začne v družini

V družini je začetek vsega, kar se tako ali drugače kasneje udejanja v življenju. Danes na osnovi pridobljenih spoznanj vemo, da mora gibalno-športna dejavnost že v mladi družini postati sestavina njenega kakovostnega življenja. Zato moramo s prvimi gibalnimi izkušnjami poseči v najzgodnejše obdobje otrokovega razvoja (Pišot, 2008). Otroku najbolj prijazno okolje je družina. Družina naj bo torej spodbujevalka otrokovega razvoja in gibanja. Z gibanjem moramo zapolniti velik del otrokove biti, tako telesne kot tudi duhovne in čustvene, ter velik del otrokovega sveta. Odnos do gibanja in športnih aktivnosti se najbolje in najhitreje oblikuje prav v družini. Kot je znano, v tej osnovni življenjski celici koreninijo mnoge otrokove osebnostne značilnosti, sposobnosti in lastnosti, pa tudi mnoge gibalne izkušnje in navade. Vendar je pri otroku

Foto: arhiv Herman Berčič

vse to treba šele razviti. Družina lahko v začetnem obdobju najbolj oblikuje otroka in mu pomaga pri pridobivanju potrebnih gibalnih izkušenj. Če rast in razvoj otroka v družini potekata normalno in če je vsak otrokov dan zapolnjen z veliko raznovrstnega gibanja, potem z veliko verjetnostjo lahko trdimo, da bo otrok take izkušnje sprejel kot način življenja. Verjamemo, da si bo na ta način lažje izoblikoval pozitiven odnos do gibanja in športa ter ga postopno dvignil na raven vrednote (Berčič, 2000).

Redno športnorekreativno udejstvovanje v družini pomembno prispeva k oblikovanju otrokovega odnosa do športa nasploh in njegovega kasnejšega udejanjanja v življenju. Športnorekreativna dejavnost v družini pa ni namenjena le otrokom in mladostnikom, ampak vsem članom. To pomeni, da naj bi se s posameznimi športnorekreativnimi dejavnostmi ukvarjala tudi mati in oče. Pravo podobo športne družine moramo torej iskati med tistimi, ki v družinsko življenje vsak dan (ali večkrat tedensko) vnašajo različne športne aktivnosti in si dneve bogatijo z razvedrilnim športom (Berčič, Sila, Tušak, Semolič, 2001).

Oče in mati naj bosta zavestna spodbujevalca otrokovega gibalnega razvoja

Oče in mati sta v začetku nosilca vsega dogajanja v družini, vsak od njiju pa naj bi prispeval svoj delež tudi k otrokovemu gibalnemu razvoju. Kaj in koliko bo otrok sprejel, je seveda odvisno od tega, kakšno 'gibalno mavrico' sta mu starša nudila in kaj sta od njega zahtevala. Ali z drugimi besedami, starši morajo svojim otrokom nuditi čim več znanja in izkušenj s področja športa; čim več tega imajo, več bodo lahko dajali svojim otrokom (Berčič, Tušak, Karpljuk, 2003). Ob tem je treba povedati, da se starši glede tega med seboj bistveno razlikujejo. To potrjuje življenje in številni primeri, kar se kasneje tako ali drugače kaže v otrokovem življenju, še posebej takrat, ko dozori in odraste.

Vprašanje, koliko so starši pripravljeni, sposobni in zmožni z zgledom (tudi z zdravim športnim načinom življenja) voditi svojega otroka in mladostnika ter ga oblikovati v celovito osebnost, je torej res pomembno (Doupona, 2000). Kot dejavnik vzgoje v

družini ima gibanje s športnimi vsebinami zelo pomembno vlogo. "Družina prav z intenzivnimi, razmeroma trajnimi in intimnimi odnosi izredno močno oblikuje otrokovo osebnost, zlasti v zgodnjem predšolskem obdobju. Pogosto so družinski vplivi takšni, da jih otrok sprejme globoko vase in ga kasneje v širšem družbenem delovanju spremljajo kot tihi partner" (Petrovič, Doupona, 1996). S tem se strinjajo tudi drugi strokovnjaki, ki ugotavljajo, da naše prihodnje vedenje 'korenini' v zgodnjem otroštvu in da so vzorci čustvovanja, mišljenja in delovanja, ki so se utrdili v obdobju otroštva, ohranjeni v podzavestni plati naše duševnosti ter v pomembni meri določajo dinamiko in kakovost našega 'odraslega' življenja. Očitno torej ni vseeno, kako je posameznik preživel otroštvo in mladost, kajti to se kasneje zrcali v njegovem odraslem obdobju.

Vedenjski vzorec otrok in mladih naj bo izpolnjen tudi z gibanjem in s športom

Starši naj bi s svojim zgledom veliko pripomogli k oblikovanju vedenjskega

vzorca otrok in mladih, v jedru kate-
rega naj bosta tudi gibanje oziroma
šport. Pri tem so na voljo različna
sredstva, med katerimi imata gibanje
oziroma šport pomembno mesto. Še
več, del otrokove osebnosti oziroma
njegovih sposobnosti, lastnosti in zna-
čilnosti je mogoče oblikovati in razviti
le s sredstvi, ki so v naravi športa, to
pa so raznovrstne gibalne dejavnosti.

Kako bo otrok sprejel ali prevzel
gibanje oziroma šport kot eno 'ži-
vljenjskih vodil', je odvisno tudi (ali
predvsem) od tega, koliko so se star-
ši ukvarjali z gibalnimi dejavnostmi
oziroma s športom in koliko svojega
znanja in izkušenj so posredovali svo-
jim otrokom. Povsem jasno je, da so
starši prvi spodbujevalci otrokovega
gibalnega oziroma motoričnega raz-
voja in tisti, ki dajejo svojemu otroku
osnovno gibalno znanje. Posebej mo-
ramo naglasiti, kako pomembne so za
doraščajočega otroka skrbno izbrane
in otroku prilagojene gibalne dejav-
nosti. Odsotnost tovrstnih dejavnosti
je kasneje v razvoju adolescenta ali
mladostnika zelo težko nadoknaditi,
nekateri strokovnjaki pa celo meni-

učinkovit, nato pa so njegovi učinki
manjši (Šturm, Petrovič, Strel, 1990).
Seveda je določene pozitivne učinke z
veliko več truda mogoče doseči tudi v
kasnejših starostnih obdobjih.

V družini naj bo čim več različnih in uporabnih športnih pripomočkov

Zaradi navedenih razlogov naj bi
družina imela čim več različnih in
predvsem uporabnih športnih pri-
pomočkov za pridobivanje različnih
gibalnih izkušenj. Tako naj bi otroci
spoznali čim več gibalnih in športnih
aktivnosti. Prav je, da vemo, da mora-
jo otroci sprejemati prvo gibalno in
športno znanje na igriv in sproščujoč
način, z veliko zabave, veselja in smeha.
Vsaka drugačna pot je manj, če ne celo
povsem neprimerna. V družini je torej
dana možnost, da v otrokov čustveni
svet, v njegovo telesno zavedanje, v po-
rajajoči se duh, v njegovo druženje z
drugimi družinskimi člani vključimo
gibalne dejavnosti in športne vsebi-
ne, ki se bodo vanj neizbrisno vtisnile
in v njem tudi ostale. Znano je, da je

Otrokova sprejemljivost za raz-
lične gibalne naloge, ki naj bi bile v
začetku bolj enostavne in manj zah-
tevne, kasneje pa bolj sestavljene in
bolj zahtevne, je zelo velika. Starši
naj bi zato motorični oziroma gibalni
razvoj otroka kar se da spodbujali in
zavestno usmerjali. Šport naj bi se
z različnimi gibalnimi nalogami v
družini vselej udeleževal na igriv način,
torej skozi igro.

Otroci imajo gibanje in šport praviloma radi

Otroci so v gibanju igrivi. Tudi v
družini. Zato je mogoče s pomočjo
športa že v najbolj zgodnjem obdo-
bju otroka oblikovati in tako postaviti
temelje za kasnejše športno oziroma
športnorekreativno udejstvovanje
mladostnika in odraslega človeka.
To lahko poleg drugega tudi osmišlja
njegovo življenje. Otrok s pomočjo
gibanja in športa najprej začuti same-
ga sebe in s tako obogatim vsako-
dnevним življenjem tudi svoje vrstnike
in prijatelje. Redno gibanje oziroma
športno udejstvovanje v družini tako
pomembno prispeva tudi k postopne-
mu oblikovanju otrokovega vedenja in
ga usmerja k dejanjem, ki so povezana
z zdravim življenjskim slogom. To pa
vodi k oblikovanju trajnih ter kori-
stnih navad za naravno in s športom
obogateno družinsko življenje. ■

Literatura

Berčič, Herman (2000): Vse se začne v družini. V: Turk, Josip (ur.); Sila, Boris (sour.); Pinter, Stanko (sour.): *Lepota gibanja: tudi za zdravje*. Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije, str. 15.

Berčič, Herman; Sila, Boris; Tušak, Matej; Semolič, Andreja (2001): *Šport v obdobju zrelosti*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Berčič, Herman; Tušak, Matej; Karpljuk, Damir (2003): *Šport, droge in zdravje odvisnikov*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo, Inštitut za šport.

Doupona Topič, Mojca (2000): Družina in šport. V: Turk, Josip (ur.); Sila, Boris (sour.); Pinter, Stanko (sour.): *Lepota gibanja: tudi za zdravje*. Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije, str. 209–211.

Petrovič, Krešimir; Doupona, Mojca (1996): *Sociologija športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Pišot, Rado (2008): Gibalna športna aktivnost v otroštvu. V: *Zbornik 7. Kongresa športnerekreacije*. Ptuj: Sokolska zveza Slovenije, str. 39–48.

Foto: arhiv Herman Berčič

jo, da to skoraj ni več mogoče. Naj še
dodamo, da je mogoče z različnimi
gibalnimi nalogami in s primernimi
'športnimi' vsebinami posebej izdatno
vplivati na otrokov razvoj od rojstva do
tretjega leta starosti. Med tretjim in
šestim letom starosti je ta vpliv še zelo

mogoče z gibalnimi dejavnostmi in s
športom učinkovati tudi na vedenjske
vzorke otrok, hkrati pa je mogoče s
športom spodbujati pozitivna čustva
oziroma vplivati na otrokovo čustvo-
vanje ter postopno izgrajevati njegov
sistem vrednot.

Združitev slikarske in duhovne izkušnje

Ciklus slik Jane Vizjak o mistikinji Magdaleni Gornik

✍ Milček Komelj

Slikarka Jana Vizjak je cikel najnovejših slik posvetila mističnemu doživljanju Magdalene Gornik (1835–1896), ker jo je po seznanitvi z izročilom te vidkinje notranji glas nagovoril, da jo mora naslikati. Pri tem jo je vodila želja, naj postane premalo znana svetniška žena zgled slovenskemu občestvu, ki naj bi se mu z zavestjo o njenem posvečenem notranjem življenju odprla nova duhovna obzorja, bolj upoštevano mesto v družbi pa bi tako pridobila tudi ženska.

Za ustrezno likovno izrazilo take dojemljivosti se je kot nalašč izkazal že umetničin dosednji osebno prepoznavni slikarski pristop, usmerjen v poduhovljeni svet videnj s težnjo po dematerializaciji, temelječi na prosojnem plastenju barvnih nanosov in poduhovljeni deformaciji postav, ki poudarjajo vertikalno duhovno rast, ter na oblikovanju obrazov, v primarnost katerih je zmogla slikarka vnesti tudi močan pridih ekspresivnega ljudskega izročila.

Umetnica je najprej slikarsko preučila upodobljenkin življenjski ambient, pokrajino pri ribniški Sodražici z njeno rodno Goro, ter posebej naslikala znamenje v vasi Janeži, postavljeno na mestu prvega Magdalenevinega videnja; naslikala pa je tudi nekaj ekstatično zazrtih portretov in podobo ležeče vidkinje, oprto na njeno

edino fotografijo, na kateri je obličje prepreženo s krvjo, ter prizor v zama knjenju klečeče Magdalene Gornik med sprejemanjem 'čudežnih kroglic', ki so sčasoma postale njena telesna hrana. Upodobila pa jo je tudi segajočo z dlanmi v nebeško luč ter klečečo z razprtimi rokami, v drži, kakršno

poznamo z ljudskih podob pastirice, ki ji Marija naroča, kje naj ji sezidajo cerkev. Magdalena Gornik sicer ni dobila tako konkretnega 'naročila', a slikarka je v pokrajini s cerkvijo Marije Snežne v duhu ugledala tudi prostor za njeno svetišče; posebej je naslikala tudi barokizirano Marijo in Kristusa

ter v podobi goloba navdihujočega Svetega Duha, pa tudi mistična 'tihožitja' iz upodobljenkinih videnjskih atributov: trnjeve krone, lilije in venca. Jedro njenih upodobitev pa so prizori samih videnj, med katerimi se Magdaleni Gornik sredi zelenomodre sodražiške pokrajine zaupno prikazuje sama Marija.

Vse te slike so dojete v duhu starodavnih legend, kakršne so v umetnosti posebej intenzivno prežarjale naše likovno in literarno izročilo v času pred drugo svetovno vojno in med njo. Na tedanjih slikah bratov Kraljev stopata plastično otipljiva Marija ali svetnik iz nebes kar na zemljo – tako kot je kdaj poprej kak nebeščan stopil z oltarja v naravo med ljudi tudi že v poznem baroku – ter se tako kar najbolj neposredno približata svojemu 'občestvu'. A pri misteriozni Jani Vizjak je tudi Marijina v belo ali sinje odeta postava na zemlji ali tik nad njo že zaradi svoje najpogostejše neplastičnosti, utripajoče slikovitosti in prosojnosti videti kot docela nezemeljski privid. K njej se sunkovito zaganja z zemlje žena, ki je v zamaknjenju tudi levitirala, ta duhovni dialog pa se dogaja v svetlobi narave, ki sama po sebi v svoji nedotaknjenosti pričuje o vzvišenosti in duhovni čistosti stvarstva, pa četudi ne gre za veličastje Alp, marveč za kar najbolj samotno odmaknjen, a toliko bolj prvinski kot dolenske zemlje, na kateri jasno prepoznavamo smreke na obronkih planote z umetničinih 'portretnih' pokrajinskih slik.

Nakazani slikarski način vzbuja s svojo imaterialnostjo učinek velike lahкотnosti in breztežnosti, kot bi lahko ne glede na stigmatizacijske bolečine tudi zemeljsko telo nadzemeljsko dojemljivega človeka zračno krmarila le duh oziroma hrepenenje po stiku z božjim; k temu pa pripomorejo tudi umetničina skicoznost, kosmičasto rahla slikovitost ter barvito prelivanje, ki ga na eni izmed slik kot naraven pojav spremlja z neba tudi sinje curljanje barve.

V najbolj izstopajočo podobo, na kateri prevladuje rumenina, je slikarka v duhu nabožne tradicije vnesla celo poteze oltarne slike, saj je dvignila Marijo in njeno vidkinjo (tako

Hvala in zahvala Bogu naj imata mesto v vašem življenju! Bog pričakuje, da se Mu zahvaljujete. Ne zato, ker je ošaben. Temveč zato, ker s pomočjo izražanja hvaležnosti ostajate v ponižnosti in v zavedanju, da je vse delo Njegovih rok. Ob zahvali prejimate zadovoljstvo, ki vas prizemlja, osmisli in osreči.

Zato se zahvaljajte Bogu:

Za dan, ki ste ga preživel. Veliko angelov in svetnikov vam je tekom dneva stalo ob strani.

Za vaše otroke, družino, prijatelje. Veliko vezi Božjih je stkano med vami.

Za službo, za hrano, za denar. Materialnih dobrin brez Božje volje ne bi mogli imeti.

Za naravo, cvetlice, morje. Vse je Božje stvarstvo vam v veselje.

Cenite vse, kar imate. Naj iz vaših src veje hvaležnost, ker ste Božji otrok, ki v Njegovi luči nima kaj izgubiti. Naj vas preveva hvaležnost, ki prežene vse temne sile nezadovoljstva, napuha in nečimrnosti.

Magdalena Gornik

kot je na srednjeveških pripovednih upodobitvah vidno ob Mariji kar dvakrat) v mistično prežarjeno nebeško brezprostorje, ki se je Magdaleni Gornik nekajkrat prikazalo tudi v rajskih videnjih. Mariji je vtisnila pečat baročnega slikarskega izročila, ji dodala slutnjo Kristusa ter sliko prežela z angelskimi postavami in glavami, ki s svojimi grimasami obujajo naš kmečki barok. Na reproducirani sliki mističnega videnja pa je povezala belo Marijo in proti njej stopajočo ekspresivno prišiljeno Magdaleno Gornik v zeleni pokrajini s celopostavnimi angelci kot pričevalci svetosti dogodka, ki s svojo otroško prisrčnostjo in z igrivim poletavanjem podobo hkrati udomačujejo, ko jo umeščajo v konkreten krajevni prostor in obenem prizorišče podeželskega duhovnega izročila; ob tem pa angelci s svojim lebdenjem tudi enakomerno zapolnju-

jejo in igrivo dinamizirajo umirjeno zasnovano, zračno lahkotno likovno kompozicijsko zasnovano. Vendar ekspresivno in že kar elgrecovske tanki in krhki osrednji postavi v celotnem učinku slike bolj kot teatralno baročni patos prežarja mistično obujena srednjeveška vznesenost, dvignjena v duhovno brezčasnost, ki zblizuje zgodovinska izročila videnj s konkretno zamaknjenko v pomladni svežini naravnega življenja, zajeti v osončeni vedrini zračnega kolorita, ki povezuje s svojim sijajem zemljo in nebo.

Navdihnjenost, ki jo izpričuje notranji pogled mistikinje, napolnjen z videnji onstranstva (ta so najbolj izčrpnostno predstavljena v leta 2008 izdani knjigi *Magdalena Gornik* avtorice Martine Kraljič), je med prebiranjem o notranjih doživljanjih Magdalene Gornik in obiskovanjem prizorišč tega skrivnostnega dogajanja očitno močno prevzela tudi Jano Vizjak. Po upodobitvah križevega pota in Jezusovega obličja ter vstajenja (predstavljenih v knjigi *Pot srca*), pa tudi po tihožitjih z granačnimi jabolki, ki so v resnici duhovna prizorišča njenih sijočih notranjih lebdenj in planjav, je v svoji umetnosti ponovno oznanila primat duhovnega in večnostnega. Izrazila pa ga ni v teološko hieratični ali znakovno abstraktni oziroma enigmatični obliki, marveč v prosojno razvidnem, trpko liricnem ustvarjalnem zamaknjenju, ki ga je občutila v mističnem stiku preprostega, Bogu vdanega kmečkega dekleta in vzvišenega, a človeku naklonjenega materinskega nebeškega ideala. Z nekdanjim mističnim dogajanjem se je identificirala kot spontano nepretenciozna, a pristna in povsem iskrena slikarska svečenica, ki je z vso srčno neposrednostjo in zaupanjem ponovno združila svojo slikarsko in duhovno izkušnjo, usmerjeno v nov segment svojega vse bolj enovitega življenjskega in duhovnega utripa. Ta umetničin ustvarjalni življenjski impulz, osredotočen v novo motivno žarišče do kraja stanovitnega duhovnega pogleda, pa vidi v sleherni realnosti biblijsko in legendarno navzočnost in v slehernem mističnem izročilu tudi živo, duhovno presijano in vselej sodobno zemeljsko in človeško resničnost. ■

O spravi

Recenzija zbornika *Izvor odpuščanja in sprave: človek ali Bog? Spravni procesi in Slovenci*

✉ Bogomir Novak

O antropološko-teoloških vprašanjih odpuščanja in sprave s posebnim ozirom na slovenske nespravne razmere razpravljajo: Janez Juhant v poglavju *Sprava kot projekt slovenskega postkomunističnega dialoga*, Drago Karl Ocvirk v poglavju *Evangeljski metanoete za spravo v sekularni družbi*, Stanko Gerjolj v poglavju *Kompulzivno ponavljanje in sprava*, zakonca Katarina Kompan Erzar in Tomaž Erzar v poglavju *Vojna se je končala, bitka za čustveno preživetje pa se komaj začneja: medgeneracijski prenos travme*, Branko Klun v poglavju *Končnost in zlo: fenomenološki prispevek k razumevanju sprave*, Bojan Žalec v poglavju *Odpuščanje kot krepost in nova zavest*, Robert Petkovšek v poglavju *Odpuščanje kot geopolitična sila*, Vojko Strahovnik v poglavju *Občutje krivde in sramu v kontekstu sprave*, Erika Prijatelj v poglavju *Odpustiti, da bi živeli*, Anton Jamnik v poglavju *Sprava, človeški in božji proces osvobajanja in dejanje poguma*, Tadej Strehovec v poglavju *Nacionalna sprava in spravni proces po splavu*, Mari Jože Osredkar v poglavju *Priznanje nepopolnosti osebnosti kot pogoj za krščansko pojmovanje odpuščanja*, Stanislav Slatinek v poglavju *Zakonska ločitev ali sprava* in Ana Martinjak v poglavju *Odpuščanje kot rešitev iz kroga maščevanja*.

Uredniki so že v *Uvodu* zapisali, da sta odpuščanje in sprava temeljni sestavni del odrešitvenega procesa človeškega življenja, a obenem tudi del problema človeka in družbe. V vsakdanjem življenju nenehno zahajamo v spore in konflikte. Ob njih doživljamo tudi potrebo, da jih rešujemo. S krščanskega vidika je najpomembnejše, da znamo odpuščati.

Avtorji predstavljenega zbornika se sprašujejo, kje je izvor odpuščanja in sprave. Ni naključje, da abrahamske religije in judovstvo, krščanstvo in islam

nosijo sporočilo božjega odpuščanja človeku, ki je pogoj, zgled in spodbuda za človekovo odpuščanje. Avtorji zbornika reševanje sporov razumejo kot našo pripravljenost odpustiti drugemu, ki nas je prizadel, oz. prositi odpuščanja tistega, ki smo ga prizadeli mi sami. Dejanje odpuščanja je tedaj dvostransko. Po eni strani moramo biti pripravljeni odpustiti drugemu, ki nas je prizadel, po drugi strani pa tudi prositi odpuščanja drugega, ki smo ga prizadeli mi. To poteka na osnovi dialoga med sprtima stranema. Pomembno je, da s tem dosežemo duševni in celo božji mir, izpolnitev osebnosti, dostojanstvo življenja in možnost odpiranja novih medsebojnih razmerij. Večina ljudi se teh ciljev ne zaveda. V doslednih procesih odpuščanja se človek odpre ne le drugemu, pač pa svoji najbolj notranji skrivnosti, Bogu (Avguštin). Na teh izkušnjah temeljijo procesi pomirjenja, ureditve odnosov in odpiranja novih medsebojnih razmerij.

Kot govoreče bitje ima človek za urejanje sporov in s tem vseh zadev, ki se dogajajo med nami, na razpolago govorico. Že njen nastanek temelji na dialogu in tudi spravni procesi so znamenje in vrhunec človeškega dialoga. Sprti ljudje, ki najdejo soglasje in so v dialogu prišli do skupnega čutenja in razumevanja, doživijo ob tem tudi občutek pomirjenja, izpolnitve, njihovo človeško dostojanstvo je izpolnjeno, med njimi zavladava mir. V miru odmevajo globlje strune človeškega bitja, pravimo, da je to božji mir.

Če sporov na osebni in nacionalni ravni ne rešujemo, zastrupljajo dušo in zavirajo polet. Poškodbe vodijo v medosebne obračune in vojne. Največ žrtev je nedolžnih. Pot od maščevanja do spoštovanja vodi prek odpuščanja. Kot omejena bitja potrebujemo spreobr-

njenje. Če hočemo živeti kot skupnost, je treba preiti od plemenske logike k univerzalni (Ocvirk), gojiti zavest kreposti. Brez nje postanemo zakrknjeni in servilni (Žalec). Sram je varovalka človečnosti. Nacionalni spravni proces se je pri nas sicer začel, nikakor pa še ni končan. Sram, krivda in obžalovanje so tudi motivi za razvoj človečnosti in moralnosti. Po Gaiti sram temelji na standardu človečnosti. Pomeni zavest o njeni kršitvi. Sprava pa je vezana na občutek pravičnosti (Strahovnik). Zakonca Erzar opozarjata, da starši že brez besed prenašajo svoje travme na otroke. Zato ima vsaka generacija svoje naloge: starejša, da ubesedi in odžaluje svoje travme in strahove, mlajša pa, da prevzame pobudo in oblikuje svet varnih odnosov.

Klun piše, da človekova končnost pogojuje nehotno zlo v odnosu do drugega. Šele ozaveščena se odpre do njega. Strehovec opozarja, da moramo za spravo obnoviti zaupanje in sočutje. Človek ne sme v nobeni fazi posegati v skrivnost življenja. Prijateljeva piše, da je odpuščanje celovit proces, ki obsega vse človekove plasti identitete jaza – od čutne do duhovne. Ni sinonim za spravo. Je izziv za več življenja in več miru v nas. Treba je slediti resnici in spore sproti reševati, sicer zapademo v obrazce prisilnega ponavljanja. Njen prispevek je hkrati teoretičen (Guindon, Fowler) in praktičen (koraki odpuščanja po J. Monbourquettu). Pri odpuščanju postane človek podoben Bogu, ki odpušča (Jamnik, Osredkar). Jamnik ugotavlja, da ima sprava filozofske in teološke temelje, ki se med seboj prepletajo. V tem procesu zauzupamo v delovanje Sv. Duha. Po Janezu Pavlu II. je sprava znamenje notranje moči, svobode in poguma ter je predvsem božje delo. Pri odpuščanju človek dozoreva in se osvobaja travm. Osvo-

boditev pa je dolgotrajna (Martinjak). Martinjakova v prvem delu prispevka sledi teoriji Hanah Arendt. Zanj je nepreklicnost zlega dejanja tista, ki vodi v začaran krog nasilja. V 2. delu pokaže, da smo Slovenci s tem krogom še posebej obremenjeni, saj so nas oblikovali kar trije totalitarni sistemi. Miti nas učijo, da si je nasilje težko priznati (Girard). Zgodovina vojn v zadnjih stoletjih je pokazala, da so dobili konflikt že globalno razsežnost. Ne zadostuje razumevajoče opravičevanje in prepričanje, da zamera sčasoma popusti. Cilj odpuščanja, ki ga omogoča ljubezen, je spreobrnjenje. Zato ga Petkovšek opredeljuje kot zastonski dar. Slatinek meni, da ločitve zakonskih zvez nastajajo zaradi prešuštva ter ogrožanja telesnih in duševnih dobrin sozakonca. Da ločitev ne bi postala trajna, je treba sozakoncu odpuščati krivdo.

Juhant ugotavlja, da Slovenci na nacionalni ravni še nismo spravljani, tako da bi presegli svojo razcepljenost, ki se je najbolj pokazala v 2. svetovni vojni in totalitarnem režimu po njej, v novi enotnosti. Treba bo rehabilitirati žrtve in se dogovoriti, na kakšnih vrednotnih temeljih hočemo preživeti. Gerjolj na osnovi biblijskih besedil razlaga, da je nezavedno maščevanje več rodov sililo k ponavljanju napak.

Podobno, kot so se že kulturniki zavzemali za sproščeno Slovenijo (1999), se zanjo zavzemajo tudi teologi, filozofi in psihologi v tem zborniku (2011). Zavedamo se, da je to zahtevna naloga, ki je ni mogoče opraviti brez kompulzivnega ponavljanja v več rodovih. Pomembno je, da v tem procesu sodeluje čim več državljanov in da se problem osvetli s čim več strokovnih vidikov.

Za primerjavo navedimo še dva zbornika, ki analizirata poti do sprave. V zborniku (Juhant, Žalec, 2010) trinajst avtorjev interdisciplinarno diagnosticira pogoje in ovire za dialog ter daje nekatere konkretne napotke za zdrave odnose v družbi. Te opredeljujejo po naslednjih problemskih sklopih: 1. psihološka, antropološka in etična

- analiza dialoga (Juhant, Žalec, Erzar, Jamnik);
- dialog med znanostmi, v znanosti in v kontekstu različnih svetovnih nazorov (Klun, Strehovec, Petkovšek);
- pravni in religiološki pogledi na dialog (Slatinek, Ocvirk, Osredkar);
- izobraževalni, vzgojni in družinski vidiki dialoga (Gerjolj, Prijatelj, Pevec Rozman).

V prvem sklopu avtorji vidijo glavne ovire za dialog v tekmovalnem odnosu med ljudmi, nasilju, strahu, sovraštvu, nezaupanju, instrumentalizaciji človeka ter negativnih usedlinah v človeški duševnosti.

Drugi sklop poudarja zaprtost ali

Foto: arhiv Vzgoja

nezavedanje omejenosti znanstvenih pogledov in izkustev, ki ne upoštevajo celovitosti resničnosti. Različni znanstveniki pogosto niso pripravljani na dialog. Zlasti bioetika je ključna za spoštovanje človekovega dostojanstva.

Tretji sklop izpostavlja ogroženost svobode v sodobni, do vere negativno zadržani družbi, saj je verska svoboda temelj vsake svobode. V preteklosti so teologi in naravoslovci stali na nasprotnih bregovih. Teologi razodete resnice niso bili pripravljani na dialog z naravoslovci. To je vodilo do različnih fundamentalizmov, od verskega do metafizičnega in pozitivističnega oz. scientističnega. Sele potreba po

preseganju lastne omejenosti pomeni pripravljenost, da nas drugi obogatijo v dialogu. Družbene spremembe in lastni problemi silijo tudi Cerkev na pot dialoga in sprememb.

Četrty sklop osvetljuje pomen vključevalne pedagogike, ki upošteva celotnega učenca, tudi njegova verska prepričanja, ter dialoško odstranjuje ovire med učiteljem in učencem. Kot vemo, učna tehnologija dialog lahko omogoča ali ovira. V tem je njena ambivalentna vloga. Prav takšno je tudi vprašanje učiteljeve avtoritete.

V zborniku (Adam, Grafenauer, 1999) o sproščeni Sloveniji dvajset slovenskih pisateljev in drugih intelektualcev kritično ocenjuje slovensko politično, pravno, gospodarsko, kulturno in duhovno stanje duha. Obračun za prihodnost pomeni, da avtorji esejev skušajo nakazati tudi zamisli in nekatere možnosti, kako preseči tranzicijsko depresijo in doseči prehod k tisti zgodovinski artikulaciji, ki je bistvenega pomena ne le za državo, ampak tudi za obstanek slovenstva kot nacionalnega občestva v obzorju evropskih integracij in globalizacije. Avtorji se zavedajo, da do katarze – očiščenja duha ob osamosvojitvi Slovenije leta 1991 ni prišlo, ker 'maske niso padle'. Katarza pa je možna in smiselna.

V tem zapisu smo ugotovili, da kompleksen interdisciplinarni problem osebne in narodne sprave analizira več avtorjev. Nanj se nanaša tudi več zbornikov. Izpostavljenih je veliko vidikov, malo pa jih je upoštevanih v praksi. Novost zbornika (2011) pa je kompleksna teorija in dolgotrajna praksa odpuščanja. ■

Literatura

Adam, Frane; Grafenauer, Niko (ured.) (1999): *Sproščena Slovenija: obračun za prihodnost*. Zbornik. Ljubljana: Nova revija.

Juhant, Janez; Žalec, Bojan (ured.) (2010): *Na poti k dialoški človeka. Ovire človeškega komuniciranja*. Ljubljana: Teološka fakulteta.

Juhant, Janez; Strahovnik, Vojko; Žalec, Bojan (ured.) (2011): *Izvor odpuščanja in sprave: človek ali Bog? Spravni procesi in Slovenci*. Ljubljana: Teološka fakulteta, Družina.

Odnos mladih do državljanskih pravic

✍ Dragica Kadunc

Kot profesorica zgodovine na Gimnaziji Jožeta Plečnika v Ljubljani se soočam s srednješolci, za katere ugotavljam, da nimajo dovolj razvite državljanske zavesti in odnosa do koriščenja državljanskih pravic. Ker je eden od izjemno kompleksnih (večplastnih) ciljev izobraževanja razviti kritično razmišljujočo osebnost, je jasno, da njegovo doseganje ne more biti prepuščeno samo pouku zgodovine, zato sem se pri svoji raziskavi povezala s slovenščino.

Uvod

Anketo, njeni rezultati so razloženi v nadaljevanju članka, sem izvedla z maturanti, ki so med izobraževanjem na naši šoli že dosegli določeno zavedanje o delovanju države in se do tega tudi opredeljujejo. V času vzgojno-izobraževalnega procesa so dijaki spoznali delovanje političnih sistemov v vseh zgodovinskih obdobjih, seznanjali so se z avtoriteto in delitvijo oblasti, s hierarhijo in z delovanjem strank. Pri pouku posebej poudarjamo (ravno zaradi tega, ker s polnoletnostjo dijaki dobijo volilno pravico), da so politične stranke organizirane skupine somišljenikov in da jih je mogoče glede na več kriterijev razdeliti na meščanske, delavske, konservativne, liberalne, ideološke, reformistične ... Posebej so opozorjeni na programe in na dejstvo, da je cilj vsake stranke prevzem oblasti, pri čemer pa se lahko z drugimi strankami poveže v koalicio. Dijaki razvijajo razumevanje in kritičen odnos do zgodovinskih

družbenopolitičnih sprememb in s tem tudi do današnje družbenopolitične stvarnosti.

Družbenopolitične razmere na Slovenskem v času pred volitvami zahtevajo programe, s katerimi pokažejo izhod iz krize, hkrati pa zahtevajo angažiranega volivca, ki zaupa političnemu sistemu, da je sposoben razrešiti težave, v katerih je evropski prostor in z njim tudi slovenska država. Posebnost slovenskega prostora je dvopolnost, ki jo srečamo že v 19. stoletju in se nadaljuje vse do danes.

Dijaki o tem berejo tudi pri pouku slovenščine. Letos je v razpisanem maturitetnem sklopu tudi Cankarjeva komedija *Za narodov blagor*, ki je ni mogoče dobro razumeti brez poznavanja nekdanjih in sedanjih družbenopolitičnih razmer.

“*Dijak ne more imeti odnosa do države, če s snovjo ne pridemo do 80. let 20. stoletja. ... Govorimo o prazgodovini, ne pridemo pa do osamosvojitve Slovenije.*”

Ivan Cankar je zanimiv tudi z vidika medpredmetne povezave (zgodovina-slovenščina), saj ga ni mogoče razumeti le kot dramatika, temveč tudi kot angažiranega politika, ki je svoja prepričanja izražal z literarnimi in javnimi političnimi nastopi. Tisto, kar je v njegovem umetniškem ustvarjanju presenetljivo, je prav aktualnost njegovih dram. Izpostavlja vlogo in moč kapitala (Kantor v drami *Kralj na Betajnovi*), medijev (žurnalist Ščuka v komediji *Za narodov blagor*), ki vzbujajo vtis nepristranskosti, v resnici pa pišejo in objavljajo po navodilih določenih vplivnežev/strank, ki obljublajo dvig blaginje, v ozadju pa lahko razberemo, da gre za zasebne interese in težnjo po moči (npr. Jožef Kantor v drami

Kralj na Betajnovi ali *Grozd in Gruden* v komediji *Za narodov blagor*), zavito v besede o nacionalnem interesu.

Stanje pred volitvami 2011 in po njih spominja na Cankarjevo dramo *Hlapci*, v kateri sta izpostavljena oportunistem in konformizem, ki od politikov prehajata na volivce.

Anketa

Anketo sem izvedla v času pred decembrskimi parlamentarnimi volitvami 2011 med dijaki 4. letnika, in sicer v štirih oddelkih jezikovne, družboslovne in naravoslovne usmeritve. Z anketnimi vprašanji sem želela preveriti njihovo zavedanje pomena volilne pravice ter njihov odnos do slovenskega državljanstva:

- ali menijo, da daje volilna pravica možnost vpliva na družbeno in tudi lastno prihodnost;
- ali menijo, da je status ljudi brez volilne pravice brezpraven;
- ali menijo, da volilna pravica prispeva k čemu ali ne.

V drugem delu sem skušala ugotoviti, kakšna so njihova pričakovanja glede državnopravnega položaja ljudi po volitvah:

- ali verjamejo, da bo življenje bolj naklonjeno poštenemu človeku;
- ali mislijo, da lahko s svojo izobrazbo naredijo kaj dobrega za domovino;
- ali pa si želijo predvsem utrditi svoj ekonomski položaj.

Na koncu sem jim zastavila še dve bolj neposredni vprašanji o udeležbi na volitvah in o tem, na osnovi česa se bodo na volitvah odločili. Odgovore na vprašanja sem ovrednotila z ocenami od 1 do 5; pri tem sta oceni 1 in 2 pomenili, da se s trditvijo ne strinjajo, ocena 3, da so neopredeljeni, ter 4 in 5, da se s trditvijo strinjajo. Prejela sem 102 izpolnjena vprašalnika.

Interpretacija rezultatov

Rezultati so me do neke mere presenetili. Pokazali so, da dijaki maturanti ne verjamejo, da z uresničevanjem volilne pravice lahko vplivajo na prihodnost državljanov.

Naravoslovno usmerjeni dijaki še najbolj verjamejo v volilno pravico (63%), sledijo družboslovci v dveh oddelkih (34%), najmanj opredeljeni pa so jezikoslovci (24%).

Preseneča razhajanje odgovorov glede statusa ljudi brez volilne pravice, saj se v enem družboslovnem razredu skoraj polovica (48%) anketirancev strinja, da je položaj za take osebe brezpraven, v drugem družboslovnem razredu pa je zelo visok odstotek tistih, ki glede tega sploh niso opredeljeni (39%). Tudi sicer je splošen odstotek neopredeljenih v vseh razredih razmeroma visok (31%), kar kaže na neosveščenost, nezavedanje in brezbriznost do obstoječih družbenopolitičnih razmer.

Dijaki pa verjamejo, da z uveljavljanjem volilne pravice prispevajo k družbenemu razvoju (88%); še najmanj so v to prepričani naravoslovci (76%). Več kot polovica dijakov (56%) pričakuje tudi, da bo po volitvah prišlo do sprememb v državnopravnem položaju ljudi; najbolj so v to prepričani družboslovci (60%).

Zanimivo ob tem je, da je odstotek tistih (v primerjavi s prejšnjim vprašanjem), ki verjamejo, da bo po volitvah življenje bolj naklonjeno poštenemu človeku, nizek (le 5%), skoraj polovica pa jih je neopredeljenih (43%). To kaže na razhajanje med pričakovanji in prepričanji. Rezultati so pri tem vprašanju precej enotni glede na razrede.

Rezultati zadnjih dveh vprašanj me niso presenetili, saj so resničen odraz tega, kar dijaki tudi sicer komentirajo v razredu. V njih je še kar nekaj idealiz-

ma, saj precej enotno (74%) verjamejo, da lahko s svojo izobrazbo naredijo nekaj dobrega za domovino, 11% je glede tega neopredeljenih, 15% pa ne verjame, da lahko s svojo izobrazbo prispevajo k razvoju širše skupnosti. Skoraj popolnoma so prepričani (96,5

tivno spremeniti državo. Zato volim tisto stranko, ki deluje pametno in dela za dobro ljudi.

- Organizacija, iskrenost, spremembe za vse ljudi in ne samo za elito.
- Izboljšanje položaja mladih.
- Nobena stranka ali posameznik žal

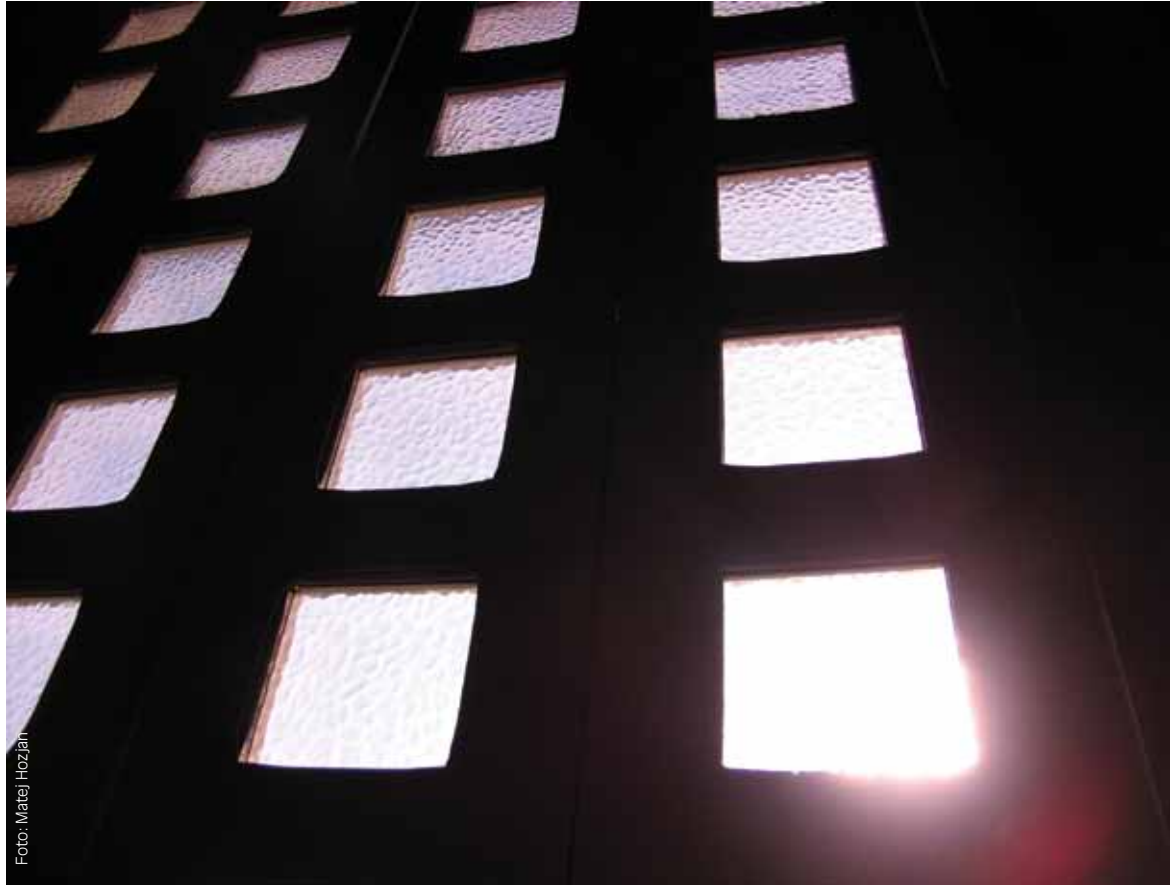

Foto: Matej Hožjan

%), da si bodo z izobrazbo izboljšali svoj ekonomski položaj, le 3,5% jih v to ne verjame, neopredeljenih pri tem vprašanju sploh ni.

Odgovori dijakov na vprašanje "Kaj te pri volilnem programu določene stranke ali posameznika prepriča, da bi mu dal svoj glas?" so zelo raznovrstni:

- Volilni programi se med strankami ne razlikujejo tako močno, samo predstavljajo jih drugače.
- Neki stranki bom dala glas le z razlogom, da bi preprečila drugi stranki, da bi prišla na položaj (izberem manjše zlo).
- Izboljšanje gospodarsko-ekonomskega sistema, stalne zaposlitve.
- Vsaka stranka nam obljublja korenite spremembe v državi, nihče pa nam ni povedal, kako mislijo poziti-

ne bosta povsem ustrezala mojim željam.

Dijaki, ki so na vprašanje "Ali se boš volitev udeležil-a?" odgovorili z DA, so svojo odločitev tako pojasnili:

- Čutim se odgovornega, to je moja dolžnost in pravica.
- Voliti nameravam, da ne gre prazen glas v neprave roke.
- Volilna pravica mi kot državljanu pripada in prek nje izrazim svoje mnenje.
- Kot ženska se zavedam želje po volilni pravici svojih predhodnic, zato menim, da je moja dolžnost, da se izobrazim o strankah in se udeležim volitev.
- En glas lahko povzroči spremembo.
- Želim, da v parlament pride nekdo, ki bo govoril resnico brez dlake na jeziku.

- Z volitvami se da v državi marsikaj spremeniti.
- Udeležba bi morala biti obvezna, samoumevna vsem z volilno pravico. Ne smeš se pritoževati, če ne voliš. Dijaki, ki so odgovorili z NE, so svojo odločitev pojasnili tako:
 - Sem politično neodločen.
 - Ne maram politike.
 - Zdi se mi, da nima smisla.
 - Ne spoznam se dobro na politiko in njene predstavnike.
 - Premalo spremljam politično dogajanje, da bi čutil, da se lahko pravilno odločim, komu dati svoj glas.
 - Že dolgo časa so na volilnih mestih isti ljudje in še dolgo bodo, ne verjamem v spremembe.
 - Namere so eno, dejanja pa nekaj drugega, zato je bilo treba po parlamen-

tarnih volitvah decembra 2011 preveriti, ali dijaki tudi dejansko ravnajo v skladu s svojimi prepričanji, ali so torej svojo volilno pravico v resnici ozavestili in jo prvič tudi udeležili in ali so sposobni ovrednotiti državljanske pravice. Vprašala sem jih, ali so se volitev udeležili, in dobila naslednji odgovor:

- 64 dijakov se je volitev udeležilo, čeprav se je v anketi za udeležbo opredelilo 77 dijakov;
- 21 dijakov na volitve ni šlo, čeprav se jih je v anketi proti udeležbi opredelilo 25.
- To pomeni, da se je 13 % dijakov pred volitvami premislilo in je torej od vseh 102 anketiranih dijakov volilo le 63 %. Med dijaki je bilo 14 mladoletnih in še niso mogli voliti.

Zaključna misel

Kot profesorica zgodovine ugotavljam, da v današnjem šolskem sistemu, ki je odraz družbe, dijaki ne razvijajo ustreznega odnosa do preteklosti, s tem pa posledično tudi do sedanjosti. Zgodovino doživljajo kot mit, ki temelji na ljudskem izročilu, pripovedujejo in zapomnijo si le tisto, kar želijo. To je daleč od objektivnosti, kritičnosti in razumevanja razmer. Zanje torej velja misel, da so tisti, ki se ne spominjajo preteklosti, obsojeni, da jo še enkrat doživijo, kot je trdil ameriški filozof Santayana.

Menim, da je tako nizka udeležba (63 %) mladih na volitvah podatek in sporočilo, nad katerim bi se morala družba – na čelu le-te ministrstvo za šolstvo – temeljito zamisliti.

In še kritična misel za zaključek: menim, da je problem tudi v poučevanju zgodovine kot predmeta, ki ima v sebi močan državotvorni pomen. Razmišljam, ali dijakom res lahko prepuščamo neko vrednotenje dogodkov, če o njih še premalo vedo. Dijak ne more imeti odnosa do države, če s snovjo ne pridemo do 80. let 20. stoletja. V šolskem letu 2010/11 sem prvič poučevala temo o osamosvojitvi Slovenije (po dvajsetih letih samostojnosti in še to samo v okviru priprav na maturo), kot da določena politika o nekem času ne bi hotela spregovoriti. Govorimo o prazgodovini, ne pridemo pa do osamosvojitve Slovenije. ■

Literatura

- Ustava Republike Slovenije*, 3. in 4. člen.
Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04 in 68/06 z dne 30. 6. 2006.
 Cankar, Ivan (1997): *Za narodov blagor*. Ljubljana: DZS.
 Cankar, Ivan (2001): *Hlapci*. Ljubljana: DZS.
 Cankar, Ivan (2007): *Kralj na Betajnovi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
 Lešnik, Avgust (2000): *Od despotizma k demokraciji: Razvoj ustavnosti in parlamentarizma*. Ljubljana: Modrijan.
 Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010): *Zgodovina 3*. Poglavlje Politične stranke na Slovenskem, str. 200. Ljubljana: DZS.
 Grobelnik, Ivan (1997): *Zgodovina 3*. Poglavlje Uveljavitev parlamentarne demokracije v Zahodni Evropi, str. 142, in Boj žensk za enakopravnost, str. 175. Ljubljana: DZS.

Foto: Peter Pribič

Empatija

Temeljna drža prostovoljca

✍ Barbara Simonič

Empatija je danes precej popularen pojem. Mnogi jo postavljajo v središče razprav o socialni in čustveni inteligenci, dimenzijah človekove osebnosti, ki danes, v mnogokrat razosebljenem svetu, postajata vse bolj pomembni. Sposobnost empatije oz. uživanja v drugega je kar sinonim za sočutno in pozorno razumevanje. Kot takšna je empatija zagotovo tudi sposobnost, ki je v temelju prostovoljnega dela, ki se nanaša na delo z ljudmi. Prostovoljstvo se namreč napaja iz pristne, velikokrat sočutne drža, ki usmerja k človekoljubju in presega samo razumsko odzivanje na prepoznane potrebe sočloveka. Empatija sicer ni sočutje, je pa temelj le-tega.

Empatija

Kaj pravzaprav je empatija? Morda empatijo lepo ponazorijo njeno nasprotje, ki ima pojmovno, tako kot empatija, grške korenine. To je apatija, ki jo zaznamuje stanje ravnodušnosti, otopelosti in nezanimanja za drugega, četudi je ta v stiski. Nasprotno pa je z empatijo. Če je prisotna, se oseba, ki je priča stiski drugega, navadno odzove na sočuten način in poseže po dejanjih, ki zmanjšajo stisko bližnjega.

V najbolj širokem pomenu bi empatijo lahko opredelili kot zmožnost živeti se v misli in/ali čustva drugega, torej kot zmožnost priti do zavedanja

in spoznanja izkušnje ter doživljanja druge osebe. To morda lahko zveni nekoliko mistično, dejansko pa je to naravna sposobnost vsakega človeka (razen v nekaterih primerih, ko biološki ustroj človeka to onemogoča, npr. v primeru avtizma). S pomočjo empatije razumemo, kaj nekdo doživlja in kako se počuti ob tem. S prispodobno bi lahko rekli, da vemo, kako je biti 'v koži drugega' ali pa 'v čevljih nekoga drugega'. Ker je izraz pogosto rabljen tudi kot sinonim za skrbno in sočutno poslušanje, se velikokrat enači tudi s pojmi, kot so sočutje, razumevanje, simpatija, usmiljenje. To so sorodni in povezani, a vendar različni pojmi. Vsekakor pa empatija ni samo neka hladna preračunljivost o tem, kaj drugi misli ali čuti. Prava empatičnost se pojavi v rahločutni interakciji z drugo osebo, v kateri je mogoče v prepoznavanju (zlasti čustvenega) ozračja tega odnosa razumeti drugo osebo, predvideti njeno vedenje in se z njo tudi povezati. Pri tem so notranje meje med nami in drugo osebo ohranjene. Čeprav se sami dejansko ne počutimo tako, kot se drugi v svojem doživljanju, se odzovemo z občutjem, ki je blizu njegovemu.

Pomen empatije

V sodobnem svetu, ki je velikokrat zaznamovan z razosebljenjem, individualizmom in tudi nenehnim spreminjanjem, empatija veliko obljublja. Mnogi v njej vidijo pomembno medosebno in celo politično kompetenco. Sposobnost empatije je univerzalna lastnost, saj presega vsako kulturo, religijo ali spol.

Je nekaj spontanega in naravnega, je sposobnost skoraj vsakega človeškega bitja in kot taka temelj dialoškega odnosa na globlji ravni. Empatija spod-

buja altruistično vedenje, saj spodbuja tople in tesne medosebne odnose ter tako preprečuje medosebno nasilje. Zelo pomemben vidik, o katerem govori tudi Edith Stein, ta velika žena 20. stoletja, je ta, da nam empatija omogoča prepoznati tudi to, kdaj so naša dejanja do drugih slaba. To spoznanje nam omogoča, da stanje, ki smo ga s svojimi dejanji prizadejali drugim, lahko tudi popravimo.

Lepota empatije je tudi v tem, da v resnici ne daje popolnih odgovorov, daje pa slutiti presežno v človeku. Empatija omogoča pridobiti spoznanje o drugem na način, ki ni agresiven, ki ne posega v svobodo drugega in ne krši etičnih načel, s tem pa so ohranjene in priznane svetost, presežnost in integriteta drugega človeka kot osebe. Ko iščemo resnico o sebi ali o drugem, ugotovimo, da nikoli ne moremo postaviti dokončnih odgovorov. Iskanje podobe o drugih in tudi o sebi s pomočjo empatije je proces, ki se nikoli ne konča, pač pa vedno vodi naprej v novo iskanje, ob čemer je mogoče zaslutiti, da nas pravo spoznanje presega. Ko namreč z empatijo nekaj spoznamo in razumemo o drugem, ugotovimo, da obstaja še veliko več, kar bi radi vedeli o njem. Človeka ni mogoče popolnoma določiti, v svoji kompleksnosti ostaja vedno odprto vprašanje, v prizadevanju za spoznanje samega sebe ostaja nedorečen, omejen in obenem odprt za nova spoznanja.

Kako 'raste' empatija?

Empatija je sposobnost, s katero pridemo že na svet, saj temelji na bioloških procesih (npr. zrcalni nevroni v možganih), seveda pa se v življenju izpopolnjuje ter postaja vedno bolj poglobljena in kompleksna. V svojem jedru je tako empatija že od rojstva

naprej v nas vgrajen odziv, ki ga izboljšujemo in nadgrajujemo vse življenje. Zlasti primaren empatični odnos staršev oz. skrbnikov do otrok je tiisto kritično socializacijsko okolje, ki vpliva na otroke in na razvoj njihove sposobnosti empatije. Raziskave potrjujejo, da se empatija in sorodni pojavi najbolj optimalno razvijajo v okolju, ki zadovoljuje otrokove čustvene potrebe in mu omogoča, da izraža celoten spekter čustev, ter ga spodbuja k čustveni odzivnosti do drugih. Empatija se razvije v kontekstu odnosa med starši/skrbniki in otroki, v katerem je poleg značilnosti, kot so temperament, navezanost, stil starševstva itd., ključnega pomena potrebna in primerna starševska odzivnost na potrebe otrok, ki pa mora biti zaznamovana z rahločutnostjo in nežnostjo. Takšno odzivanje je tudi prvi in najmočnejši model empatije. Motnje v sposobnosti empatije se najbolj kažejo pri posameznikih, ki so imeli v zgodnjem otroštvu kakor koli motene odnose s starši ali z drugimi skrbniki.

Kadar posameznik kot otrok ni imel dovolj odzivnega okolja, v katerem bi lahko v polnosti razvil tudi empatijo, ima še vedno možnost, da to prebudi kasneje v življenju. Seveda pa je osnovni pogoj ta, da bodo odnosi, v katerih bo živel, takšni, da bodo zagotavljali optimalne možnosti za razvoj empatije.

Foto: Nataša Pezdjir

Senčne strani empatije

Čeprav je empatija ponavadi razumljena kot nekaj pozitivnega, pa obstajajo tudi njene senčne plati. Poznamo npr. možnost uporabe empatije v manipulativne ali celo sadistične namene. To je zloraba empatije, saj se v teh primerih empatija uporablja v destruktivnem smislu. Empatija tako postane orodje, ki pomaga izvajati različne krutosti. Sadisti npr. lahko s pomočjo empatije zaznajo stisko drugega, pri tem pa uživajo in s svojimi dejanji še poglobljajo bolečino. Empatija je tako lahko tudi močno orožje v različnih oblikah napadov na druge.

Odpor do empatije pa lahko izvira tudi iz strahu. Včasih se namreč kdo celo prestraši tega, da bi bil preveč

empatičen do druge osebe, zlasti takrat, kadar gre za težke situacije. Ljudje se bojijo prevelike posrkanosti in čustvene obremenjenosti s položajem in doživljanjem drugega. Vendar pa so pravi odnosi vedno takšni, ki gredo 'na polno', drugače so lažni oz. omejeni s strahom in tesnobo. Vprašanje je torej, če se upamo zares odločiti za odnose. Le potem nas empatija lahko neizmerno bogati, saj postanemo odprti do soljudi in prepoznamo, da drugi, prav tako kakor mi, hrepenijo po radosti in sreči.

Empatija nas izziva za pristne odnose

Empatija nas ne zapira v lastni svet, pač pa spodbuja k iskrenosti, razume-

vanju in odprtosti do soljudi. Vodi nas stran od prehitrega obsojanja, kritiziranja in pametovanja. Od drugih ne moremo enostavno pričakovati, da so kakor mi, da čustvujejo in razmišljajo tako kot mi. To nas lahko vodi do posploševanja, iz katerega lahko izvirata samo nestrpnost in razočaranje, ker drugi ne delujejo tako, kot bi mi pričakovali. Če vzamemo empatijo resno, potem nikoli ne moremo spregledati, da je druga oseba še vedno tukaj, da je drugačna kot mi in da jo je kot tako treba jemati resno ter jo spoštovati. ■

Vir

Simonič, Barbara (2010): *Empatija. Moč sočutja v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Angola 2010

Izkušnja misijonskega prostovoljstva v Angoli

✍ Vesna Vilčnik

V dveh šolskih centrih sester hčerá Marije Pomočnice (HMP) v Angoli, v Vila Mornese v Luandi in Don Bosko v Cacacu, so nedavno namestili nove šolske omare. Denar zanje so prispevali slovenski dobrotniki projekta Angola 2011. Prej so učitelji svoje učno gradivo prinašali in odnašali domov, v razredu namreč ni bilo prostora za shranjevanje šolskih pripomočkov.

Nove železne omare, ki so domače proizvodnje in jih je izdelala delavnica v Luandi, bodo v Vila Mornese poskrbele za ureditev šolske knjižnice, v Cacacu in njegovih treh podružnicah – Sao Bento, Cristo Re in Seteco – pa bo od sedaj naprej možna hramba šolskih pripomočkov za boljši vzgojni proces šolarjev.

Lepo. Koristno in uporabno. Ključni element vsakega misijonskega prostovoljstva pa je vendarle nekje drugje. V vzgoji. V vzgoji za ljubezen, v vzgoji za bližnjega, pa četudi je le-ta oddaljen šest tisoč kilometrov 'zračne linije'. Tako smo tudi mi, kar 14 prostovoljcev nas je bilo, najmlajši je bil star šele 10 let, poleteli bližnjemu naproti. V letu 2010, evropskem letu boja proti revščini in socialni izključenosti, smo poleteli na zahodno obalo Afrike, v Angolo. Ko smo prispeli v glavno mesto Luanda, smo se razdelili v tri skupine. Prva skupina se je odpeljala v skorajda 600 km oddaljeno obmorsko mesto Benguela, druga v notranjost države v Calulo, tretja, v kateri sva bila tudi midva s sinom, pa je šla za slab

mesec k sestram v predmestje Luande, v Cacacu.

Tako smo vsak na svojem koncu po svojih najboljših močeh delovali med otroki in mladimi ter živeli v gostoljubni skupnosti sester, ki vodijo šolo in njene dejavnosti, ob vikendih pa najdejo čas tudi za katehezo in druženje z mladimi. Tudi brez posebnega znanja portugalskega jezika, ki je v Angoli uradni jezik, smo se nekako znašli. Sporazumevati se je dalo tudi z rokami in nogami, a lažje je bilo tistim, ki smo znali vsaj malo špansko ali italijansko. Sicer pa je bil jezik ljubezni ves čas najpomembnejši.

V Cacacu in na njegovih treh podružnicah smo imeli prostovoljci neke vrste oratorij. Za vrtčevske in osnovnošolske otroke smo dvakrat oziroma trikrat na dan pripravili različne dveurne glasbene, plesne in likovne (ročne) delavnice. Ganljivo je bilo opazovati, kakšno razkošje so za te lepe črne otroke predstavljale urice naših druženj. Takrat so spoznali mlade iz Evrope, najmlajši so pretipali njihove ravne lase in svetlo kožo, starejše pa so zanimali računalniki, moderna popglasba in način življenja v Sloveniji. Za hip so lahko v mislih odtavali v svet, kjer ima vsak otrok v šoli svojo torbico, barvice in vodene barvice, več različnih zvezkov, zanimive knjige s fotografijami, pa še malico in kosilo. Otroci v Angoli ponavadi jedo enkrat na dan, vsak dan isto. Vsak šolar dobi le eno voščenko,

običajno niti barve ne izbirajo sami; lužica tekočega lepila na kartonu je za štiri otroke hkrati, ene škarje so za dva učenca itd. Tisti, ki so lahko v roke prijeli kitaro, si izborili dodatne ure angleščine ali si izprosili nekaj vaj iz klasičnega baleta, so bili posebej blagoslovljeni. Mlajši otroci so se veselili vsakega najmanjšega izdelka, ki so ga lahko odnesli domov, zato je bilo zelo pomembno preračunati, koliko materiala potrebujemo npr. za eno delavnico, v kateri sta dva razreda s 50 otroki ...

Nek večer sem v omari za posteljo našla pobarvanko. V njej so bili čudoviti metulji in celo križ, čez katerega so bile ovite rože. Sestre so sicer imele kopirni stroj, ampak se je prav tisti

Foto: arhiv Vesna Vilčnik

dan pokvaril. Odločila sem se, da bom križ z rožami prerisala za vrtčevske otroke. V Cacacu je bilo takrat tudi do 60 otrok v eni skupini, skupine pa štiri. Pripravljena sem bila, da motiv prerisujem celo noč, vendar se me je Bog pri kakšni trideseti risbici usmilil in kopirni stroj je čudežno 'oživel'. Takšnih in podobnih zgodb (da npr. zmanjka elektrike, okrog 200 prvotščolčkov pa bi moralo vaditi za skupin-

ski ples ob prihajajočem prazniku) bi lahko povedala veliko. Če strnem, je za otroke v Angoli šola bogastvo. Več kot bogastvo, je privilegij.

To so ugotovili tudi tisti mladi iz Slovenije, ki so si ogledali dokumentarni film *Angola 2010 – misijonsko prostovoljstvo*. Štirideset minut dolg film je sicer posnet s preprosto digitalno kamero in slika pogosto ni takšna, 'kot se šika', je pa zato poln zanimivih doživetij, otroškega vrveža, glasbe, plesa ter krajinskih in kulturnih značilnosti pokrajine na zahodni obali Afrike; je tudi iskreno pričevanje o ljubezni do našega Gospoda in bližnjega. Ogleдали so si ga učenci dveh slovenskih osnovnih šol, zavrteli smo ga v nekaterih javnih knjižnicah, največkrat pa so me poklicali iz kakšnega župnišča, da film predstavimo župljanom oziroma otrokom pri verouku. Med najbolj zanimivimi prizori so gotovo obisk domačinke in njenega komaj rojenega otroka, posnetki odročnih vasi, kjer smo plesali in peli z najrevnejšimi, izlet na obalo, kjer smo se kopali v neposredni bližini nasedlih ladij iz vojnih časov, in afriška sveta maša, med katero za večje praznike k darovanju prinesejo tudi žive kokoši in koze. Predvsem naši osnovnošolski otroci, od prvega do devetega razreda (film smo predvajali v skupinah po triadah), so se odzvali fantastično. Že samo mir in tišina med ogledom sta bila zgovorna, zares zgovorni pa so bili, ko je bilo filma konec. Zanimalo jih je, koliko otrok ima povprečna afriška družina, koliko od teh jih lahko obiskuje šolo, kaj imajo za kosilo, kje so cele dneve njihovi starši, ali ima Slovenija 'davek na Angolo' in podobno.

Vesela bom, če se boste tudi v vašem kraju, šoli, knjižnici ali župnišču odločili za ogled naše male misijonske izkušnje. Obisk in predvajanje filma sta brezplačna. Zbiram pa prostovoljne prispevke za šolanje Geralda Mbuecka, ki je bil še lani eden najboljših učencev osnovne šole v Cacucacu, letos pa že drugo leto nadaljuje izobraževanje za duhovnika pri salezijancih v Angoli. Profesionalno natisnjen DVD pa je za potrebe župnišča (verouk, animator-ske skupine, oratoriji) mogoče tudi naročiti. ■

Družina

✉ Adam Seli

V zanimivem predavanju na Dragi 2011, ki je potekalo pod naslovom Kriza odnosov v družini, je bilo kljub jasnim ter prepričljivim nastopom predavateljev zaslediti nekaj protislovij. Razlog za to tiči predvsem v kompleksnosti in žgoči aktualnosti argumenta.

Menim, da je iz sociološkega vidika pojem družine spremenljiv. Ne smemo prezreti, da vsak duhovni pojav v našem svetu nastane v kontekstu, ki je tudi sociološki. S tem, da duhovni vidik izločimo iz sociološkega konteksta, ki mu pripada, naredimo veliko napako, ker lahko pademo v idealizacijo nečesa, česar ni.

Vzemimo na primer model duhovne družine *par excellence*, tj. Svete družine. Iz biblijskih ter socio-zgodovinskih raziskav je znano, da je bila to skrajno konfliktualna družina. Teolog Alberto Maggi pravi, da »je Sveta družina najbrž bila sveta, a nikakor ne umirjena«. Tudi teolog D. Flusser pravi, da je zelo verjetno, da so med Jezusom in njegovo družino vladali skrajno konfliktualni odnosi. Če je v naši družbi še do pred kratkim obstajalo veliko predsodkov do nezakonskih otrok, si lahko predstavljamo, kaj je v Jezusovem času in v takratni judovski družbi pomenilo biti nezakonski.

V starem talmudskem dokumentu (70 po Kr.) o Kristusu piše, da je bil Jezus »nezakonski sin neke prešušnice, Marije«. Po Lukovem evangeliju Jožef in Marija ob Jezusovem rojstvu v Betlehemu še nista bila v zakonski zvezi, živela sta torej še 'na koruzi'. V Lukovem evangeliju je bila Marija v

trenutku rojstva definirana kot *bodoča nevesta* (gr. *emnesteumene*); šele v petem stoletju so zaradi kočljivosti izraza besedo cenzurirali in spremenili v *žena* (gr. *gynaiki autou*).

Soočati se z zgodovinsko-sociološkim vidikom Jezusove družine nikakor ne pomeni zanikati ali zmanjšati Kristusovo božanstvo, nasprotno, pomeni dopuščati, da se lahko to božanstvo približa nam in družinam, ki so najmanj v skladu s splošnimi kriteriji današnje družbene morale. Tudi lik Marije nikakor ni zmanjšan, nasprotno, očiščen je vseh tistih kičastih ter ponarejenih idealizacij, ki so se vrstile v zgodovini. Še bolj pride do izraza globoka in trdna vera mladega dekleta, Marije, ki je moralo prav zaradi te vere pretrpeti veliko gorja in pritiskov s strani takratne družbe.

Ne gre prezreti funkcije oblasti, ki jo je družina – kot družbeni dejavnik – izvajala v zgodovini. Ni naključje, da oblast in notranji ustroj večine mafijskih kriminalnih organizacij temeljita na pojmu družine – 'la famiglia'. Veliko tragedij in umorov se dogaja prav zaradi socialnih in tradicionalnih pravil, ki opredeljujejo, kako družina 'mora biti' in česa se v zvezi s tem 'ne sme delati'; v marsikateri islamski državi je še veljavna smrtna kazen (kamenjanje) za žene, ki prekoračijo določila, povezana s tamkajšnjim pojmovanjem družine.

Veliko ljudi še danes vztraja s partnerjem (ali s soprogo/om) samo zaradi interesov ali oblasti, da ne bi izgubili družbenega statusa, ki jim ga zakonska zveza – vsaj tako mislijo, delno pa je tudi res – zagotavlja. Pri marsikom pride v zakonski zvezi na dan njegova najhujša plat. Marsikdo zlorablja *imidž* 'idealne družine', da vsiljuje drugim svoje mišljenje, oblast, kariero. Tudi otroci in število otrok marsikdaj predstavljajo status, moč na socialni lestvici.

V Cerkvi prvotna celica ni toliko družina kot skupnost. Morda ni naključje, da je vsem religioznim ljudem v katoliškem svetu prepovedano ustvarjati si svojo družino. Don Lorenzo Milani je rekel, da je komunizem pravilno slutil, da veliko zla izhaja prav iz družine. Seveda alternativa komunizmu ni bila nič boljša. Kot sociološka kategorija je bila družina preveč vkoreninjena v kulturi človeštva, da bi jo lahko neka ideologija premagala. Kar se tiče tega, je bil kapitalizem veliko bolj uspešen. Vera pa je lahko še bolj uspešna v preseganju pojma družine. Poudarjam: v *preseganju* in ne v uničenju. Ali ni navsezadnje ideal krščanstva prav v tem? V preseganju vseh socioloških kategorij, ki opredeljujejo človeka? In ne nazadnje tudi v preseganju tiste kategorije, s katero se človek najbolj identificira – tj. družine? Pojem družine pride v poštev, če obstajata vsaj dve oz. več družin. V trenutku, ko smo si vsi bratje, pojem družine izgubi svojo *raison d'être*; če še obstaja, obstaja le kot pojem 'ene same družine', ki obsega celo človeštvo, a to bi bilo čisto nekaj drugega od pomena, ki smo ga do danes dajali in ga še naprej dajemo besedi 'družina'.

Da je družina predvsem sociološka kategorija in ne transcendentalna oz. večna, nam še dodatno pojasnjuje evangeljski odlomek, v katerem Jezus zavrne eno izmed neštetihih skušnjav, ki mu pretijo predvsem s strani religiozних oblasti. Na vprašanje saducejev, kateri od sedmih mož, ki jih je neka žena imela, bo ob vstajenju njen mož, je Jezus odgovoril: »Motite se, ker ne poznate ne Pisma ne Božje moči. Ob vstajenju se namreč ne bodo ne ženili ne možili, ampak bodo kakor angeli v nebesih« (Mt 22, 29–30). ■

Prejeli smo

Victoria Tubau

Mimo koša

30 domislic za izvrstne izdelke iz odpadnega materiala

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2012
64 strani, cena: 16,95 EUR

Alessandro D'Avenia

Bela kot mleko, rdeča kot kri

Družina: Ljubljana, 2011
263 strani, cena: 16,20 EUR

Elisabeth Jensen, Helle Jensen

Dialog s starši

Inštitut za sodobno družino Manami: Ljubljana, 2011

191 strani, cena: 27,90 EUR

Knjiga govori o sodelovanju med pedagogi v vrtcih in šolah ter starši. Prinaša nova spoznanja o interakciji, odnosih in otrokovem razvoju, ki jih avtorici povezuje ta s številnimi praktičnimi izkušnjami, pridobljenimi pri delu v razredu in s starši. Ponuja trdno podlago in obilje konkretnih idej, kako lahko delo s starši postane vir boljšega in učinkovitejšega dela z otroki v šoli in vrtcu. Govori tudi o tem, kaj lahko pedagogi sami naredijo za profesionalni razvoj, kako razvijati sodelovanje s starši, kakšna je vloga partnerjev v dialogu, kako načrtovati in izpeljati pogovorne ure ipd.

Richard Wiseman

59 sekund

Razmišljaj malo, spremeni veliko

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2011

288 strani, cena: 27,95 EUR

Ugledni britanski psiholog dr. Richard Wiseman je ob poplavi najrazličnejših priročnikov za samopomoč sklenil, da bo preveril, v kolikšni meri njihovi nasveti v resnici držijo. Lotil se je najpogostejših tem, denimo sreče, medosebnih odnosov, osebne rasti in starševstva, potem pa nasvete iz teh priročnikov s psihološkimi poskusi ovrednotil, potrdil ali ovrgel. Tako je nastala izjemno berljiva knjiga, ki spodbuja k razmisleku in razblini številne mite, ki so zrasli na zelnikih gurujev za samopomoč. Hkrati pa prinaša jedrnat in strokovno trdne nasvete, ki jih lahko uporabimo v manj kot minuti in tako poskrbimo, da bo naš vsakdanjik mirnejši, srečnejši in ustvarjalnejši.

Borut Ošljaj

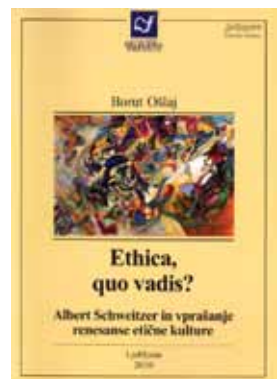
Ethica, quo vadis?

Albert Schweitzer in vprašanje renesanse etične kulture

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta: Ljubljana, 2010

238 strani, cena: 23,00 EUR

Knjiga je prva celovita interpretacija Schweitzerjeve etike v slovenskem jeziku. Albert Schweitzer je v skladu s tem, kar je govoril in kako je mislil, tudi deloval. Knjiga ponuja poglobljeno interpretacijo njegove etične mistike, primerjalno analizo z velikani zgodovine filozofije na eni (Platon, Aristotel, Kant, Schelling, Otto, Heidegger, Jonas ...) in z zenbudizmom na drugi strani, hkrati pa umešča njegovo misel v sodoben kontekst iskanja nove etične kulture, ki naj bi v skladu s Schweitzerjevimi prizadevanji temeljila na strahospoštovanju do življenja kot brezmejni misleče-doživeti odprtosti duha k življenju v vseh njegovih pojavnih razsežnostih.

Predavanje dr. Alojza Pirnata v Celju

V Celju smo 3. februarja 2012 po večerni sv. maši poslušali predavanje prof. duhovne teologije dr. Alojza Pirnata. Naslov predavanja je bil *Le eden je vaš Učitelj*, organizirali pa sta ga območna skupnost Celje in župnija Sv. Duh (Celje). Zbralo se je okrog 30 poslušalcev.

Naj poudarim nekaj misli iz predavanja. Za vsakega od nas velja naročilo, ki ga diakon sliši pri posvečenju: *Veruj, kar boš bral, govori, kar veruješ, živi, kar govoriš*. Tedaj ne bomo delali napak v učiteljski vlogi, v kateri se znajdemo vsak dan, tudi ko nismo pred šolsko tablo. In še: Kakšna sociologija je to, ki naj ne daje vrednostnih sodb? O božji resnici je Janez napisal drugače: ... *učlovečena Beseda, polna milosti in resnice*. Tretja: Literatura in kultura sta, ali vsaj zaželeno je, da bi bili, obširna in pestra komentarja k evangelijem. Toda preberimo, kako pišeta o zaporniškem govorjenju Dostojevski in slovenski pisatelj, sicer cenjen tudi s strani predavatelja. Mar mu je bilo treba ponavljati – zaradi verodostojnosti najbrž – vse tiste besede iz zaporniške govorice? Ob tem o knjigah, izbranih za letošnje Cankarjevo tekmovanje, profesor ni govoril. (Pripomba poročevalca: najbrž bi bilo pretežko najti ustrezne izraze.)

Tudi za to predavanje kot že za marsikatero prejšnje velja ugotovitev: veliko bogatih, spodbudnih misli, poslušalcev pa (pre)malo. ■

Stanislav Pirnat

Domovinska vzgoja

Četrtek, 16. februarja 2012, smo v območni skupnosti Ljubljana pripravili pogovor z gospo Mojco Kucler Dolinar. Pogovarjali smo se o domovinski vzgoji.

To je bil del *letne skupščine območne skupnosti Ljubljana*. Srečanje smo začeli s sv. mašo v Marijini kapeli pri sv. Jožefu v Ljubljani. Prepričani smo, da je prav in potrebno, da se Bogu zahvalimo za vse dogodke in doživetja v preteklem letu. Teh ni bilo malo: od rednih mesečnih pedagoških sv.

maš do bralnih večerov, v katerih smo se poglobljali v Kulturno pedagogiko Karla Ozvalda, v Belo knjigo in v poezijo Toneta Pavčka.

Po sv. maši je sledil pogovor z gostjo Mojco Kucler Dolinar, nato pa še pregled in načrtovanje dela OS Ljubljana. V nadaljevanju navajamo nekaj misli iz pogovora o domovinski vzgoji.

V uvodu je p. Silvo Šinkovec izrazil veselje, da DKPS že drugo leto redno moli za domovino. Molitev na grobu nadškofa Alojzija Šuštarja je postala stalnica mnogih članov društva in drugih, ki čutijo, da naša domovina v tem času potrebuje več molitve. Mateja Iskra je primerjala prvi učni načrt državljanske vzgoje in etike z drugim, tj. 'državljanska in domovinska vzgoja ter etika'. Poudarila je, da je v naslovu drugega načrta iz leta 2011 res zapisana beseda 'domovinska', a v njem manjka mnogo vsebin, ki so bile vključene v prvi učni načrt. Drugi je torej mnogo bolj siromašen. Osredotočen je predvsem na ustroj države in njeno delovanje, torej gre za neke vrste politično opismenjevanje. Veliko premalo pa je poudarka na domovinskosti in etiki.

Mojca Kucler Dolinar, bivša ministrica za visoko šolstvo, je predavanje pričela s Prešernovo Zdravljico, ki je v času Prešerna služila kot narodna budnica. Ljudi želi prebuditi iz apatije in pasivnosti, nagovarja Slovence v domovini in tujini, obrača se na Boga, želi ohranjati dobre sosedske odnose ter nagovarja mlade – če omenimo le nekatere poudarke. Kucler Dolinarjeva je poudarila, da je bila začudena, koliko polemike je sprožil predlog, da

bi v šoli uvedli več učenja za domovinsko. Neke vrste odpor, ki ga je težko razumeti v mladi državi, kakršna je Slovenija, ki še kako potrebuje bolj trdno narodno in nacionalno zavest. Prav je, da je v imenu osnovnošolskega predmeta zapisana tudi domovinska vzgoja, saj je pomembno, da v mladi generaciji oblikujemo domoljubje. Beseda ima svoj simbolni pomen. V času medkulturnosti je pomembno, da mladi v Sloveniji oblikujejo svojo identiteto, svoj odnos do domovine, do svoje države in svoje kulture, da bodo enakovredni v medkulturnem okolju različnih narodov. Potreba po pripadnosti je temeljna človekova potreba, ki se izraža tudi v pripadnosti državi in domovini. Jezik je pri tem bistvenega pomena. Pomembno je tudi doživeti narave. Slovenija ima čudovi-

to naravo in mladi jo morajo začitati, spoznati, se v njej gibati ter jo občudovati, da jo bodo vzljubili. Pomembno je branje, da si mladi ustvarijo bogat besedni zaklad v svojem jeziku. Sodobni mediji ne spodbujajo razvoja besednega zaklada in skrbi za oblikovanje lastnega jezika, saj se mladi zadovoljijo s šiframi SMS-ov in neizdelanimi stavki elektronskih sporočil. Tudi preveč tujk in vulgarizmov ni dobra popotnica za oblikovanje pozitivnega odnosa do lastne kulture. K identiteti sodi tudi dobro poznavanje zgodovine. Svojo zgodovino mladi spoznavajo pri urah zgodovine, pa tudi v medpredmetnem povezovanju. Domovinska vzgoja ne pripada samo enem predmetu, ampak je del celotne šolske in družinske kulture. Zato je tudi pomembno, da šola praznuje državne praznike, da ob njih pripoveduje o svoji zgodovini in spoznava lastno kulturo. V Beli knjigi so jasna in dobra načela za domovinsko vzgojo. Manjka pa hotenje, da bi načela spravili v učni program in v šolsko kulturo. Mojca Kucler Dolinar je svoje predavanje zaključila z mislijo Borisa Pahorja, da je nujno posvečati čas temu, da bi si mladi oblikovali 'slovensko identiteto'. ■

Silvo Šinkovec in Helena Kregar

Triglavsko rožo v Mozirju

Osmega januarja 2012 smo si nekateri člani upravnega odbora DKPS v mozirskem kulturnem domu ogledali pravljичno igro s petjem. *Triglavsko roža* je predstava v štirih dejanjih v režiji Jureta Repenška.

Pravljica iz naših krajev je medgeneracijski projekt *Kulturnega društva Mozirje*, ki je nastajal štiri mesece. V njem nastopajo cele družine. Na odru je lepo videti prave ovčke, gručo bosonogih otrok v dolgih srajčkah in pravljичna bitja, kot so škrate, gorski mož, žarkžene, vešča, Pehtrababa, kraguljež itd. Predsednica območne skupnosti Mozirje je odlično odigrala vlogo vražarice, Žiljeve Ance, ki je ljudi rešila mnogih nadlog. Ubrani pevski vložki so predstavo naredili še lepšo. Nasmeljali smo se tudi škratu. Igro je po narodnih motivih napisal Jani Šuligoj. *Vsebina igre:* Ovčarju Rodarju je Jožek zaupal, da gre iskat zaklad, s katerim bo pomagal materi. Čeprav ga je posvaril, da je podvig nevaren, se je deček skrtil in imel srečo, da je videl škrate, ki mu je pokazal pot do zaklada. Ko je Jožek že veselo pocingljal s cekini, ga je zgrabil gorski mož in ga skrtil v podzemlje, od koder ga niso rešili niti otroci s puščavnikom Sabljico niti ovčar Rodar, ampak Jožkova mati, ki je za ceno sinove rešitve izgubila vid. Mali Jožek se je materi oddolžil za ljubezen tako, da je tvegjal življenje in poiskal triglavsko rožo ter vodo iz Marijinega studenčka, s katero je materi povrnil vid. ■

Jelka Repenšek

Letna skupščina OS Zahodna Dolenjska

V prostorih Gimnazije Kočevje smo imeli člani območne skupnosti Zahodna Dolenjska 6. marca 2012 letno skupščino. V uvodnem delu je prof. Ludvik Mihelič predstavil svojo magistrsko nalogo, ki govori o medpredmetnem povezovanju. Kot primer dobre prakse je navedel povezano poučevanje zgodovine in geografije.

V drugem delu smo poleg letnega poročila o delu v lanskem letu sprejeli tudi predlog programa dela v naši OS

za leto 2012. Zadali smo si naslednje naloge:

- Predavanja:
 - a) dr. Anton Jamnik, pom. škof: Srce govori srcu (ob letošnjem geslu 'Ljubezen v pravičnosti'): 14. marec 2012, župnijski dom v Kočevju;
 - b) dr. Jože Ramovš: Edinost v družini in širši skupnosti: postni čas, Ribnica.
- Postna duhovna obnova v župnijski cerkvi Janeza Krstnika v Kočevski Reki: sobota, 24. marec 2012, ob 16.00. Ob 18.00 sodelovanje članov pri sv. maši.
- Ekskurzija, ki ima značaj romanja in spoznavanja krajev. Letos se bomo odpravili v Škofjo Loko in Sorico, rojstni kraj slikarja Ivana Groharja: 19. maj 2012.
- Zahvalna sveta maša in proslava ob dnevu državnosti: 25. junij 2012, Loški Potok.
- Sodelovanje pri šolski sv. maši za blagoslov v novem šol. letu: 9. september 2012, večerna sv. maša v Kočevju.
- Udeležba na Slomškovem srečanju na Ponikvi: 22. september 2012.
- Organizacija in izvedba svetopisemskega maratona: v začetku oktobra 2012, Kočevje.
- Molitev rožnega venca: en dan v tednu v mesecu oktobru.
- Oglede jaslic: zadnji teden v decembru 2012, Gradež pri Turjaku.
- Sodelovanje v organih DKPS. ■

Alojzija Janša,
predsednica OS Zah. Dol.

Skupščina, ki je ni bilo

Tudi to se zgodi. Vseh 31 članov območne skupnosti Celje je teden dni prej dobilo pošto z obvestilom, da bo skupščina v torek, 13. marca 2012, ob 18:45 pri Sv. Duhu v Celju. Dva sta se opravičila. Koliko nas je bilo tam? Odgovor je podobno neizračunljiv kot v Slomškovi uganki o vranah na smreki: prišla sta dva. Žal ni mogoče sklepati, da bi nas bilo sedem, ko bi se jih (drugih) sedem opravičilo ali celo, da bi bilo prisotnih 15, ko bi bilo opravičil tudi 15. Kaj storiti?

Blagoslovljeno Veliko noč vsem. ■

Stanislav Pirnat

Mentorski dan 2012

Sobota, sobota, sobota... Največkrat komaj čakamo, da pride sobota, da si odpočijemo od napornih delovnih dni. Ampak včasih se tudi sobota spremeni v delovni dan in takrat je zanjo boljše, da je to hkrati tudi mentorski dan... Ja, tako je. V soboto, 28. 1. 2012, smo se mentorice programa *Človek za druge* zbrale v Ignacijevem domu v Ljubljani. Da smo zbrale in zbistrole vse svoje misli, smo se najprej ustavile v kapeli in uspešnost našega delovnega srečanja delno preložile Nanj. S pomočjo spomina in fotografij smo preletele prvo polletje dela, ugotovile, da delo na vseh področjih uspešno poteka in da se nam še vedno pridružujejo novi prostovoljci.

Foto: arhiv Človek za druge

Čez dan smo se veliko družile; nazdravile smo pri obilnem kosilu, se fotografirale na prehodu na grad, klepetale ob suhem kakiju, razmišljale o naši vlogi mentorice ob filmu *Solist* in zaključile s sveto mašo. Čeprav smo bile cel dan delovne in zvečer že kar utrujene, smo verjetno vse zaspale z nasmehom na obrazu, saj smo preživele dan, v katerem smo pridobile zelo veliko tako za program kot tudi zase in okrepile naše prijateljstvo. ■

Mirjam Šuštar, mentorica

OS Ljubljana

Mesečne pedagoške maše

Sv. maše so ob 19.00 v Marijini kapeli pri Sv. Jožefu v Ljubljani, daruje jih duhovni asistent DKPS p. Silvo Šinkovec. Datumi:

- **19. april 2012**, sledi bralni večer (Stanko Gogala: Izbrani spisi),
- **17. maj 2012**, sledi večer načrtovanja skupnih dejavnosti MIC-a in DKPS.

OS Mozirje

Predavanje o umetnosti prave pozornosti

Dr. Karel Gržan bo predaval v sredo, 11. 4. 2012, ob 19.00 v Slomškovi dvorani v Mozirju.

OS Zahodna Dolenjska

- **19. maja 2012** pripravljamo ek-skurzijo, ki ima značaj romanja in spoznavanja krajev. Letos se bomo odpravili v Škofjo Loko in Sorico, rojstni kraj slikarja Ivana Groharja.
- Zahvalna sveta maša in proslava ob dnevu državnosti bosta **25. junija 2012** v Loškem Potoku.

Molitev za domovino

Vsako prvo soboto v mesecu ob 16.00 molimo za domovino *na grobu Alojzija Šuštarja v stolnici* v Ljubljani. Začnemo s sv. mašo. Prihodnji datumi: 14. april, 5. maj, 2. junij 2012.

Ekскурzija v Trst

DKPS vabi v soboto, **12. maja 2012**, na izlet in ogled Trsta z okolico. Začeli bomo na kraškem robu nad Trstom, pri Bazovici, nadaljevali proti Katinari in nato odšli proti staremu mestnemu središču Trsta. Obiskali bomo grič sv. Justa in se nato sprehodili proti mandraču – Velikemu trgu (trg Unita). Pozorni bomo na slovensko prisotnost v Trstu. Imeli bomo tudi daljši odmor in priložnost za okrepitev. V primeru lepega vremena bomo obiskali še Marijino svetišče na Vejni. Od tam se bomo vrnili na kraški rob, obiskali Tabor, nato pa kraško hišo v Repnu, kjer bomo ob kraških dobrotah zaključili naše potepanje. Z nami bo tudi gospod Sergij Pahor, znani kulturni delavec in organizator srečanja Draga. Izlet bo vodil dr. Peter Vencelj. Prisrčno vabljeni! Odhod iz Ljubljane ob 7.00, povratek predvidoma ob 20.00. **Informacije in prijave** (do 4. 5. 2012): 01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com.

Seminarji

Osebnidnevnik

Predstavitve: Seminar pomaga ozave-stiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko in prebuja ustvarjalnost. Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebnostne rasti.

Obseg: Seminar poteka v dveh delih (dva vikenda); 2 x 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem, starem in drugim posameznikom.

Izvedba: Drugi del seminarja: Ljubljana, 20.–22. 4. 2012. Drugega dela se lahko udeležijo tisti, ki so že obiskali prvi del.

Prijave: do 13. 4. 2012

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Nadaljevalni seminar retorike

Predstavitve: Udeleženci večkrat nastopajo, pri čemer je v ospredju brušnje in raziskovanje govornih nastopov. Vadijo jasno, natančno in jedrnatno izražanje, učijo se obvladovati daljši in krajši časovni okvir, poudarki so na razporeditvi snovi in drugih elementih prepričljivosti. Izvede se tudi debata, pri kateri sta v ospredju argumentacija in način vodenja razprave.

Obseg: 8 ur

Udeleženci: študenti, strokovni in vodstveni delavci raznih ustanov, starši, upokojniki in drugi posamezniki. Število udeležencev v skupini: največ 15.

Izvedbe: nadaljevalni seminar: Ljubljana, 14. 4. 2012;

Prijave: do 4. 4. 2012

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

E-Vzgoja

Elektronske novice DKPS obveščajo o dogajanju v društvu in o dejavnostih, ki so namenjene pedagoškim delavcem. Novice izhajajo vsak drugi četrtek.

Naročila: dkps.seminarji@gmail.com.

Obiščite: www.dkps.si

Delavnica za delo s programom XMind

XMind je program, ki omogoča izdelavo miselnih vzorcev in je uporaben za pedagoške delavce.

Vsebina: S pomočjo programskih orodij bomo sestavili enostavne in bolj kompleksne miselne vzorce, ki jih sestavljajo vozlišča in različne povezave med njimi. Dodali bomo lahko različne znake, slike, celo datoteke. Miselne vzorce lahko izvažamo kot slikovne, tekstovne datoteke v formatu HTML.

Način dela: Delo poteka deloma skupinsko, deloma individualno (priprava lastnih izdelkov), zato je primerno za ljudi, ki že uporabljajo računalnik.

Število udeležencev: Največ 8. Vsak ima na voljo svoj prenosni računalnik.

Trajanje: 5 ur (od 16.00 do 20.05)

Izvedba: Ljubljana, **12. 4. 2012**

Prijave: do 4. 4. 2012

Vodi: Klemen Jevnikar

Nadaljevalna delavnica PowerPoint

Delavnica je primerna za vse, ki so se s programom PowerPoint že srečali, radi pa bi nadgradili svoje znanje.

Vsebina: Obnovili bomo osnove priprave predstavitve. Poglobili bomo znanje o urejanju, oblikovanju predstavitve ter se posvetili animacijam. Vsak udeleženec bo izdelal predstavitev po lastnih željah.

Način dela: Delo poteka deloma skupinsko, deloma individualno (priprava lastnih izdelkov). Obiskovanje osnovne delavnice ni pogoj.

Število udeležencev: Največ 8. Vsak ima na voljo svoj prenosni računalnik.

Trajanje: 5 ur (od 16.00 do 20.05)

Izvedba: Ljubljana, **3. 4. 2012**

Prijave: do 26. 3. 2012

Vodi: Klemen Jevnikar

Informacije in prijave

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13,
Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Seminarje po dogovoru izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključene skupine.

The *Focus Theme* of 53th issue of the *Vzgoja* is fight for life, for it often happens that life turns out different from what we wish. And it is then that one realizes how life is holy and unique, that it cannot be repeated or exchanged. The topic is opened by Marjan Žvegljč, who grounds the holiness and uniqueness of life on the Bible, too. Further we are publishing a press release, formed by the parliamentary group of the European People's Party. Its essential message is that the life of every human being starts with the conception and from then on every unborn child is a human being, who deserves legal protection. Natalija Podjavoršek has noted down her experience of losing a child during pregnancy. Anja testifies about her experience, when she was with a mother who had an abortion. She also talks about the harmful influence of contraception pills on the child's development, because they cause blood coagulation. Tanja Bečan, a teacher at a hospital school talks about how this kind of school can represent a great support to a child during a severe illness. Anže Podobnik has had a car accident in which he became disabled. He has described his experience of facing the new way of life. Helena Zevnik Rozman, however, writes about unemployment, a stern test which people who have lost their jobs are put to, because a lot of them are faced to the lack of prospects and poverty. Andrej Perko gives an example of a person who thought of suicide and their way to managing themselves and the relationships with others. Finally Drejc Karničar draws the reader's attention to a topic which is often overlooked, and that is mountain rescue. Mountain rescue is a highly ethical deed. This year they celebrate the 100th anniversary of organised mountain rescue. In *Our Interview* Špela Pahor talked to Mrs. Luisella Ravalico from Piran. She is a Year 1 teacher, who taught in Italian schools. Her experience testifies to the essence of a teacher's work – the pleasure she finds in teaching, understanding of children and love towards them.

In the *Teachers* rubrics Doroteja Logar writes about the fact that values are formed in kindergarten, too. She lists a few examples of projects which realize this formation of values. Further Boža Krakar Vogel writes about bilingual globalization. She looks critically at the teaching of Slovene at school, our attitude towards the language.

In *Spiritual Experience* Berta Golob reflects on the changes brought about by the time. She asks herself whether all of them are good and necessary. She believes that forgetting the 'old' is not always beneficial.

In the rubrics titled *Class Teachers and the Educational Plan* Mojca Škrinjar presents a programme of kindergarten and school development; she explains why it is necessary, what are its benefits for the institution in question and elaborates on its scheme. In the continuation three experts answer a teachers question about how and whether at all to react to a co-teacher's 'advice' given to children that they should party while they are young and not hurry with education, job, and family.

In the *Parents* rubrics Ana Hram builds on her topic of wilful marriage. This time she writes about a handicapped child. A handicapped child can be a child who has been loved either too much or too little. In any case this is not good for its development. She stresses the importance of a healthy and quality partnership for the prevention of childhood addiction. Herman Berčić, however, is starting a new cycle of articles about sports and recreation. The first article is about the family, which should be the foundation of children and teenagers' involvement in sport.

In *Fields of Education* Milček Komelj presents the work of Jana Vizjak. Her picture of the first vision of the mystic Magdalena Gornik decorates the cover of the current issue, and there is an article giving a more detailed explanation of this event. Bogomir Novak has written a review of the collection of articles *Izvor odpuščanja in sprave: človek ali Bog? Spravni procesi in Slovenci*, issued by the publishing house *Družina*. Dragica Kadunc writes about the attitude of young people towards civil rights. Through a survey she has found out that we impart young people with too little patriotism, what is the result of the fact that children at school learn very little about the Slovene independence, because teachers run out of time for this topic at the end of the school year.

In the *Voluntary Work* rubrics Barbara Simonič writes about the empathy as an ability which is the basis for voluntary work with people.

In the *Experience* rubrics Vesna Vilčnik writes about the experience of her missionary work in Angola in year 2010 and presents a voluntary project. Adam Seli writes about family as the social category.

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

Tanja Bečan, mag. znanosti, že 30 let dela v bolnišnični šoli.

Herman Berčić, dr., izredni prof. Fakultete za šport, Univerze v Ljubljani (v pokoju) in zaslužni profesor Kineziološke fakultete, Univerze v Zagrebu, je napisal vrsto strokovnih člankov, 20 znanstvenih monografij ter več učbenikov. Z referati je sodeloval na številnih mednarodnih kongresih in konferencah, bil je nosilec pomembnih funkcij na področju športa doma in v tujini.

Berta Golob, prof. slov. jezika in književnosti, je poučevala na osnovni šoli ter kot zunanja sodelavka na *Pedagoški akademiji*. Bila je tudi knjižničarka, lektorica na RTV ter svetovalka na *Zavodu RS za šolstvo*. Ima izkušnje z delom z mladimi in s starši, sodeluje tudi v župnijskih občestvih. Napisala je več knjig s pedagoško, publicistično in leposlovno vsebino.

Ana Hram, dipl. soc. del., specializantka pomoči z umetnostjo, je vodja *Svetovalnice PU*. Izobražuje študente in strokovnjake ter predava na *Fakulteti za socialno delo* ter v drugih ustanovah. Je avtorica vrste strokovnih besedil.

Dragica Kadunc, prof. zgodovine in sociologije, je zaposlena na Gimnaziji Jožeta Plečnika v Ljubljani. 34 let poučuje zgodovino. Na RIC je članica skupine republiških ocenjevalcev mature iz zgodovine.

Drejc Karničar, prof. športne vzgoje, je učitelj na *OŠ Matije Valjavca Preddvor*. Je član strokovnega sveta za šport ter gorski reševalec in predsednik *Gorske reševalne službe* Jezersko.

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu, predsednik Slovenske matice in častni občan Novega mesta.

Boža Krakar Vogel, dr., red. prof. dr., je predstojnica katedre za didaktiko slovenskega jezika in književnosti na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani ter predsednica Slavističnega društva Slovenije.

Doroteja Logar, univ. dipl. soc. del. in vzgojiteljica predšolskih otrok, zaposlena v vrtcu pri *OŠ Dobrova*.

Bogomir Novak je doktor znanosti. Je višji znanstveni sodelavec ter raziskovalec vzgoje in izobraževanja na *Pedagoškem inštitutu*. Bil je tudi profesor filozofije in sociologije na gimnaziji. Je avtor znanstvene in več strokovnih monografij ter drugih 630 bibliografskih enot.

Špela Pahor, etnol., knjiž., pravljicarka in katehistinja, zaposlena v *Mestni knjižnici Izola*, pripravlja bibliopedagoške ure in poučuje francoščino.

Andrej Perko, dr. psih. znanosti, specialist klin. psih. svetovanja, je zaposlen na *CSD Kamnik*. Je avtor in soavtor več knjig ter pisec strokovnih člankov v različnih revijah in časopisju.

Anže Podobnik, gradbeni tehnik.

Adam Seli, dipl. filozof, akademski glasbenik in mediator za skupine za samopomoč ter katehet.

Barbara Simonič, dr. znanosti, specialistka zakonske in družinske terapije, univ. dipl. teologinja. Je predavateljica (docentka) na programu Zakonske in družinske študije (*Teološka fakulteta*), zakonska in družinska terapevtka, supervizorka, katehistinja in skavtska voditeljica. Je avtorica knjige in številnih člankov.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *DKPS*.

Mojca Škrinjar, prof. angl. in nem. j., ima naziv svetovalke. 26 let je delala v OŠ, od tega 15 let kot ravnateljica. Prispevala je k razvoju fleksibilne diferenciacije, več let je uvajala projekt Elementori Montessori pedagoške v osnovni šoli, kot ravnateljica pa je spodbujala kulturo v šoli, inovativnost učencev, znanje jezikov in umetniško ustvarjalnost. Je državna sekretarka na *Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport RS*.

Vesna Vilčnik, dipl. filozofinja, spec. za pomoč z umetnostjo. Ima izkušnje z delom v medijih, s pedagoškim delom ter z umetnostnimi terapijami. Je avtorica pesmi in dokumentarnih filmov.

Helena Zevnik Rozman, mag., je zaposlena na *Slovenski karitas* kot urednica informativnega glasila za prostovoljce *Žarek dobrote*. Je strokovna vodja programa Počitnice Biserov – letovanja za otroke iz socialno ogroženih družin ter odgovorna za izobraževanje za prostovoljce.

Marjan Žvegljč, dipl. teolog, upokojen, 20 let poučeval na delavskih univerzah. Ustanovitelj *Društva zaupni telefon Samarijan*, svetovalac, voditelj seminarjev strokovnega izpopolnjevanja, supervizor. Je avtor številnih člankov.

Jana Vizjak: Mistično videnje Magdalene Gornik

Olje na lanenem platnu, 130 x 110 cm, 2011, slikarkina last, foto Peter Škrlep.